

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

RAČUNOVODSKI VIDIKI INTELEKTUALNEGA KAPITALA

Ljubljana, maj 2023

BARBARA KROŠEL

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Barbara Krošel, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Računovodski vidiki intelektualnega kapitala, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Aljošo Valentinčičem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 INTELEKTUALNI KAPITAL	2
1.1 Definicije intelektualnega kapitala.....	2
1.2 Razvoj intelektualnega kapitala	2
1.3 Delitev intelektualnega kapitala	4
1.4 Merjenje intelektualnega kapitala	9
2 RAČUNOVODSKI VIDIKI INTELEKTUALNEGA KAPITALA	15
2.1 SRS – neopredmetena sredstva	17
2.2 MSRP – neopredmetena sredstva	19
2.3 US GAAP – neopredmetena sredstva	24
2.4 Neposredna primerjava standardov	25
2.5 Aktualna problematika intelektualnega kapitala v računovodstvu.....	29
3 POROČANJE IN RAZKRIVANJE INTELEKTUALNEGA KAPITALA	34
3.1 Pomen poročanja intelektualnega kapitala	34
3.2 Nefinančno poročanje v Evropski uniji	35
3.3 Nefinančno poročanje v Združenih državah Amerike	38
3.4 Prostovoljno poročanje in razkrivanje intelektualnega kapitala	40
3.5 Integrirano poročilo.....	42
3.6 Prednosti in slabosti prostovoljnega razkrivanja intelektualnega kapitala ..	44
4 PRAKTIČNI DEL: IZRAČUN INTELEKTUALNEGA KAPITALA.....	45
4.1 Predstavitev podjetja	45
4.2 Izračun intelektualnega kapitala po metodi VAIC.....	48
4.3 Izračun intelektualnega kapitala po metodi Tobinov Q.....	51
4.4 Izračun intelektualnega kapitala po metodi ROA	52
5 ANALIZA POROČANJA IN RAZKRIVANJA INTELEKTUALNEGA KAPITALA NA PRIMERU BMW	53
5.1 Človeški kapital.....	53
5.2 Strukturni oziroma organizacijski kapital	55
5.3 Relacijski kapital.....	57
5.4 Prikaz intelektualnega kapitala v letnem poročilu	60
SKLEP	61

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kategorizacija neopredmetenih sredstev	5
Tabela 2: Primerjava računovodske obravnave neopredmetenih sredstev	28
Tabela 3: Odstotek patentov, znamk, avtorskih pravic in pravic do baz podatkov v podjetjih.....	30
Tabela 4: Izračun dodane vrednosti za BMW Group v obdobju 2016–2021	48
Tabela 5: Izračun vrednosti intelektualnega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021	48
Tabela 6: Izračun učinkovitosti človeškega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021	49
Tabela 7: Izračun učinkovitosti strukturnega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021	49
Tabela 8: Izračun učinkovitosti finančnega kapitala (bilančno izkazanega premoženja) za BMW Group v obdobju 2016–2021	50
Tabela 9: Izračun učinkovitosti intelektualnega kapitala v obdobju 2016–2021	50
Tabela 10: Izračun intelektualnega količnika dodane vrednosti VAIC za BMW Group v obdobju 2016–2021	51
Tabela 11: Izračun intelektualnega kapitala po metodi Tobinov Q za skupino BMW (2016–2021)	51
Tabela 12: Izračun ROA za BMW (2015–2021)	52
Tabela 13: Kazalniki človeškega kapitala skupine BMW.....	55
Tabela 15: Kazalniki strukturnega kapitala skupine BMW	57
Tabela 16: Kazalniki relacijskega kapitala skupine BMW	60

SEZNAM SLIK

Slika 1: Skandiina delitev intelektualnega kapitala.....	6
Slika 2: Delitev intelektualnega kapitala.....	6
Slika 3: Delitev znanja glede na vključenost v poslovne procese.....	7
Slika 4: Struktura modela VAIC	14
Slika 5: Vlaganja v neopredmetena sredstva v različnih sektorjih.....	31
Slika 6: Število zaposlenih v BMW v zadnjih šestih letih	46
Slika 7: Vlaganje v izobraževanje zaposlenih.....	47
Slika 8: Vlaganje v nadaljnje izobraževanje in usposabljanje na zaposlenega	47

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

BMW – (nem. Bayerische Motoren Werke)

CE – (angl. Capital Employed); finančni kapital

CEE – (angl. Capital Employed Efficiency); učinkovitost finančnega kapitala

CSRD – (angl. Corporate Sustainability Reporting Directive); Direktiva o poročanju o trajnostnem razvoju podjetij

DIC – (angl. Direct Intellectual Methods); neposredne metode merjenja intelektualnega kapitala

EIB – (angl. European Investment Bank); Evropska investicijska banka

ESG – (angl. Environmental, Social and Governance); Okoljsko, družbeno in upravljalno

EU – (angl. European Union); Evropska unija

FASB – (angl. Financial Accounting Standards Board); Odbor za standarde finančnega računovodstva

HC – (angl. Human Capital); človeški kapital

HCE – (angl. Human Capital Efficiency); učinkovitost človeškega kapitala

IC – (angl. Intellectual Capital); intelektualni kapital

ICE – (angl. Intellectual Capital Efficiency); učinkovitost intelektualnega kapitala

IR – (angl. Integrated reporting); Integrirano poročanje

IIRC – (angl. International Integrated Reporting Council); Mednarodni svet za integrirano poročanje

ipd. – in podobno

IPO – (angl. Initial Public Offering); prva javna ponudba

itd. – in tako dalje

KPI – (angl. Key Performance Indicators); ključni kazalniki uspešnosti

MCM – (angl. Market Capitalization Methods); metode tržne kapitalizacije

MSRP – Mednarodni standardi računovodskega poročanja

nem. – nemško

NFR – (angl. Non-Financial Reporting); Nefinančno poročanje

R&D – (angl. Research and Development); raziskave in razvoj

ROA – (angl. Return on Assets); donosnost sredstev

ROE – (angl. Return on Equity); donosnost lastniškega kapitala

SC – (angl. Structural Capital); strukturni kapital

SC2 – (angl. Scorecard Methods); metode točkovanja

SCE – (angl. Structural Capital Efficiency); učinkovitost strukturnega kapitala

sl. – slovensko

SMAC – (angl. Society of Management Accountants of Canada); Društvo računovodskih strokovnjakov Kanade

SRS – Slovenski računovodski standardi

US GAAP – (angl. United States General Accepted Accounting Principles); Ameriški računovodski standardi

VA – (angl. Value Added); dodana vrednost

VAIC – (angl. Value Added Intellectual Capital); intelektualni količnik dodane vrednosti

ZDA – Združene države Amerike

UVOD

Z vse večjimi vlaganji v neopredmetena sredstva, ki niso prikazana v izkazu finančnega položaja podjetja, se je pojavila potreba po razvoju metode merjenja intelektualnega kapitala, ki bi predstavljala dodatek k računovodskim izkazom podjetja. V letu 2020 so 90 % vrednosti sredstev v indeksu S&P 500 predstavljala neopredmetena sredstva. Vrednost neopredmetenih sredstev se je od leta 1975 s 122 milijard dolarjev do leta 2020 povzpela na 21 bilijonov dolarjev (Ali, 2020). V letu 2021 je zvezni proračun Kanade zavezal podjetja k vlaganju v inovacije in neopredmetena sredstva kot nujen način izhoda iz pandemije koronavirusa. Med ekonomisti in računovodji se je pojavilo vprašanje, kako izmeriti neopredmetena sredstva in kako jih vključiti v računovodska poročila (Nicholls & Nicholls, 2022). Danes je na svetovnem trgu razvitih več različnih metod za merjenje intelektualnega kapitala, vendar nobena od njih ni splošno sprejeta. Glavna potreba po metodi izračuna intelektualnega kapitala se pojavlja z namenom podajanja jasnejše in realnejše slike o vrednosti in uspešnosti poslovanja podjetja. Od konca 20. stoletja pa do danes je intelektualni kapital aktivna tema ne le na področju menedžmenta in strateškega upravljanja, temveč tudi v računovodstvu in financah. Gospodarstvo je doživelo preoblikovanje v ekonomijo znanja, s tem pa je znanje postalo gonilo napredka svetovnega gospodarstva in ključni dejavnik konkurenčne prednosti podjetij na trgu. Podjetja so za doseganje konkurenčne prednosti primorana vlagati v intelektualni kapital, ga izračunavati in primerjati s konkurenti, saj le tako dobijo realno sliko podjetja (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019).

Intelektualni kapital je izraz, ki se nanaša na vse, kar podjetju prinaša korist ter neposredno ali posredno dodaja k vrednosti podjetja, hkrati pa pogosto ne izpolnjuje pogojev za pripoznanje v izkazu finančnega položaja. Kljub temu da neopredmetena sredstva pridobivajo vse pomembnejšo vlogo zaradi ozkih pravil računovodskega pripoznanja, mnoga izmed njih ne dosegajo izkazovanja v izkazu finančnega položaja. Koncept intelektualnega kapitala tako ostaja nedorečen, predvsem zaradi pomanjkanja ustreznih celovitih raziskav, ki bi vključevale različne vidike družboslovnih ved ter postavile jasnejši okvir za razumevanje učinkov in delovanja intelektualnega kapitala v podjetju (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019).

Magistrsko delo obravnava problem računovodenja intelektualnega kapitala in se ukvarja z vprašanjem njegove računovodske obravnave, pripoznanja in razkrivanja. S tem namenom so obravnavane teme razvoja intelektualnega kapitala, pripadajoči računovodski standardi, aktualna problematika ter raziskave in sodobne prakse v prostovoljnem razkrivanju intelektualnega kapitala. Za deležnike naloga prinaša kritični vpogled v intelektualni kapital ter pogloblja razumevanje in vzpodbuja večje zanimanje zanj.

Cilj magistrskega dela je predstavitev računovodskih vidikov intelektualnega kapitala in bistvenih razlogov za njegovo nepripoznanje v izkazu finančnega položaja. V magistrskem delu je izvedena primerjava različnih računovodskih standardov, na podlagi katerih so predstavljene podobnosti in razlike računovodske obravnave neopredmetenih sredstev.

Izvedena analiza razkrivanja intelektualnega kapitala predstavi temeljne prednosti in slabosti njegovega razkrivanja ter glavne razloge, zakaj se podjetja odločajo za prostovoljna razkritja intelektualnega kapitala. Praktični del magistrskega dela analizira obstoječe računovodske prakse prostovoljnega razkrivanja intelektualnega kapitala na izbranem primeru in podaja primer izračuna intelektualnega kapitala z uporabo različnih metod.

1 INTELEKTUALNI KAPITAL

1.1 Definicije intelektualnega kapitala

Literatura o intelektualnem kapitalu obravnava na prvi pogled precej podobne izraze, to je intelektualni kapital, intelektualno premoženje in intelektualno lastnino, ki jih je za poglobljeno obravnavo naloge treba jasno definirati.

Intelektualni kapital sestavljajo vse nematerialne dobrine v podjetju, ki podjetju prinašajo korist ter pozitivno vplivajo na njegov poslovni izid. Intelektualni kapital predstavlja premoženje podjetja, katerega vrednost tvorijo strokovno znanje in spretnosti zaposlenih, poslovne strategije, organizacijski procesi ter vsi viri informacij, ki podjetju zagotavljajo konkurenčno prednost. Za podjetje torej predstavlja sredstvo, s katerim ustvarja dobičke, krepí odnose s strankami in dobavitelji ter ustvarja in izboljšuje izdelke ali storitve (Chen, 2021). Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije razlaga intelektualni kapital kot znanje v podjetju, ki je vključeno v njegovo delovanje, ne glede na to, ali je usredstveno ali ne, ter vpliva na poslovni izid podjetja (Turk, 2013a).

Intelektualna lastnina so izdelki, nastali kot plod človeškega intelekta. Intelektualno lastnino sestavljajo avtorske pravice in industrijska lastnina (Patentni biro AF, d. o. o, brez datuma). Avtorske pravice v Sloveniji ureja Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP), Ur. l. RS, št. 16/2007, ki jih pojasnjuje kot pravico avtorjev na svojih književnih, znanstvenih ali umetniških delih. Industrijsko lastnino v Sloveniji narekuje Zakon o industrijski lastnini (ZIL), Ur. l. RS, št. 51/2006. Pravice industrijske lastnine predstavljajo patenti, varstveni certifikati, modeli, znamke in geografske označbe.

Intelektualno premoženje je sopomenka za intelektualni kapital podjetja, ki pomeni znanje podjetja, ki je vključeno v njegovo delovanje ter ima vpliv na vrednost podjetja in poslovni izid. Usredstveno intelektualno premoženje imenujemo intelektualna lastnina (Turk, 2013a).

1.2 Razvoj intelektualnega kapitala

Razvoj intelektualnega kapitala se je pričel leta 1969 s prvimi študijami intelektualnega kapitala avtorja Johna Kennetha Galbraitha. V zgodnjih 80. letih 20. stoletja je med akademiki in managerji prevladalo zavedanje, da podjetja razpolagajo z neopredmetenimi sredstvi, imenovanimi intelektualni kapital, ki je ključna determinanta pri ustvarjanju

dobička (Çalhan, Akdağ & Oter, 2020, str. 252–267). Sočasno je na Japonskem Hiroyuki Itami izvedel analizo neopredmetenih sredstev in ugotovil, da imajo ta sposobnost večkratne uporabe in ponovnih pritokov koristi. Na Švedskem je leta 1986 izšla knjiga avtorja Karla-Erica Sveibyja z naslovom »The Knowledge Company« (sl. Podjetje znanja), v kateri je avtor razložil, kako naj podjetja upravljajo neopredmetena sredstva (Çalhan, Akdağ & Oter, 2020, str. 252–267). Temu je sredi 90. let 20. stoletja sledilo delo z naslovom »Podjetje, ki ustvarja znanje« avtorjev Nonaka in Takeuchija, ki je predstavilo razlikovanje med znanjem in intelektualnim kapitalom. Leif Edvinsson je bil v istem obdobju imenovan za »direktorja intelektualnega kapitala« v podjetju Skandia AFS. Edvinsson je imel pomembno vlogo pri širjenju ideje o upravljanju intelektualnega kapitala v podjetju. Leta 1994 je mejnik v razvoju postavilo poročilo intelektualnega kapitala podjetja Skandia, ki je bilo priloga k letnemu poročilu podjetja. Glavni pionirji razvoja intelektualnega kapitala so bili Kaplan, Norton, Edvinsson, Malone in Sveiby (Çalhan, Akdağ & Oter, 2020, str. 252–267).

Intelektualni kapital so avtorji najprej opredelili kot razliko med tržno vrednostjo podjetja in nadomestljivo vrednostjo njegovih sredstev. Nekateri avtorji, kot so Edvinsson, Malone, Lev in Sveiby, so intelektualni kapital razlagali kot razliko med tržno in knjigovodsko vrednostjo podjetja (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019).

Tržna vrednost po Slovenskih računovodskih standardih (v nadaljevanju SRS) predstavlja denarno vrednost sredstev ali ustreznikov, ki jo pridobimo ob prodaji delnic po ceni na borzi delniških papirjev ali ob prenosu njihovega lastništva. Tržna vrednost se v računovodskih izvidih ne izkazuje. Knjigovodsko vrednost SRS opredeljujejo kot denarno vrednost računovodske kategorije, ki jo izkazujemo v računovodskih izvidih in izkazih ter predstavlja seštevek vrednosti knjigovodske kategorije na vseh kontih. Nadomestljivo vrednost sredstev SRS pojasnjujejo kot pošteno vrednost, zmanjšano za stroške prodaje ali pa stroške pri uporabi glede na to, kateri od teh so večji. Nadomestljivo vrednost osnovnega opredmetenega sredstva se nadomesti z zneski amortizacije ob uporabi sredstva ali s čisto iztržljivo vrednostjo ob njegovi prodaji (Turk, 2013d).

Drugi avtorji, kot so Brooking, Stewart, Bueno, Nahapiet, Ghoshal in Teece, so v poznih 90. letih 20. stoletja zagovarjali teorijo intelektualnega kapitala kot vzajemnega delovanja med neopredmetenimi sredstvi ter znanjem posameznikov in podjetja z namenom ustvarjanja konkurenčne prednosti in vrednosti podjetja (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019). V začetku 21. stoletja se je razvila teorija, ki je intelektualni kapital opredelila kot neopredmeteno korporativno vrednost, ki ima za podjetja ključno vlogo pri ustvarjanju vrednosti. Zaradi prostega pretoka in izmenjevanja ter podajanja znanja globalno je znanje in z njim intelektualni kapital postal vodilno gonilo globalizacije in s tem najpomembnejše gonilo ekonomije znanja. Intelektualni kapital je s tem močno spodbudil razvoj izobraževalnega in kadrovskega managementa (Mihalič, 2002).

Po klasični teoriji intelektualnega kapitala sta se oblikovali dve različni teoriji. Prva, tako imenovana pozitivna teorija, je razlagala intelektualni kapital kot vsoto znanja vseh

zaposlenih in njegovo praktično uporabo v podjetju. Druga, negativna teorija, je trdila, da je intelektualni kapital vse neotipljivo v podjetju, ki ustvarja vrednost. Po tej teoriji je intelektualni kapital razlika med tržno in knjigovodsko vrednostjo podjetja. Mnogi avtorji so najpogosteje definirali intelektualni kapital kot skrito vrednost znotraj podjetja. Mihalič (2009) meni, da pogosto ne gre za skrito vrednost, saj se intelektualni kapital opazi v podjetju in se ga da tudi izmeriti ter trdi, da med neopredmetenimi in opredmetenimi sredstvi v podjetju prihaja do medsebojnega vpliva, ki ustvarja vrednost za podjetje.

Med letoma 2000 in 2009 so bile na temo intelektualnega kapitala izvedene mnoge akademske in znanstvene raziskave. Nastalo je veliko znanstvenih publikacij, avtorji pa so dosegli medsebojno soglasje pri opredelitvi glavnih delov intelektualnega kapitala, tj. človeškega, strukturnega in relacijskega (socialnega) (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019).

1.3 Delitev intelektualnega kapitala

Kot že navedeno, se intelektualni kapital deli na človeški, strukturni in relacijski (socialni) kapital. Človeški kapital sestavlja t. i. tiho znanje, ki ga zaposleni prinesejo v podjetje (znanje, izkušnje, ideje itd.). Strukturni kapital sestavljata dva večja dela; organizacijski in tehnološki kapital. Organizacijski kapital tvorita eksplicitno in implicitno znanje, medtem ko se tehnološki kapital navezuje na znanje, ki neposredno vpliva na proizvodni in tehnični sistem podjetja. Relacijski kapital sloni na notranjem socialnem kapitalu (odnosi med zaposlenimi) in zunanjem socialnem kapitalu, ki ga nekateri poimenujejo tudi relacijski kapital (odnosi med podjetjem in zunanjimi deležniki) (Martín-de Castro, Díez-Vial & Delgado-Verde, 2019).

Delitev intelektualnega kapitala se pri različnih avtorjih nekoliko razlikuje. Nekateri avtorji intelektualni kapital delijo na tri dele, nekateri pa na dva dela. Razlike se kažejo v delitvi, kakor tudi pri razlagi strukturnega kapitala (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97).

V tabeli 1 so prikazane delitve intelektualnega kapitala različnih avtorjev. Najpogostejša delitev intelektualnega kapitala je na tri dele (človeški, strukturni in relacijski kapital). Nekateri avtorji, kot so Edvisson, Malone, Bontis, Dragonetti, Jacobsen in Roos, so intelektualni kapital razdelili na dva dela, tj. človeški in strukturni kapital.

Tabela 1 kaže, da je pri intelektualnem kapitalu pomembnejši del človeški kapital, ki ga delijo vsi avtorji, kakor tudi strukturni kapital oz. organizacijski kapital (Çalhan, Akdağ & Oter, 2020, str. 252–267).

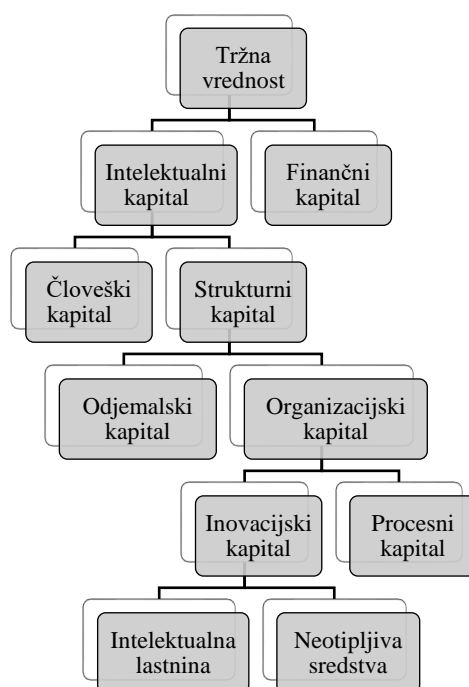
Tabela 1: Kategorizacija neopredmetenih sredstev

Avtor	Leto	Delitev neopredmetenih sredstev
Kaplan in Norton	1992	Notranji procesi, človeški vidik, vidik znanja in razvoja, finančni vidik
Petrash	1996	Delitev na človeški, organizacijski in strukturni kapital
Edvinsson in Malone	1997	Delitev na človeški in strukturni kapital
Sveiby	1997	Delitev na notranjo in zunanjo strukturo ter na kompetence zaposlenih
Stewart	1998	Človeški kapital, strukturni kapital in kapital strank
Bontis, Dragonetti, Jacobsen, Roos	1999	Človeški in strukturni kapital
Canibano, Sanchez, Chaminade, Olea, Escobar, Garcia-Ayuso	1999	Človeški, strukturni in relacijski kapital
Harrison, Sullivan Sr	2000	Človeški kapital in intelektualna sredstva v podjetju
Sanchez, Chaminade, Olea	2000	Človeški, strukturni in relacijski kapital
Mouritsen, Bukh, Larsen, Johansen	2002	Človeški, organizacijski in kapital strank
Petty, Guthrie	2002	Organizacijski (strukturni) in človeški kapital
Ordonez de Pablos	2003	Človeški, relacijski in strukturni kapital

Vir: Ghazzawi, Tuna & Acar (2020, str. 252–263).

Najbolj znan in največkrat uporabljen primer delitve intelektualnega kapitala je po primeru Skandiine vrednostne sheme intelektualnega kapitala (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97). Skandia je švedsko podjetje, ki se ukvarja s finančnimi storitvami in je imelo pomembno vlogo v razvoju okvirov intelektualnega kapitala in njegovega poročanja. Nekaj let je veljalo za pionirja v merjenju in poročanju intelektualnega kapitala, saj je pod vodstvom direktorja Leifa Edvinssona razvilo model poslovne vrednosti in svoje lastne orodje za merjenje intelektualnega kapitala, ki ga je poimenovalo Skandia Navigator. Skandia je vrednost podjetja razdelila na finančni in intelektualni kapital kot prikazuje slika 1. Intelektualni kapital je nato razdelila na človeški in strukturni kapital. Strukturni kapital je razdeljen naprej na odjemalski kapital in organizacijski kapital. Organizacijski kapital se porazdeli na inovacijski in procesni kapital. Inovacijski kapital se na koncu razveja na intelektualno lastnino in neotipljiva sredstva (Roos, Roos, Edvinsson & Dragonetti, 2000, str. 21).

Slika 1: Skandiina delitev intelektualnega kapitala

Vir: Roos, Roos, Edvinsson & Dragonetti (2000, str. 21).

Pooblaščen inštitut poslovnih računovodij (angl. Chartered Institute of Management Accountants, v nadaljevanju CIMA) intelektualni kapital deli na tri večje dele kor prikazuje slika 2, in sicer na človeški kapital, relacijski kapital in organizacijski (strukturni) kapital. Primeri človeškega kapitala v podjetju so izobrazba, znanje in izkušnje zaposlenih, know-how, delovne kompetence, psihometrične zmožnosti, inovativnost, proaktivnost ipd. Relacijski kapital se v podjetju kaže kot blagovne znamke, zvestoba strank in kupcev, distribucijski kanali, poslovno sodelovanje in različne pogodbe (licenčne, franšizne ipd.). Organizacijski kapital se pojavlja kot intelektualna lastnina, ki jo tvorijo patenti, avtorske pravice, poslovne skrivnosti, blagovne znamke, ter kot filozofija upravljanja, ki jo sestavljajo kultura podjetja, procesi upravljanja, informacijski sistemi, omrežni sistemi ipd. (CIMA, 2001).

Slika 2: Delitev intelektualnega kapitala

Prيرهjeno po CIMA (2001).

V nadaljevanju poglavja so podrobno predstavljeni posamezni deli intelektualnega kapitala. **Človeški kapital** predstavlja najpomembnejši del intelektualnega kapitala. V podjetju ga tvorijo zaposleni, ki s svojimi edinstvenimi znanji, izkušnjami in sposobnostmi vplivajo na višjo vrednost podjetja. Izobražena in usposobljena delovna sila predstavlja pomemben dejavnik uspešnosti podjetja, zato uspešna podjetja svojim zaposlenim nudijo karierni in osebni razvoj. Pomembna so »tiha znanja«, ki se v sklopu človeškega kapitala vse pogosteje upoštevajo pri izbiri ustreznih kandidatov za zaposlitev. Kazalniki človeškega kapitala, s katerimi ga ocenjujemo, so denimo ugled, ki ga zaposleni uživajo v podjetju, njihove izkušnje v poklicu ter na primerljivih delovnih mestih, število zaposlenih novincev v podjetju, zadovoljstvo zaposlenih v podjetju, število novih zamisli/idej zaposlenih, kako zaposleni svoje zamisli podajo naprej, dodana vrednost na zaposlenega in na denarno enoto plače itd. (Mihalič, 2002). Ker je človeški kapital kombinacija znanja, izobrazbe in izkušenj zaposlenih, sta pomembna predvsem samoizobraževanje in vseživljenjsko izobraževanje. Zaradi nenehnih sprememb in novosti v zakonih, tehnologijah, postopkih je ključnega pomena ostati na tekočem z znanjem stroke, s katerim posameznik ohranja konkurenčnost na trgu dela. Vse nujneje je akcijsko učenje, s katerim se krepijo ustvarjalnost, domišljija, kreativno razmišljanje in reševanje problemov, s tem pa sočasno upoštevanje dejstev in vrednot ter sprejem odgovornosti za odločitve in posledice (Dovžan, 2003). V sodobnem delovnem okolju so spremembe hitre in nujne. Prilagodljivost spremembam in fleksibilnost sta postali pomembni vrline človeškega kapitala. Zaposleni ostajajo v podjetju, dokler čutijo, da so njihovi intelektualni potenciali ustrezno izkoriščeni ter imajo možnosti za pridobivanje in nadgrajevanje znanj in izkušenj (Dovžan, 2003).

Pomemben del človeškega kapitala predstavlja znanje, ki se v poslovni literaturi glede na vključenost v poslovne procese podjetij razvršča v štiri razrede, kar prikazuje slika 3. Prvi izmed teh je konceptualno znanje, za katero se v tuji literaturi uporablja izraz »know-what«, kar dobesedno pomeni vedeti-kaj. Gre za teoretično znanje, ki ga posameznik pridobi na svoji študijski poti. Predstavlja osnovno oziroma temeljno znanje na nekem določenem področju. Temu sledi aplikativno znanje, za katero se v angleščini uporablja izraz »know-how« oziroma vedeti-kako ter pomeni sposobnost posameznika uporabiti teoretično znanje v praksi. Naslednje je sistemsko znanje oziroma »know-why«, ki pomeni vedeti-zakaj. Gre za globlje znanje, kjer se zavedamo, zakaj nekaj počnemo, saj razumemo procese v ozadju ter zmoremo proces vključiti v celoto, hkrati pa razumemo vzročno-posledično razmerje. Nazadnje še omenimo motivirano kreativnost ali »care-why«, pri kateri prihajajo v ospredje predvsem motivacija, vztrajnost in prilagodljivost (Dovžan, 2003).

Slika 3: Delitev znanja glede na vključenost v poslovne procese

konceptualno znanje know-what	aplikativno znanje know-how
sistemsko znanje know-why	motivirana kreativnost care-why

znanje v podjetju

Prirejeno po Dovžan (2003).

V podjetju je uporabno znanje nujno za doseganje dolgoročnega uspešnega poslovanja. Deli se na tri vrste znanj. Prvo je znanje posameznika (angl. tacit knowledge), ki ga vsak zaposleni s sabo prinese v podjetje in ga tako tudi odnese, kadar gre (Dovžan, 2003). Naslednje je znanje skupin (angl. shared knowledge) oziroma skupno znanje, ki pomeni znanje, ki ga med sabo deli skupina ljudi, ki skupaj delajo. Zadnje je utelešeno oziroma izrecno znanje (angl. embodied knowledge), znanje podjetja, ki ga je možno distribuirati, npr. blagovne znamke, sezname kupcev in dobaviteljev ipd. (Dovžan, 2003). Za uspešnost podjetja je nujno ne le privabljeti in prepoznavati znanje, temveč tudi oblikovati znanje znotraj podjetja. Podjetje svoje ustvarjeno znanje uporablja pri svojih proizvodih, storitvah in procesih (Rant, 2005).

Strukturni kapital (organizacijski kapital) je nevidni kapital, ki je v lasti organizacije in ostane v organizaciji tudi, če zaposleni odidejo (Abdul, Kamal, Kamal, Mat & Mat, 2011). S strukturnim kapitalom je možno trgovanje, zato je podjetju v interesu, da človeški kapital hitro in uspešno preoblikuje v strukturnega. Strukturni kapital sestavljajo tako merljiva kot nemerljiva sredstva. Za podjetje merljiva sredstva strukturnega kapitala predstavljajo razni patenti, dobro ime, baze podatkov, priročniki, razmerja s kupci in dobavitelji ipd. Nemerljiva sredstva pa predstavlja npr. kultura podjetja. Strukturni kapital se s časom razvija znotraj podjetja in se pojavlja kot kompetitivna znanja, formule, priročniki, informacijski sistemi, strategije, rutine, patenti in pravice. Vsebuje torej človeška znanja, ki so shranjena v podjetju in katerih vrednost je višja od materialne vrednosti (Abdul, Kamal, Kamal, Mat & Mat, 2011). Strukturni kapital ter z njim organizacijska izvedba imata za podjetje izjemen pomen, saj lahko z njunimi meritvami ugotovimo, ali so resursi ustrezno dodeljeni poslovnim enotam ter kako izboljšati proces alokacije resursov, da bodo ti učinkovito distribuirani do ustreznih kanalov. Višja kot je stopnja rasti v industriji, močnejša je pozitivna povezava med vsemi vrstami intelektualnega kapitala (Abdul, Kamal, Kamal, Mat & Mat, 2011).

Relacijski kapital je neopredmeteno sredstvo, sloneče na ugledu, ki ga podjetje ustvari na podlagi odnosov z različnimi deležniki podjetja (Spacey, 2017). V podjetju relacijski kapital ustvarjajo odnosi z različnimi deležniki podjetja, kot so investitorji, vlada, poslovni partnerji, dobavitelji itd. (Spacey, 2017). Relacijski kapital se v grobem deli na kapital omrežja, kapital blagovne znamke in kapital strank (MBA Brief, 2021). Vrednost relacijskega kapitala se izoblikuje glede na dolžino razmerja, vrsto razmerja, moč odnosa, globino odnosa na organizacijski ravni in vrste dejavnosti. Merjenje in gradnja odnosov imata za podjetje strateški pomen. Pomembno je, da podjetja dovolj zgodaj prepoznajo grožnje in lahko pravočasno ukrepajo. Stranke z močnimi odnosi plačujejo račune hitreje in s tem pozitivno vplivajo na denarni tok. Vlaganje v relacijski kapital lahko prinese tudi zmanjšanje stroškov razvoja poslovanja in trženja, saj pridobitev novih strank za podjetje pomeni pomembno višje stroške kakor pa povečanje obsega poslovanja z že obstoječimi strankami (Mercer, 2018).

1.4 Merjenje intelektualnega kapitala

Najbolj znane in najpogostejše metode za merjenje intelektualnega kapitala so neposredne metode merjenja (angl. Direct intellectual methods, v nadaljevanju DIC), metode tržne kapitalizacije (angl. Market capitalization methods, v nadaljevanju MCM), metode dobičkonosnosti sredstev (angl. Return on assets, v nadaljevanju ROA) in metode točkovanja (angl. Scorecard Methods, v nadaljevanju SC), ki so podrobneje predstavljene v naslednjih razdelkih (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97).

Z DIC ocenjujemo denarno vrednost intelektualnega kapitala na način, da se najprej opredeli njegove sestavine. Nato se oceni vsako sestavino posebej, lahko pa jih ocenimo kar skupaj kot skupni koeficient (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97).

Po MCM intelektualni kapital izračunamo kot razliko med tržno kapitalizacijo podjetja in lastniškim kapitalom družbe (Sveiby, 2001). Metoda tržne kapitalizacije ima tri večje pomanjkljivosti. Prva izmed teh je zagotavljanje objektivne in natančne določitve tržne vrednosti podjetja. Do tega pride zaradi nihanja tečajev na borzi, ki so zelo pogosti v času različnih krajših gospodarskih ciklov. Naslednjo pomanjkljivost predstavlja določitev knjigovodske oziroma nadomestljive vrednosti osnovnih sredstev, saj podjetja lahko za izračunavanje uporabljajo različne računovodske metode in prikazovanje računovodskih kategorij. Pomanjkljivost te metode je tudi, da ne pomaga pri oblikovanju in podajanju smernic za izboljšave in prihodnost (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97). Zaradi mnogih pomanjkljivosti te metode se uporablja njena nadgradnja. V strokovni literaturi zasledimo t. i. metodo Tobinov Q. Ta metoda med sabo primerja tržno vrednost podjetja s knjigovodsko vrednostjo sredstev. Omenjena metoda ima enake pomanjkljivosti kot metoda tržne kapitalizacije, vendar prednost predstavlja zmanjšan vpliv kreativnega računovodstva. Izračunava se po enačbi (1) (Hayes, 2021).

$$Tobinov\ Q = \frac{\text{tržna vrednost podjetja}}{\text{knjigovodska vrednost sredstev podjetja}} \quad (1)$$

Razlaga rezultatov (Hayes, 2021):

- $Tobinov\ Q > 1$ – kadar je Tobinov Q višji od 1, to pomeni, da so delnice podjetja dražje od stroškov nadomestitve sredstev, kar pomeni, da so delnice precenjene;
- $Tobinov\ Q = 1$ – kadar je Tobinov Q enak 1, to pomeni, da je tržna vrednost enaka nadomestljivi vrednosti osnovnih sredstev podjetja, donos za investicijo je 0;
- $Tobinov\ Q < 1$ – kadar je Tobinov Q manjši od 1, to pomeni, da so stroški zamenjave sredstev podjetja višji kot vrednost njegovih delnic, kar pomeni, da je delnica podcenjena.

Razmerje **Tobinov Q** lahko izračunamo tudi tako, da tržno vrednost podjetja delimo s stroški nadomestitve njegovih sredstev. Enačba na osnovni ravni primerja tržno vrednost lastniškega kapitala s knjigovodsko vrednostjo lastniškega kapitala. Pokaže nam, ali je

agregatni trg precenjen ali podcenjen. Razmerje se izračuna tako, da tržno vrednost podjetja delimo s stroški nadomestitve sredstev podjetja. Ker je analitikom težko oceniti stroške nadomestitve sredstev, se uporablja tudi priredba enačbe (2), ki med sabo primerja vsoto tržne vrednosti lastniškega kapitala in tržne vrednosti obveznosti, z vsoto knjigovodske vrednosti lastniškega kapitala in knjigovodske vrednosti obveznosti (Hayes, 2021):

$$Tobinov\ Q = \frac{tržna\ vrednost\ lastniškega\ kapitala + tržna\ vrednost\ obvezosti}{knjigovodska\ vrednost\ lastniškega\ kapitala + knjigovodska\ vrednost\ obveznosti} \quad (2)$$

Ob predpostavki, da sta tržna in knjigovodska vrednost obveznosti enaki, se uporabi poenostavljeno različico enačbe (3):

$$Tobinov\ Q = \frac{tržna\ vrednost\ lastniškega\ kapitala}{knjigovodska\ vrednost\ lastniškega\ kapitala} \quad (3)$$

Enačbo za koeficient Tobinov Q je prvič predlagal ekonomist Nicholas Kaldor leta 1966 in je znana pod imenom Kaldorjev v, vendar je postala prepoznavna predvsem po Jamesu Tobinu z Univerze Yale, ki je Nobelov nagrajenec za ekonomijo. Tobin je domneval, da bi morala biti tržna vrednost podjetja enaka nadomestitveni vrednosti sredstev podjetja. Enačba torej trdi, da je podjetje vredno toliko, kot stane zamenjava njegovih sredstev. Stroški, ki so potrebni za zamenjavo, torej predstavljajo nadomestno vrednost podjetja. Da ugotovimo nadomestno vrednost, torej pogledamo, koliko nas bi identično ali primerljivo sredstvo stalo danes na trgu. Za nekatera sredstva, kot so prilagojena programska oprema, kompleksni stroji, dobro ime in neopredmetena sredstva, pa je težko poiskati nadomestno vrednost, saj na trgu ni identičnih sredstev. Iz tega razloga mnogo vlagateljev meni, da Tobinov q ni zanesljivo orodje za vrednotenje podjetij (Hayes, 2021).

Metoda SC najprej odkrije sestavine intelektualnega kapitala, nato izračuna kazalnike, kazalce ter indekse, ki jih nato predstavi v grafih ali točkovnikih. Ta metoda se od metode DIC razlikuje predvsem po tem, da se pri metodi SC parametri intelektualnega kapitala opredelijo z nefinančnimi parametri (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97).

Po metodi ROA izračunamo intelektualni kapital s pomočjo enačbe za izračun donosnosti sredstev. ROA je pogosto uporabljen kazalec v računovodstvu in financah, ki nam pove, kako profitabilno je podjetje glede na njegova osnova sredstva. Kazalec ROA torej finančnikom podaja informacijo o učinkovitosti izrabe sredstev pri ustvarjanju dobička podjetja (Hargrave, 2022).

Izračunamo ga tako, da čisti dobiček podjetja delimo s povprečno knjigovodsko vrednostjo sredstev za isto določeno obdobje. ROA je po navadi izražen v odstotkih. Izračun ROA (4) vsebuje tudi izdatke za obresti, saj so sredstva financirana z dolžniškimi in delniškimi vlagatelji (Berk & deMarzo, 2017, str. 77).

$$ROA = \frac{\text{Čisti dobiček+stroški obresti}}{\text{knjigovodska vrednost sredstev}} \quad (4)$$

Vrednost ROA primerjamo s povprečnim ROA v sektorju. Razliko pomnožimo s povprečnimi opredmetenimi osnovnimi sredstvi podjetja. Rezultat, ki ga dobimo, predstavlja povprečni letni zaslužek neopredmetenih sredstev. Če ga delimo z obrestno mero ali pa s povprečno stopnjo stroškov kapitala, dobimo vrednost intelektualnega kapitala (Sveiby, 2001). Višji ROA pomeni, da je podjetje učinkovitejše pri upravljanju svojega finančnega položaja za ustvarjanje dobička, nižji ROA pa pomeni, da so za podjetje potrebne izboljšave. Višji ROA pomeni večjo učinkovitost sredstev. Rast ROA za podjetje pomeni, da uspešno upravlja nova sredstva, medtem ko padanje kazalca ROA za podjetje pomeni, da je preveč vlagalo v sredstva, ki niso prinesla rasti prihodkov. Za dober ROA se šteje ROA, ki je višji od 5 %, za odličnega pa tisti, ki je višji od 20 %. Kazalec ROA se vedno uporablja za primerjavo podjetij znotraj panoge (Hargrave, 2022).

Na koncu predstavimo še najbolj poznano metodo za merjenje intelektualnega kapitala, ki se imenuje intelektualni koeficient dodane vrednosti, za katerega se v angl. uporablja poimenovanje Value Added Intellectual Capital coefficient (v nadaljevanju VAIC™). Model VAIC™ je razvil dr. Ante Pulić. Pulić je deloval kot profesor na Ekonomski fakulteti v Zagrebu in Ekonomski fakulteti v Gradcu, hkrati pa je soustanovil avstrijski center za intelektualno premoženje. Metoda VAIC™ se uporablja za merjenje učinkovitosti izrabe intelektualnega kapitala, pri čemer se izračuna posebej učinkovitost človeškega, strukturnega in vloženega (finančnega) kapitala. Predpostavka modela je, da se investicije v človeški kapital smatrajo kot sredstvo in ne kot strošek obdobja (Pulić, 2008). Za izračun je najprej je potreben izračun dodane vrednosti podjetja z izvzemom stroškov dela, ki se smatrajo kot naložba v človeški kapital (Pulić, 2008).

Analiza VAIC™ temelji na dveh ključnih vrstah kapitala, tj. finančnem in intelektualnem kapitalu. Skupno jima je, da se obravnavata kot naložba in v podjetju ustvarjata vrednost. Pulić (2008) meni, da v podjetju ni pomembna le količina intelektualnega potenciala, temveč tudi, kako dobro se ta intelektualni potencial v podjetju izkorišča, kar poimenuje uspešnost (izrabe) intelektualnega kapitala. Model VAIC™ je bil razvit iz razloga, da bi podjetjem omogočil popolno in objektivno sliko izrabe intelektualnih potencialov v podjetju (Pulić & Kolakovic, 2003).

Izhodišče za analizo predstavlja dodana vrednost podjetja, ki se po (Pulić, 2008) izračuna kot output (celotni prihodki od prodaje), zmanjšan za input (vse, kar izvira zunaj podjetja), z izjemo stroškov dela. Pri izračunu stroški dela niso obravnavani kot vložek oziroma strošek dela, temveč se obravnavajo kot naložba. Stroški dela zaposlenih so pri izračunu enaki vrednosti človeškega kapitala. Vrednost strukturnega kapitala se izračuna kot razlika med dodano vrednostjo podjetja in vrednostjo človeškega kapitala. Učinkovitost intelektualnega kapitala pa nato izračunamo kot vsoto učinkovitosti človeškega, strukturnega in finančnega kapitala podjetja (Pulić, 2008). Rast oziroma povečanje koeficienta VAIC simbolizira

izboljšano učinkovitost sredstev v podjetju. Hkrati pomeni, da se intelektualni kapital v podjetju uspešneje izrablja ter ustvarja novo ekonomsko vrednost (Marzo, 2022).

V nadaljevanju sledi enačba za izračun VAIC (Pulić, 2008):

VA – dodana vrednost,
IC – intelektualni kapital,
HC – človeški kapital,
SC – strukturni kapital,
HCE – koeficient učinkovitosti človeškega kapitala,
SCE – koeficient učinkovitosti strukturnega kapitala,
ICE – učinkovitost intelektualnega kapitala,
CE – finančni kapital,
CEE – učinkovitost finančnega kapitala.

$$VAIC^{\text{TM}} = UFK + USK + U\check{C}K \quad (5)$$

Koeficient prikazuje uspešnost posloводства pri izkoriščanju obstoječih potencialov. Izračun se prične tako, da sprva poiščemo dodano vrednost podjetja. Izračunamo jo po enačbi (6) (Pulić, 2008):

$$VA = P + C + A \quad (6)$$

VA – dodana vrednost; P – operativni profit; C – izdatki za zaposlene; A – amortizacija.

Nato izračunamo uspešnost človeškega kapitala tako, da delimo dodano vrednost z vrednostjo človeškega kapitala (= izdatki za zaposlene).

$$HCE = VA/HC \quad (7)$$

Nato izračunamo strukturni kapital tako, da od dodane vrednosti odštejemo človeški kapital.

$$SC = VA - HC \quad (8)$$

Učinkovitost strukturnega kapitala izračunamo tako, da vrednost strukturnega kapitala delimo z dodano vrednostjo podjetja.

$$SCE = SC/VA \quad (9)$$

Učinkovitost celotnega intelektualnega kapitala predstavlja seštevek učinkovitosti človeškega in strukturnega kapitala.

$$ICE = HCE + SCE \quad (10)$$

Učinkovitost finančnega kapitala izračunamo tako, da dodano vrednost delimo s finančnim kapitalom.

$$CEE = VA/CE \quad (11)$$

Intelektualni koeficient dodane vrednosti dobimo, ko seštejemo učinkovitost intelektualnega kapitala in učinkovitost finančnega kapitala.

$$VAIC^{TM} = ICE + CEE \quad (12)$$

Koeficient $VAIC^{TM}$ odraža celotno intelektualno učinkovitost podjetja, ki jo (Pulić, 2008) poimenujejo intelektualna sposobnost podjetja. Višji rezultat pomeni uspešnejše upravljanje intelektualnega potenciala v podjetju. Prednost metode je, da je osredotočena na ustvarjanje vrednosti in ne na nadzor stroškov (Pulić, 2008). Rezultat učinkovitosti človeškega kapital nam pokaže, koliko vrednosti ustvari človeški kapital za vsako vloženo denarno enoto. Npr. če je vrednost HCE 2,5, to pomeni, da za vsak vložen evro v zaposlene ustvari 2,5 evra nove vrednosti v podjetju (Pulić & Kolakovic, 2003).

Vrednosti koeficienta $VAIC^{TM}$ (Pulić, 2008) simbolizirajo:

$VAIC^{TM} \geq 2,50$ (Vrednost koeficienta, ki je večja ali enaka 2,50 simbolizira uspešno poslovanje podjetij, pogosto značilno za podjetja iz visokotehnoloških sektorjev. Predstavlja najnižjo stopnjo učinkovitosti, ki zagotavlja varno poslovanje in delovna mesta.)

$VAIC^{TM} = 2,00$ (Vrednost 2 pomeni, minimalno učinkovitost poslovanja v večini sektorjev. Pomeni, da se ustvari dovolj vrednosti za kritje plač, amortizacije, bančnih obresti, davkov, dividend in vlaganje v razvoj).

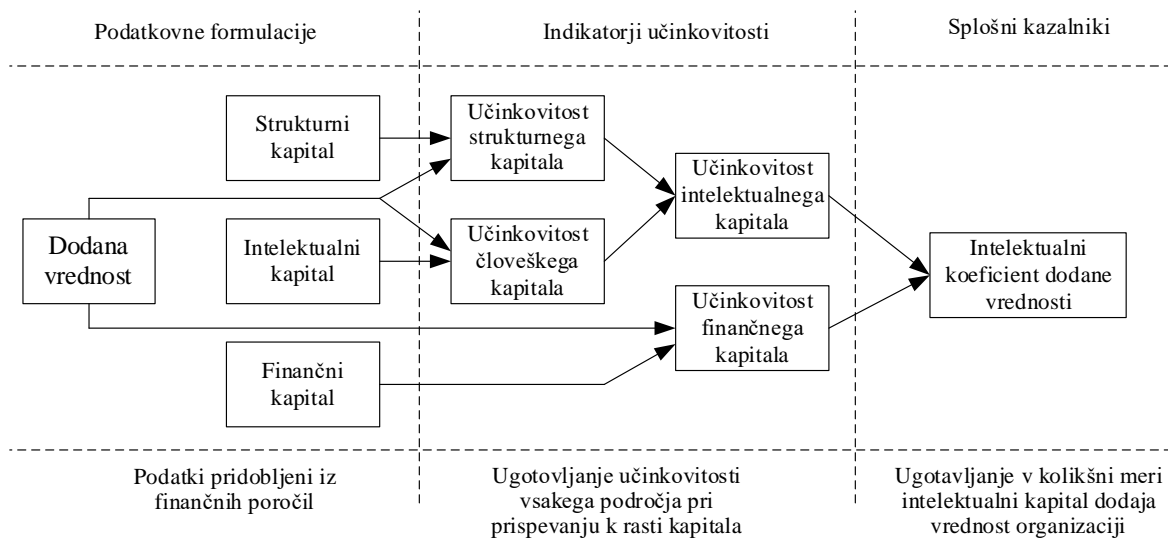
$VAIC^{TM} = 1,75$ (Vrednost 1,75 ponazarja, relativno dobro stanje učinkovitosti v podjetju, vendar ne zagotavlja dolgoročne varnosti).

$VAIC^{TM} = 1,25$ (Vrednost 1,25 pomeni zaskrbljujoče učinkovitost v podjetju in ogroženo preživetje podjetja)

$VAIC^{TM} = 1,00$ (Vrednost 1 in manj pomeni, ogroženost podjetja za preživetje, saj le to ne pokrije vseh stroškov podjetja, temveč se pokrijejo le stroški dela. Vrednost pod 1 ponazarja, da se stroški dela ne morejo pokriti).

Prednosti metode $VAIC^{TM}$ so, da jo je možno uporabiti na vseh ravneh poslovne dejavnosti (od makroekonomske do mikroekonomske ravni) ter so vsi potrebni podatki za izračun vključeni v izkaz finančnega položaja ter poslovna poročila, zaradi česar nam podatkov ni treba zbirati posebej (Pulić, 2008). Metoda prikaže šibkosti podjetja pri ustvarjanju vrednosti, kar vodjem podjetij omogoča, da ustrezneje izkoristijo potencial podjetja (Pulić, 2008). Nazornejšo strukturo modela prikazuje slika 4.

Slika 4: Struktura modela VAIC

Prirjeno po Laing, Dunn & Hughes-Lucas (2010, str. 269–280).

Proti metodi VAIC so se pojavile tudi nekatere kritike. Andriessen (2004) meni, da metoda ni dosledna iz razloga, da VAIC zamenjuje tokove s stanji in stroške s sredstvi ter ne upošteva sinergij med posameznimi deli intelektualnega kapitala. VAIC namreč obravnava stroške dela kot sredstva, čeprav gre za tokove, hkrati pa ne loči stroškov od sredstev, saj stroški dela vključujejo stroške, s katerimi bi podjetje morda lahko ustvarilo prihodnje koristi (Andriessen, 2004). Medtem sta Iazzolino in Laise (2013) izrazila kritike, da Pulić nedosledno uporablja nekatere izraze, povezane z intelektualnim kapitalom, in jih razlaga drugače kot teorija intelektualnega kapitala. Stähle, Stähle in Aho (2011) so predstavili kritike v zvezi z izračunom dodane vrednosti. Nekateri empirični raziskave so pokazale, da metoda VAIC včasih pokaže pomembno povezavo med različnimi finančnimi kazalniki (tržna vrednost, donosnost sredstev, donosnost kapitala) in učinkovitostjo človeškega ter finančnega kapitala. Povezava med VAIC in učinkovitostjo strukturnega kapitala je šibka (Marzo, 2022). Marzo (2022) meni, da je slabost, da metoda ne obravnava intelektualnega kapitala, temveč učinkovitost intelektualnega kapitala pri ustvarjanju vrednosti. Medtem je Pulić (2008) navedel, da je cilj metode VAIC zagotoviti informacije o uspešnosti intelektualnega kapitala. Na to temo je bila izvedena tudi analiza 68 člankov, ki so bili objavljeni v obdobju 2013–2017, ki je pokazala, da se 65,5 % avtorjev člankov nanaša na VAIC kot merilo intelektualnega kapitala in le 29,3 % ga pravilno obravnava kot merilo učinkovitosti izrabe intelektualnega kapitala (Marzo, 2022). Marzo (2022) meni, da je to posledica nedoslednega definiranja intelektualnega kapitala in njegovih podvrst znotraj enačbe VAIC. Marzo (2022) navaja, da se Pulić sklicuje na učinkovitost intelektualnega kapitala v prepričanju, da je človeški kapital bistveni dejavnik njegovega ustvarjanja ter da je učinkovita uporaba znanja v podjetju bistveni cilj. Pulić se pri računanju intelektualnega kapitala sklicuje predvsem na dodano vrednost podjetja, od katere nato odšteje vrednost človeškega kapitala in izračuna vrednost strukturnega kapitala ($SC = VA - HC$), vendar

Marzo (2022) meni, da definicije človeškega in strukturnega kapitala pokažejo, da je dodana vrednost dejansko vrednost intelektualnega kapitala. Marzo (2021) izpelje, da je po Pulićevih izračunih dodana vrednost zmanjšana za človeški kapital ($SC = VA - HC$), kar pomeni, da je vrednost intelektualnega kapitala pravzaprav enaka vrednosti dodane vrednosti podjetja ($SC + HC = VA = IC$). Marzo (2022) meni, da je ena izmed pomanjkljivosti tudi to, da enačba VAIC vsebuje le človeški in strukturni kapital, ne pa relacijskega, čeprav je mnogo avtorjev intelektualni kapital razdelilo na tri dele (človeški, strukturni in relacijski).

V tem poglavju smo predstavili metode za izračunavanje intelektualnega kapitala, vendar lahko podjetja identificirajo svoj intelektualni kapital tudi z analizo pokazateljev intelektualnega kapitala. Pokazatelji intelektualnega kapitala v podjetju so odstotek zaposlenih z visoko izobrazbo, kako dobro zaposleni poznajo informacijsko tehnologijo v podjetju, število ur izobraževanja na zaposlenega v letu, povprečna delovna doba zaposlenega, število porabljenih ur za ustno poročanje zaposlenih ter število ur, ki jih višji vodilni delavci porabijo za razlago strategije in ukrepov, vodstveni in motivacijski indeks. Pokazatelji intelektualne prožnosti v podjetju pa se kažejo kot prihranki zaradi uvedenih predlogov zaposlenih, nove rešitve, izdelki ali storitve, indeks raznovrstnosti ter indeks diverzifikacije podjetja. Pokazatelji relacijskega kapitala v podjetju so odstotek poslov z dobavitelji, trajanje poslovnih odnosov, indeks zadovoljstva partnerjev ter zvestoba odjemalcev. Intelektualni kapital kot celota se v podjetju kaže kot administrativni odhodki/celotni prihodki, prihodki od patentov, število procesov, opravljenih brez napak, in trajanje ciklov ter procesov, prijavljeni novi patenti, odhodki na zaposlenega, namenjeni izobraževanju, odhodki za obnovo ipd. (Zelenika, Zečević & Kamnik Zebec, 2007, str. 86–97).

2 RAČUNOVODSKI VIDIKI INTELEKTUALNEGA KAPITALA

V magistrskem delu smo spoznali, da intelektualni kapital zavzema računovodsko kategorijo neopredmetenih sredstev predvsem zaradi svoje nefizične oblike. V tem poglavju so predstavljeni računovodski standardi, ki urejajo neopredmetena sredstva. Z namenom boljšega razumevanja in celovite slike je izvedena primerjava med različnimi računovodskimi standardi; SRS, Mednarodni standardi računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP) in Ameriški računovodski standardi (angl. US Generally accepted accounting principles, v nadaljevanju US GAAP).

Za lažje razumevanje so sprva definirani in razloženi ključni računovodski pojmi v povezavi z neopredmetenimi sredstvi.

- Neopredmeteno sredstvo je razpoznavno nedenarno sredstvo, po navadi brez fizičnega obstoja, ki se najpogosteje pojavlja kot dolgoročno neopredmeteno sredstvo. Zajema dolgoročno odložene stroške razvijanja, naložbe v pridobljene pravice do industrijske

- lastnine, dobro ime podjetja in druge pravne pravice. Neopredmetena sredstva lahko imajo določeno dobo koristnosti ali nedoločeno dobo koristnosti (Slovenski računovodski standardi (SRS), Ur. l. RS, št. 95/15, 74/16 – popr., 23/17, 57/18 in 81/18.
- Dobro ime je neopredmeteno sredstvo, ki ga podjetje pripozna v poslovni kombinaciji in pridobi ob prevzemu podjetja. Predstavlja prihodnje gospodarske koristi prevzetega podjetja, ki niso posamično opredeljive in ločeno pripoznane v računovodskih izkazih. Prihodnje gospodarske koristi se lahko pojavijo kot posledica sinergije med pridobljenimi opredeljenimi sredstvi ali pa pritekajo iz pridobljenih drugih sredstev (SRS).
  - Stroški raziskovanja so stroški preiskovanja z namenom doseči novo znanstveno ali strokovno znanje (SRS).
  - Stroški razvijanja so stroški uporabe ugotovitev raziskovanj za namene proizvodnje novih ali izboljšanih proizvodov ali storitev pred pričetkom njihove proizvodnje ali prodaje (SRS).
  - Koncesija je državno pooblastilo za izrabo naravnega bogastva. Računovodsko se pripozna po nabavni vrednosti (SRS).
  - Patent je pravica za izum, ki prepoveduje njegovo izrabo. Ureja proizvodnjo zavarovanega izuma ali uporabo znanja in določa pravico do prejetja nadomestila, kadar to znanje izrablja kdo drug razen lastnika. Računovodsko se pripozna njegova nabavna vrednost in stroški za njegov nastanek (SRS).
  - Licenca predstavlja dovoljenje oziroma pravico za uporabo patenta. Računovodsko se pripozna po nabavni vrednosti (SRS).
  - Nabavna vrednost sredstva je vrednost denarnih sredstev ali ustreznikov za pridobitev sredstva ali porabljena vrednost le-teh v času priprave ali gradnje sredstva (SRS).
  - Prevrednotena nabavna vrednost je nabavna vrednost sredstva, zmanjšana zaradi oslabitve sredstva iz prevrednotenja (SRS).
  - Knjigovodska vrednost je izražena vrednost računovodske kategorije v računovodskih izkazih (SRS).
  - Nadomestljiva vrednost sredstva je poštena vrednost sredstva, ki je zmanjšana za stroške prodaje ali za stroške ob uporabi (za tiste, ki so večji) (SRS).
  - Poštena vrednost je vrednost sredstva, ki bi jo prejeli ob prodaji ali prenosu obveznosti sredstva na trgu na dan merjenja (SRS).
  - Preostala vrednost sredstva je vrednost sredstva, ki bi ga podjetje prejelo na dan merjenja ob odtujitvi sredstva, zmanjšani za stroške ob odtujitvi (SRS).
  - Vrednost pri uporabi predstavlja sedanjo vrednost prihodnjih denarnih tokov iz uporabe sredstva (SRS).
  - Odtujitev sredstva se pojavi, kadar se lastninska pravice do uporabe sredstva prenese na drugo osebo (Turk, 2013c).
  - Amortizacija pomeni zmanjševanje vrednosti sredstva skozi ocenjeno dobo koristnosti zaradi izrabe sredstva. Koristnosti, ki zapuščajo sredstvo, se preoblikujejo v stroške obdobja (SRS).
  - Odprava sredstva pomeni izločitev sredstva iz uporabe (SRS).

2.1 SRS – neopredmetena sredstva

Neopredmetena sredstva se ločijo glede na različne kriterije, kot so obdobje pričakovanih koristi, način pridobitve, razpoznavnost in zamenljivost. Glede na obdobje pričakovanih koristi se delijo na neopredmetena sredstva z določeno dobo koristnosti in nedoločeno dobo koristnosti. Neopredmetena sredstva z določeno dobo koristnosti se amortizirajo smiselno enako kot osnovna opredmetena sredstva, v nasprotju z neopredmetenimi sredstvi z nedoločeno dobo koristnosti, ki jih ne amortiziramo. Glede na način pridobitve ločimo lastna nastala neopredmetena sredstva (v podjetju) in pridobljena od zunaj. Načini pridobitve neopredmetenih sredstev so lahko nakup neopredmetenega sredstva, zamenjava neopredmetenega sredstva ali pridobitev z državno podporo. Glede na razpoznavnost so neopredmetena sredstva lahko samostojno razpoznavna ali pa so zajeta na osnovnem sredstvu (npr. operacijski sistem na računalniku). Glede na zamenljivost so neopredmetena sredstva lahko ločena od organizacije ali pa neločljiva od organizacije kot npr. dobre ime podjetja (SRS).

Neopredmeteno sredstvo (z izjemo dobrega imena) mora za pripoznanje v računovodskih izkazih izpolniti sodilo razpoznavnosti, kar pomeni, da mora biti ločljivo od podjetja ter izhajati iz pogodbenih ali drugih pravnih pravic. V računovodskih izkazih se pripozna, kadar se iz njega pričakuje pritok gospodarskih koristi, hkrati pa se da njegovo nabavno vrednost natančno in zanesljivo izmeriti. Ob začetnem pripoznanju se ovrednoti po nabavni vrednosti, v katero se prištejejo uvozne in nevračljive nakupne dajatve ter neposredno pripisljivi stroški priprave sredstva za uporabo. Prištejejo se lahko tudi stroški izposoje pod pogojem, da obdobje do nastanka neopredmetenega sredstva presega eno leto (SRS):

1. Notranje nastalo neopredmeteno sredstvo

Kot notranje nastalo neopredmeteno sredstvo se lahko pod določenimi pogoji pripoznajo stroški razvijanja neopredmetenega sredstva. Ti se pripoznajo, kadar se dokaže strokovna izvedljivost dokončanja projekta, uporabnost projekta za uporabo ali prodajo, namen za dokončanje projekta, dokaz za obstoj možnosti za prodajo ali uporabo projekta v podjetju, verjetnost pritoka prihodnjih gospodarskih koristi, razpoložljivost tehničnih, finančnih in drugih dejavnikov, potrebnih za dokončanje projekta, ter možnost zanesljive izmeritve stroškov razvijanja neopredmetenega sredstva. Notranje nastalo neopredmeteno sredstvo se izmeri po nabavni vrednosti, v katero se všttevajo neposredni stroški nastanka, posredni stroški njegove izdelave in stroški izposojanja za zgraditev in izdelavo do nastanka neopredmetenega sredstva (SRS).

2. Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno z zamenjavo

Začetno pripoznanje neopredmetenega sredstva, pridobljenega z zamenjavo, se izmeri po pošteni vrednosti. Po pošteni vrednosti se ne izmeri, kadar zamenjani posel nima komercialne vsebine ali če poštene vrednosti prejetega in danega sredstva ni možno zanesljivo izmeriti. Kadar se nabavna vrednost pridobljenega sredstva ne meri po pošteni

vrednosti, se izmeri po knjigovodski vrednosti danega sredstva (SRS).

3. Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno z državno podporo

Neopredmeteno sredstvo, ki ga podjetje pridobi z državno podporo ali donacijo, se ob pripoznanju pripozna po nabavni vrednosti. Če nabavna vrednost ni znana, ga podjetje pripozna po pošteni vrednosti, povečani za izdatke priprave za v uporabo (SRS).

Neopredmetenemu sredstvu s končno dobo koristnosti se nabavna vrednost zmanjšuje z amortizacijo. Amortizacija sredstva se prične s prvim dnevom naslednjega meseca, ko je sredstvo razpoložljivo za uporabo. Amortizacijski znesek se mora razporediti v najboljše ocenjeni dobi njegove koristnosti. Neopredmetena sredstva s končno dobo koristnosti, ki so pridobljena s pravno pravico, morajo biti amortizirana v dobi koristnosti, ki ni daljša od pravne pravice, razen v primeru, da je pravno pravico možno obnoviti in če je njena obnovitev res gotova. Metodo amortizacije neopredmetenega sredstva je treba določiti glede na vzorec pojavljanja njegovih gospodarskih koristi. Kadar se vzorec ne more natančno ugotoviti, se uporabi metoda enakomerne časovne amortizacije. Doba in metoda amortizacije se morata preveriti najmanj enkrat letno, in sicer ob koncu poslovnega leta. Kadar se ocena dobe ali vzorec gospodarskih koristi spremeni, je treba dobo ali metodo amortiziranja skladno z oceno spremeniti. Spremembe računovodskih ocen vplivajo na obravnavano obračunsko obdobje in na naslednja obračunska obdobja amortizacije. Obračunana amortizacija se pripozna kot strošek oziroma poslovni odhodek obdobja (SRS).

Preostala vrednost neopredmetenega sredstva se mora prav tako kot metodo in dobo amortizacije preverjati vsaj ob koncu poslovnega leta. Preostala vrednost neopredmetenega sredstva s končno dobo koristnosti se pojavlja le, kadar obstaja obveza stranke za nakup takšnega sredstva po izteku njegove dobe koristnosti ali kadar obstaja za sredstvo delujoči trg in je preostala vrednost možno pridobiti na podlagi tega. Prav tako se pričakuje, da bo tak trg obstajal še po koncu dobe koristnosti sredstva (SRS).

Neopredmetena sredstva z nedoločeno dobo koristnosti se morajo prevrednotovati zaradi oslabitve in se ne amortizirajo in revalorizirajo. Vrednost neopredmetenih sredstev z nedoločeno dobo koristnosti se mora zmanjšati, kadar je knjigovodska vrednost višja od nadomestljive vrednosti. Podjetje mora ob pripravi računovodskih izkazov preverjati morebitnost oslabitve (SRS).

Podjetje lahko dobro ime ustvari v podjetju ali ga pripozna v primeru podjema. V podjetju ustvarjeno dobro ime in v podjetju ustvarjenje blagovne znamke se po SRS ne morejo pripoznati kot neopredmeteno sredstvo. Prav tako se kot neopredmeteno sredstvo ne pripoznajo kolofoni, naslovi publikacij, sezname odjemalcev ipd. Dobro ime prevzetega podjetja se lahko pripozna kot neopredmeteno sredstvo. Prevzemnik v primeru prevzema dobro ime pripozna kot presežek skupka prenesenega nadomestila podjema, zneska neobvladujočega deleža v podjetju ter poštene vrednosti prejšnjega prevzemnikovega deleža v lastniškem kapitalu podjema na datum prevzema nad čistim zneskom opredeljivih

pridobljenih sredstev in obveznosti podjetja (SRS). Dobro ime se obravnava kot neopredmeteno sredstvo z določeno dobo koristnosti. Dobo koristnosti dobrega imena je treba zanesljivo izmeriti, kadar to ni mogoče, pa se za dobo koristnosti šteje obdobje 5 let, v katerih se enakomerno časovno amortizira. Podjetje mora vsako leto preveriti, ali je potrebna njegova oslabitev. Izgube, ki so pripoznane z njegovo oslabitvijo, se v naslednjih obračunskih obdobjih ne smejo razveljaviti (SRS).

Neopredmeteno sredstvo se odpravi, kadar iz njegove uporabe ni več pričakovati gospodarskih koristi. Prav tako se izbriše iz računovodskih izvidov ob odtujitvi ali kasnejši odtujitvi. Odtujitev se doseže s prodajo, finančnim najemom ali donacijo. Ob odtujitvi se razlika med čisto prodajno vrednostjo in knjigovodsko vrednostjo neopredmetenega sredstva prenese na prevrednotovalne poslovne prihodke ali odhodke (SRS).

Obveznosti razkritij so odvisne od tega, ali je podjetje zavezano k reviziji ali ne. Za podjetja, ki so zavezana k reviziji, velja, da morajo upoštevati zahteve razkritij v skladu s standardom SRS 2.33, medtem ko so podjetja, ki niso zavezana k reviziji, primorana razkrivati samo zakonsko določene zahteve. Podjetje, zavezano k reviziji, mora za neopredmetena sredstva razkrivati dobe koristnosti (končne, nedoločene), uporabljene amortizacijske metode, stopnje, nabavne vrednosti ter nabrane amortizacijske popravke vrednosti in spremembe knjigovodskih vrednosti. V računovodskih izkazih so primorana k razkrivanju knjigovodske vrednosti neopredmetenih sredstev in preostale dobe amortiziranja, začetne pripoznane vrednosti neopredmetenega sredstva, pridobljenega z državno podporo ali donacijo, obstoja knjigovodske vrednosti neopredmetenih sredstev z omejeno lastninsko pravico in zneska obvez za pridobitev neopredmetenega sredstva. Ob tem mora podjetje razkriti še knjigovodsko vrednost dobrega imena in neopredmetenih sredstev z nedoločeno dobo koristnosti ter podlago za nadomestljivo vrednost. V primeru, da nadomestljiva vrednost temelji na vrednosti pri uporabi, mora podjetje razkriti še opis ključnih predpostavk, opis načina poslovanja pri ugotavljanju vrednosti, obdobje in uporabljene diskontne mere (SRS).

2.2 MSRP – neopredmetena sredstva

MSRP so standardi, ki urejajo in pojasnjujejo računovodenje in računovodsko poročanje. MSRP je sprejel Upravni odbor za mednarodne standarde računovodskega poročanja. Uredba Evropske unije (v nadaljevanju EU) k njihovi uporabi zavezuje vse gospodarske družbe, ki imajo vrednostne papirje na katerikoli borzi v EU ali pa pripravljajo skupinske računovodske izkaze (Turk, 2013b).

Neopredmetena sredstva ureja Mednarodni računovodski standard (v nadaljevanju MRS) 38. MRS 38 je bil revidiran leta 2004, nato pa je bil spremenjen leta 2008 (za oglaševalske in promocijske dejavnosti ter način amortizacije proizvodnih entot), leta 2009 na področju merjenja neopredmetenih sredstev v poslovnih združitvah, leta 2013 na področju sorazmernega preračunavanja nabrane amortizacije po metodi prevrednotenja in leta 2014

na področju pojasnjevanja sprejetih metod amortizacije. Namen MRS 38 je računovodska obravnava neopredmetenih sredstev. Standard zajema merila za pripoznanje neopredmetenega sredstva, določa, kako knjigovodsko izmeriti neopredmetena sredstva, ter hkrati določa zahteve o razkritjih neopredmetenih sredstev (Deloitte, 2022).

Neopredmeteno sredstvo mora biti za začetno pripoznanje po MRS razpoznavno, kar pomeni, da se da takšno neopredmeteno sredstvo ločiti od podjetja za namene najema, prodaje ali zamenjave. Podjetje mora neopredmeteno sredstvo za pripoznanje obvladovati, kar pomeni, da ima moč iz njega pridobiti prihodnje gospodarske koristi in ima obvladovanje urejeno s pravnimi ali drugimi pravicami. Prav tako mora za pripoznanje izhajati verjetnost za prihodnje gospodarske koristi ter je nabavno vrednost neopredmetenega sredstva mogoče zanesljivo izmeriti (IFRS Foundation, 2021).

Začetno pripoznanje ločeno pridobljenih neopredmetenih sredstev je urejeno pod istimi pogoji ter se meri po nabavni vrednosti, v katero se vštevata nakupna cena, vključno z uvoznimi dajatvami in davki, ter vsi stroški, ki jih je mogoče neposredno pripisati pripravi sredstva v uporabo. Za neopredmetena sredstva, pridobljena v poslovnih združitvah, velja, da se merijo po pošteni vrednosti na dan združitve. Poštena vrednost se oceni na podlagi pričakovanj na datum prevzema o prihodnjih gospodarskih koristih. Neopredmeteno sredstvo, ki ni bilo pripoznano v prevzetem podjetju pred prevzemom, se lahko ob poslovnem prevzemu prav tako pripozna, kadar ustreza definiciji in merilom za neopredmetena sredstva (npr. raziskave v postopku, projekt v razvoju ipd.). Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno s poslovno združitvijo, mora biti ločljivo od prevzetega podjetja, hkrati pa mora izhajati iz pravnih ali drugih pogodbenih ali zakonskih pravic. Za pripoznanje mora biti poštena vrednost sredstva zanesljivo merljiva. Kadar je neopredmeteno sredstvo, pridobljeno v poslovni združitvi, ločljivo, vendar samo s pogodbo, opredeljivim sredstvom ali obveznostjo, se takšno neopredmeteno sredstvo pripozna ločeno od dobrega imena in skupaj z opredeljivim predmetom. Prevzemnik lahko pripozna tudi t. i. skupino dopolnilnih neopredmetenih sredstev, ki se pripoznajo kot eno samo sredstvo, kadar imajo podobne koristi. Npr. blagovna znamka, ki se uporablja za sklicevanje na dopolnilna neopredmetena sredstva, kot so trgovinsko ime, formule, recepti, tehnološko znanje ipd. (IFRS Foundation, 2021).

Izdatki za raziskave ali razvoj, ki se obravnavajo kot neopredmeteno sredstvo, pridobljeno v poslovni združitvi, ali ki nastanejo po pridobitvi projekta, se obravnavajo v skladu z odstavkom 54–62 38. člena MSR, ki narekuje, da se naknadni izdatki za pridobljeni razvojni ali raziskovalni projekt, ki je pridobljen ločeno ali pa je ob poslovni združitvi pripoznan kot neopredmeteno sredstvo, pripozna kot (IFRS Foundation, 2021):

- odhodek obdobja, kadar gre za izdatke za raziskave,
- odhodek obdobja, kadar gre za izdatke za razvoj, ki ne izpolnjujejo meril za pripoznanje kot neopredmeteno sredstvo,
- se dodajo h knjigovodski vrednosti pridobljenih raziskav oziroma razvojnih projektov,

če razvojni izdatki dosegajo merila za pripoznanje iz 57. člena.

Neopredmetena sredstva so lahko pridobljena brezplačno ali za nominalno nadomestilo v obliki državne donacije. Država podjetju dodeli neopredmetena sredstva kot npr. pravice za pristajanje na letališčih, dovoljenja za uporabo radijskih ali televizijskih postaj, razne uvozne licence, kvote ipd. Z upoštevanjem MSRP 20 lahko podjetje pripozna takšno neopredmeteno sredstvo po pošteni vrednosti. Kadar podjetje ne pripozna takšnega sredstva po pošteni vrednosti, se lahko pripozna po nominalni vrednosti, povečani za neposredne stroške priprave neopredmetenega sredstva za v uporabo. Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno z menjavo, se pripozna po nabavni vrednosti, ki se izmeri po pošteni vrednosti, razen za primer, kadar menjalni posel nima komercialne vsebine ali kadar se niti dano niti prejeto sredstvo ne da zanesljivo izmeriti. Kadar se neopredmeteno sredstvo ne meri po pošteni vrednosti, se pripozna po knjigovodski vrednosti danega sredstva. Menjalni posel ima komercialno vrednost, kadar se konfiguracija denarnih tokov danega sredstva razlikuje od prejetega sredstva, kadar posledica zamenjave vpliva na vrednost dela poslovanja subjekta in kadar je razlika konfiguracije denarnih tokov in vrednosti dela poslovanja subjekta pomembno povezana s pošteno vrednostjo zamenjanega sredstva (IFRS Foundation, 2021).

Notranje nastala neopredmetena sredstva se redko pripoznajo kot neopredmeteno sredstvo zaradi težav pri ugotavljanju obstoja opredeljivega sredstva ter zanesljivosti pri določanju nabavne vrednosti. Podjetje mora za ugotavljanje izpolnjevanja pogojev nastanek sredstva razdeliti na raziskovalno in razvojno fazo (IFRS Foundation, 2021). Kadar podjetje ne more ločiti med raziskovalno in razvojno fazo, se štejejo izdatki kot nastali v raziskovalni fazi. Kadar sredstvo izhaja iz raziskovalne faze, se ne more pripoznati kot neopredmeteno sredstvo, ker podjetje ne more dokazati, da obstaja neopredmeteno sredstvo, ki bo ustvarilo prihodnje gospodarske koristi. Takrat se izdatki pripoznajo kot odhodek obdobja, kadar nastanejo. Kot primeri takšnih izdatkov za razvoj so lahko izdatki za dejavnosti za pridobivanje novega znanja, izdatki za iskanje alternativ za izboljšave materialov, naprav, postopkov, storitev ipd. ter izdatki za pripravo in izbiro alternativ. Sredstvo, ki izhaja iz razvojne faze, se lahko pripozna kot neopredmeteno sredstvo, kadar se dokaže naslednje (IFRS Foundation, 2021):

- tehnična izvedljivost za dokončanje sredstva,
- namera za dokončanje sredstva,
- sposobnost njegove uporabe,
- ustvarjanje prihodnjih gospodarskih koristi,
- razpoložljivost potrebnih tehničnih, finančnih in drugih dejavnikov za dokončanje sredstva ter nato za njegovo uporabo ali prodajo,
- zanesljivost merjenja izdatkov za razvoj sredstva.

Kot primeri izdatkov za razvojne aktivnosti se štejejo (IFRS Foundation, 2021):

- načrtovanje, izgradnja in testiranje predproizvodnje ali preduporabe izdelka (prototipi),

- načrtovanje orodij, matric za novo tehnologijo,
- načrtovanje, izgradnja in delovanje pilotne naprave,
- načrtovanje, izgradnja in izbira alternative za nove materiale, procese, naprave, izdelke, storitve ali za njihovo izboljšanje.

Nabavno vrednost notranje izdelanega neopredmetenega sredstva sestavljajo vsi neposredno pripisljivi stroški, ki so bili potrebni za ustvarjanje, proizvodnjo in pripravo sredstva za uporabo. To so stroški materiala in storitev za ustvarjanje, proizvodnjo in pripravo sredstva, neposredno pripisljivi stroški zaposlenih, pristojbine za urejanje pravnih pravic ter amortizacija patentov in licenc, povezanih s sredstvom. Po MRS 23 se med slednje ne morejo prištevati stroški uprave, prodaje in splošni rezijski izdatki, razen v primeru, da jih je možno neposredno pripisati sredstvu. Prav tako se ne prištevajo izdatki za usposabljanje osebja ter ugotavljanje neučinkovitosti in začetne poslovne izgube (IFRS Foundation, 2021).

Notranje ustvarjeno dobro ime se ne pripozna kot neopredmeteno sredstvo. To se ne more pripoznati, kljub temu da se iz njega pričakuje obstoj prihodnjih gospodarskih koristi iz razloga, da ni ločljiv od podjetja in ne izhaja iz pogodbenih ali drugi pravnih pravic (IFRS Foundation, 2021).

Po začetnem pripoznanju neopredmetenega sredstva lahko podjetje izbere model nabavne vrednosti ali model prevrednotenja. Po modelu nabavne vrednosti je treba zmanjšati vrednost sredstva za nabrano amortizacijo ali izgubo zaradi oslabitve. Po modelu prevrednotenja se od poštene vrednosti sredstva odšteje nabrano amortizacijo ali izgubo. Prevrednotenja se morajo izvajati dovolj pogosto, da je ob koncu obračunskega obdobja knjigovodska vrednost takšnega neopredmetenega sredstva enaka njegovi pošteni vrednosti. Model prevrednotenja ne dopušča prevrednotenja neopredmetenih sredstev, ki prej niso bila pripoznana kot sredstva, in začetne vrednosti pripoznanja neopredmetenih sredstev po vrednosti, ki ni njihova nabavna vrednost. Model prevrednotenja se uporabi takrat, ko je bilo neopredmeteno sredstvo pripoznano po nabavni vrednosti. Prav tako se uporabi za neopredmetena sredstva, prejeta z državno podporo in priznana po nominalni vrednosti (IFRS Foundation, 2021).

Običajno za neopredmetena sredstva ne obstaja aktivni trg, kjer bi lahko ugotovili pošteno vrednost sredstva. Za nekatera neopredmetena sredstva obstaja aktivni trg kot npr. za licence taksistov, ribolov ali proizvodne kvote, vendar za mnogo vrst neopredmetenih sredstev, kot so npr. blagovne znake, patenti, določene pravice za objavo glasbe ali filmov ipd., ne obstaja, ker so takšna neopredmetena sredstva edinstvena in cena za podobno neopredmeteno sredstvo ne zagotavlja zadostnih dokazov o vrednosti drugega sredstva. Mnogokrat takšne cene niso javne. Kadar za neopredmeteno sredstvo, merjeno po modelu prevrednotenja, ne obstaja več aktivni trg, se to pripozna po nabavni vrednosti, zmanjšani za morebitno nabrano amortizacijo in oslabitev, kadar pa prav tako ni možno izračunati poštene vrednosti, se tako sredstvo pripozna po zadnji prevrednoteni vrednosti (IFRS Foundation, 2021).

Kadar se knjigovodska vrednost neopredmetenega sredstva poveča zaradi prevrednotenja, se povečanje pripozna v izkazu vseobsegajočega donosa pod postavko presežek iz prevrednotenja. Povečanje se pripozna v izkazu poslovnega izida, kadar povečanje prevrednotovalnih prihodkov razveljavi zmanjšanja zaradi prevrednotovanja. V primeru, ko se knjigovodska vrednost zmanjša zaradi prevrednotovanja, se zmanjšanje pripozna v poslovnem izidu. Zmanjšanje se pripozna v izkazu drugega vseobsegajočega donosa. Kumulativni presežek iz prevrednotenja se lahko prenese v zadržani dobiček, ko se presežek realizira in se lahko uporabi od odtujitvi sredstva. Prav tako se lahko realizira med uporabo sredstva, in sicer tako, da je znesek ustvarjenega presežka razlika med amortizacijo na podlagi prevrednotovalne vrednosti in amortizacije na podlagi izvirne vrednosti (IFRS Foundation, 2021).

Neopredmeteno sredstvo po MRS lahko ima končno dobo koristnosti ali nedoločeno dobo koristnosti. Neopredmetena sredstva s končno dobo koristnosti se amortizira. Amortizirano vrednost neopredmetena sredstva je treba ustrezno porazdeliti tekom življenjske dobe sredstva. Amortizacija se prične z dnem, ko je sredstvo dano v uporabo, in konča en dan pred prodajo ali odtujitvijo sredstva. Amortizacijska metoda se določi glede na vzorec pričakovanih gospodarskih koristi. Izbere se lahko enakomerna metoda, metoda padajoče amortizacije ali metoda proizvedenih enot. Kadar tega ni možno ustrezno določiti, se uporabi metoda enakomernega časovnega amortiziranja. Neopredmetena sredstva z nedoločeno dobo koristnosti se ne amortizirajo. Podjetje mora takšna neopredmetena sredstva vsaj enkrat letno ali kadar obstaja znak, da je sredstvo oslabiljeno, preizkusiti za namene oslabitve ter pregledati ocenjeno življenjsko dobo sredstva. Podjetje preizkusi neopredmeteno sredstvo za oslabitev tako, da njegovo knjigovodsko vrednost primerja z nadomestljivo vrednostjo sredstva. Preostala vrednost neopredmetenega sredstva s končno dobo koristnosti se pojavi, kadar se tretja oseba zaveže, da bo sredstvo kupila po koncu življenjske dobe, ali kadar obstaja za sredstvo aktiven trg in lahko preostala vrednost določimo glede na trg in je verjetno, da bo trg za prodajo neopredmetenega sredstva obstajal ob koncu življenjske dobe sredstva. V nasprotnem primeru je preostala vrednost neopredmetenega sredstva po koncu življenjske dobe enaka 0 (IFRS Foundation, 2021).

Neopredmeteno sredstvo se odpravi ob odstranitvi sredstva, ko se iz njega ne pričakuje več prihodnjih gospodarskih koristi. Ob odstranitvi neopredmetenega sredstva se določi dobiček ali izguba kot razlika med čistimi prihodki od odtujitve in knjigovodsko vrednostjo sredstva (IFRS Foundation, 2021).

MSR 38 določa, da mora podjetje za vsako vrsto nedoločenih sredstev razkriti (IFRS Foundation, 2021):

- razlikovanje med notranje nastalimi neopredmetenimi sredstvi in ostalimi,
- dobe koristnosti,
- uporabljene amortizacijske metode in stopnje,
- bruto knjigovodsko vrednost, nabrano amortizacijo,

- uskladitev knjigovodske vrednosti na začetku in koncu obdobja,
- povečanja ali zmanjšanja zaradi prevrednotenja,
- izgube zaradi oslabitve, razveljavljene v poslovnem izidu,
- nabrano amortizacijo,
- druge spremembe knjigovodskih vrednosti v obdobju.

2.3 US GAAP – neopredmetena sredstva

US GAAP oziroma ameriška splošno sprejeta računovodska načela predstavljajo skupek računovodskih načel, pravil, standardov in postopkov. US GAAP je izdal odbor za standarde finančnega računovodstva (v nadaljevanju FASB). Predpisani so javnim podjetjem v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) s ciljem doseganja jasnosti, doslednosti in primerljivosti poročanja finančnih informacij med podjetji. Na mednarodni ravni so ekvivalentni MSRP (Tu ovila, 2020). Tema, ki ureja neopredmetena sredstva US GAAP, je 350 – Neopredmetena sredstva – dobro ime in drugo (CPAclass.com^{TM}, 2020).

Splošna definicija neopredmetenega sredstva po US GAAP je nefinančno sredstvo brez fizičnega obstoja. Notranje razvito neopredmeteno sredstvo mora biti za pripoznanje ločljivo od podjetja, možno pa ga je prodati, dati v najem ali licencirati. Hkrati mora izhajati iz pogodbenih ali drugih pravnih pravic. Neopredmetena sredstva, ki niso pridobljena s poslovno združitvijo, ne smejo se izkazovati kot dobro ime, temveč se razdelijo na posamezna sredstva na podlagi njihove poštene vrednosti. Stroški notranjega razvoja, vzdrževanja ali obnove neopredmetenega sredstva, ki ga ni mogoče natančno določiti, ima nedoločeno življenjsko dobo in je neločljivo povezan s podjetjem kot celoto oziroma s stalno ali neprofitno dejavnostjo, se pripoznajo kot odhodek obdobja, v katerem se pojavijo (FASB, 2022).

Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno v poslovni združitvi, se pripozna, kadar izpolni pogoj ločljivosti, pogodbeno ali pravno merilo. Kadar se neopredmeteno sredstvo pridobi z ločeno pridobitvijo, kar pomeni, da ni pridobljeno s poslovno združitvijo, veljajo posebna pravila. Takrat neopredmeteno sredstvo pripoznamo med neopredmetenimi sredstvi podjetja ne glede na merilo ločljivosti ali pogodbeno-pravne ureditve. Pri tem gre za menjalno transakcijo, za katero obstajajo zanesljivi dokazi o obstoju sredstva in njegovi pošteni vrednosti. US GAAP v tem primeru ne določa splošnega načina merjenja vrednosti sredstva (FASB, 2022).

Stroške raziskav pripoznamo kot stroške v obdobju, kadar se pojavijo. Stroški raziskav in razvoja, ki jih podjetje pridobi v poslovni združitvi, pripoznamo po pošteni vrednosti. Stroški raziskav in razvoja (R&D), ki jih podjetje pridobi z ločeno transakcijo, pripoznamo kot neopredmetena sredstva le, kadar imajo ta alternativno prihodnjo uporabo (FASB, 2022).

US GAAP posebno obravnava razvoj programske opreme, ki je namenjena zgolj interni uporabi v podjetju. Stroški, ki se pojavijo ob razvoju ali spremembi programske opreme za

notranjo uporabo, se usredstviijo glede na stopnjo razvoja. Faze, ki se pojavijo v razvoju, so: predhodna faza projekta, faza razvoja aplikacij in faza po izvedbi. Usredstviijo se le nekateri stroški, nastali v fazi razvoja aplikacij ter fazi po izvedbi. Usredstviijo se lahko zunanji neposredni stroški materiala in storitev, plače in z njimi povezani stroški in obresti. Stroški razvoja spletnih strani se obravnavajo po US GAAP enako kot razvoj programske opreme za interno uporabo. Stroški, ki nastanejo zaradi razvoja programske opreme, ki bo namenjena za prodajo, se pripoznajo kot stroški raziskav in razvoja, ko nastanejo. Ti se obravnavajo kot stroški, vse dokler se izdelku ne določi tehnološka izvedljivost. Kadar se izdelku določi tehnološka izvedljivost, se lahko vsi stroški izdelka usredstviijo (FASB, 2022).

Dobro ime se pripozna v poslovnih združitvah, meri se po pošteni vrednosti in vključuje znesek, ki ga je mogoče pripisati neobvladujočem deležu (FASB, 2022).

US GAAP ne dovoljuje prevrednotenja neopredmetenih sredstev na pošteno vrednost. Podjetja, ki sledijo US GAAP, morajo razkriti v obdobju pridobitve neopredmetenega sredstva skupni dodeljeni znesek neopredmetenemu sredstvu ali kateremu drugemu razredu neopredmetenih sredstev, znesek pomembne preostale vrednosti neopredmetenega sredstva in tehtano povprečje amortizacijske dobe za glavne razrede neopredmetenih sredstev. Za neopredmetena sredstva, ki se ne amortizirajo, se mora razkriti skupni dodeljeni znesek. Prav tako morajo razkriti znesek raziskovalno-razvojnih sredstev, pridobljenih v transakcijah, ki niso poslovna združitev. Za neopredmetena sredstva, ki se amortizirajo, mora podjetje ob koncu poslovnega leta razkriti kosmato knjigovodsko vrednost neopredmetenega sredstva in nabrano amortizacijo skupaj in po glavnih razredih neopredmetenih sredstev, skupne stroške amortizacije za obdobje in ocenjene skupne stroške amortizacije za pet naslednjih finančnih obdobj. Za neopredmetena sredstva, ki se ne amortizirajo, mora podjetje prikazati skupno knjigovodsko vrednost ter knjigovodsko vrednost za vse večje razrede neopredmetenih sredstev. Podjetje mora razkriti računovodsko usmeritev o obravnavi stroškov, nastalih zaradi obnove ali podaljšanja trajanja neopredmetenega sredstva. V zvezi z oslabitvijo mora podjetje razkriti opis oslabljenega neopredmetenega sredstva in okoliščin, ki so do tega pripeljale, znesek izgube ter kje je agregirana izguba zaradi oslabitve v poslovnem izkazu (FASB, 2022).

2.4 Neposredna primerjava standardov

Prva razlika, na katero naletimo pri obravnavi standardov, je podajanje in pojasnjevanje primerov iz prakse. SRS pri obravnavi neopredmetenih sredstev podajajo izključno razlage in navodila za obravnavo neopredmetenih sredstev, medtem ko MSRP podajajo primere iz prakse, kar pripomore k lažji razumljivosti in preprostejši uporabi standardov.

Zanimiv primer iz prakse je primer v 15. členu MRS 38, ki obsega pojasnilo, zakaj podjetje, kljub temu da razpolaga z usposobljenim in izobraženim osebjem, za katero ve, da mu bo prinašalo prihodnje gospodarske koristi in da bo z usposabljanjem prineslo še dodatne gospodarske koristi podjetju, tega smatra kot neopredmeteno sredstvo, kljub temu da dosega

nekatero pogoje. Mnogokrat ta ni zaščiteno z zakonskimi pravicami do uporabe. Podjetje lahko tudi razpolaga z velikim portfeljem strank in tržnim deležem ter veliko zvestobo kupcev, vendar kadar takšno razmerje ni pravno določeno, ima podjetje nezadosten nadzor nad prihodnjimi gospodarskimi koristmi. Kadar so ti lahko urejeni s pravno pravico in so ločljivi od organizacije, se lahko pripoznajo kot neopredmeteno sredstvo.

Glavne podobnosti in razlike med obravnavo neopredmetenih sredstev po SRS, MSRP in US GAAP so predstavljene v nadaljevanju ter prikazane v tabeli 2. Pri primerjavi standardov smo se osredotočili na glavne točke: 1.) definicijo neopredmetenega sredstva, 2.) začetno pripoznanje neopredmetenega sredstva, 3.) pravila za pripoznanje neopredmetenega sredstva, 4.) prevrednotovanje, 5.) interno nastalo neopredmeteno sredstvo, 6.) dobro ime in 7.) odpravo/prodajo neopredmetenega sredstva.

SRS definirajo neopredmeteno sredstvo kot razpoznavno nedenarno sredstvo, ki praviloma fizično ne obstaja. MSRP opredeljuje neopredmeteno sredstvo kot določljivo nedenarno sredstvo, ki se pojavlja v nefizični obliki. Določljivo je, kadar je ločljivo od podjetja ali pa izhaja iz pravnih ali drugih pogodbenih pravic. US GAAP opredeljuje neopredmeteno sredstvo kot nedenarno sredstvo brez fizičnega obstoja, ki je prav tako prepoznavno, kadar izhaja iz pogodbenih ali pravnih pravic (KPMG, 2017).

Začetno merjenje je po MSRP odvisno od načina pridobitve neopredmetenega sredstva (interno ustvarjeno, nakup, združitev). Običajno se neopredmeteno sredstvo meri po nabavni vrednosti, prav tako se neopredmeteno sredstvo meri po nabavni vrednosti po SRS. US GAAP pa v nasprotju ne predlaga načina merjenja ob začetnem pripoznanju. V praksi se načeloma razlike pri začetnem pripoznavanju med MSRP in US GAAP ne pojavljajo (KPMG, 2017).

SRS 2.1 dovoljuje pripoznanje notranje razvitega neopredmetenega sredstva, kadar to izpolnjuje sodilo razpoznavnosti, ki narekuje, da mora biti to ločljivo ali pa izhajati iz pogodbenih ali drugih pravnih pravic. Narekuje še ostala pravila, ki zahtevajo, da pri neopredmetenem sredstvu obstaja verjetnost prihodnjih gospodarskih koristi in da obstaja možnost objektivne meritve njegove nabavne vrednosti. Stroški raziskovanja se ne pripoznajo kot neopredmeteno sredstvo, ampak kot stroški oziroma odhodki obračunskega obdobja, medtem ko se stroški razvijanja lahko pripoznajo, kadar dokažejo:

- izvedljivost strokovnega dokončanja projekta, tako da bo na voljo za uporabo ali prodajo;
- namen dokončati projekt in ga uporabljati ali prodati;
- zmožnost uporabljati ali prodati projekt;
- verjetnost gospodarskih koristi projekta, med drugim obstoj trga za učinke projekta ali za projekt, ali če se bo projekt uporabljal v organizaciji, njegova koristnost;
- razpoložljivost tehničnih, finančnih in drugih dejavnikov za dokončanje razvijanja in za uporabo ali prodajo projekta;
- sposobnost zanesljivo izmeriti stroške, ki se pripisujejo neopredmetenemu sredstvu med

njegovim razvijanjem.

US GAAP navajajo, da se lahko notranje razvito neopredmeteno sredstvo računovodsko pripozna v podjetju, kadar zanj velja ena od trditev: je nedoločljivo, ima nedoločeno dobo koristnosti ali pa je neločljivo povezano s podjetjem kot celoto. Notranje razvita sredstva se pod pravili US GAAP redko pojavljajo. Po navadi to dosežejo le blagovne znamke ali patenti. V primerjavi z GAAP se lahko po MSRP priznajo notranje razvita sredstva, morajo pa doseči vse navedene pogoje. Podjetje mora za pripoznanje notranje razvitega neopredmetenega sredstva dokazati možnost tehnične izvedbe in dokončanja sredstva, podati namen dokončanja sredstva, sposobnost uporabe sredstva v podjetju ali pa njegovo prodajo, pojasniti, kako bo sredstvo zagotovilo prihodnje gospodarske koristi, dokazati mora razpoložljivost tehničnih in finančnih sredstev za izvedbo in dokončanje projekta, izdatki za izgradnjo sredstva pa se morajo zanesljivo izmeriti (Stuart, 2020). Po navedbah se notranje razvita sredstva le redko pripoznajo pod standardom US GAAP, večinoma se izkažejo kot stroški obdobja. Po MSRP se stroški razvrstijo v različne razvojne faze neopredmetenega sredstva. Stroški v razvojni fazi se pripoznajo kot stroški obdobja, da pa se pripoznajo kot notranje razvito neopredmeteno sredstvo, morajo doseči vse pogoje za pripoznanje (PwC, 2018).

US GAAP ima posebna ločena pravila, ki urejajo stroške, povezane z razvojem programske opreme. Pravila se razlikujejo tudi glede na namen razvoja programske opreme. Za notranjo uporabo namreč veljajo drugačna pravila za obravnavo stroškov, kot če je namen razvoja prodaja programske opreme tretjim osebam. V nasprotju z MSRP se odhodki za razvoj pripoznajo kot odhodki obdobja. Izjeme veljajo za razvoj programske opreme za interno uporabo ali prodajo in stroške filmov (PwC, 2018).

SRS, MSRP in US GAAP dovoljujejo pripoznanje dobrega imena samo v primeru poslovne združitve. Takrat se meri kot preostalo vrednost (angl. Residual value). Po SRS in MSRP se pridobljena neopredmetena sredstva z nedoločeno dobo koristnosti ne amortizirajo, ampak se vsaj enkrat letno preizkušajo zaradi oslabitve. Tudi US GAAP določa pravilo, da se pridobljena neopredmetena sredstva in s tem dobro ime z nedoločeno dobo koristnosti ne amortizira, ampak enkrat letno preizkuša zaradi oslabitve.

MSRP dovoljuje prevrednotenje neopredmetenih sredstev na pošteno vrednost, kadar obstaja delujoč trg. V nasprotju z MSRP pa US GAAP ne dovoljuje prevrednotenja neopredmetenih sredstev. SRS dovoljuje prevrednotenje neopredmetenega sredstva z nedoločeno dobo koristnosti zaradi oslabitve, kar smo prikazali v tabeli 2.

Tabela 2: Primerjava računovodske obravnave neopredmetenih sredstev

Standard	MSRP	US GAAP	SRS
Št.	MSR 38	ASC 340-20 in 985-20	SRS 2
Definicija neopredmetnega sredstva	Določljivo, nedenarno sredstvo nefizične oblike.	Nedenarno sredstvo brez fizičnega obstoja, prepoznavno ali kadar izhaja iz pogodbenih ali drugih pravnih pravic	Načeloma dolgoročno razpoznavno nedenarno sredstvo, nefizične oblike
Začetno merjenje	Po nabavni vrednosti	Ne predlaga	Po nabavni vrednosti
Prevrednotenja	Po začetnem pripoznanju se lahko neopredmetena sredstva prevrednotijo na pošteno vrednost – se redko uporablja	Prevrednotenja neopredmetenih sredstev na pošteno vrednost prepovedana	Neopredmeteno sredstvo z nedoločeno dobo koristnosti se lahko prevrednoti zaradi oslabitve.
Interno razvita neopredmetena sredstva	Se pripozna, če veljajo vse trditve: <ul style="list-style-type: none"> – možnost tehnične izvedljivosti projekta, – namen dokončanja, – sposobnost uporabe ali prodaje sredstva, – obstoj prihodnjih gospodarskih koristi, – razpoložljivost tehničnih, finančnih in ostalih virov Zanesljivo merjenje izdatkov	Se pripozna, če velja ena ali več trditvev: <ul style="list-style-type: none"> – je nedoločljiv – ima nedoločeno življenjsko dobo – neločljivo povezan z neprekinjeno poslovno enoto ali neprofitno dejavnostjo 	Se pripozna, če veljajo vse trditve: <ul style="list-style-type: none"> – možnost tehnične izvedljivosti projekta, – namen dokončanja, – sposobnost uporabe ali prodaje sredstva, – obstoj prihodnjih gospodarskih koristi, – razpoložljivost tehničnih, finančnih in ostalih virov Zanesljivo merjenje izdatkov
Stroški raziskovanja in razvijanja	Stroški raziskovanja se pripoznajo kot odhodki obdobja, kadar se pojavijo. Stroški razvijanja: Pri stopnji razvijanja mora podjetje za pripoznanje dokazati (IFRS Foundation, 2017):	Stroški raziskav in razvoja (R&D), ki jih podjetje pridobi z ločeno transakcijo, pa se pripoznajo kot neopredmetena sredstva le, kadar imajo ta alternativno prihodnjo uporabo.	Stroški raziskovanja se pripoznajo kot odhodki obdobja, kadar se pojavijo. Stroški razvijanja se pripoznajo kot neopredmeteno osnovno sredstvo podjetja, kadar je možno dokazati:
Stroški raziskovanja in razvijanja	<ul style="list-style-type: none"> – strokovno izvedljivost dokončanja neopredmetnega sredstva, – svoj namen dokončanja, – sposobnost uporabe neopredmetnega sredstva, 	<ul style="list-style-type: none"> – načeloma se pripoznajo kot strošek obdobja – usredstviijo se lahko izdatki namenjeni za razvoj programske opreme v fazi proizvodnje 	<ul style="list-style-type: none"> – izvedljivost strokovnega dokončanja projekta, – namen dokončanja projekta za uporabo ali prodajo, – zmožnost prodaje ali uporabe projekta, – verjetnost pritoka gospodarskih koristi projekta,

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava računovodske obravnave neopredmetenih sredstev (nad.)

Standard	MSRP	US GAAP	SRS
Stroški raziskovanja in razvijanja	<ul style="list-style-type: none"> – prihodnje gospodarske koristi iz sredstva, – razpoložljivost različnih dejavnikov za dokončanje neopredmetenega sredstva, – sposobnost zanesljive izmeritve vrednosti porabe pri razvoju. 		<ul style="list-style-type: none"> – razpoložljivost tehničnih, finančnih in drugih dejavnikov za dokončanje projekta, – možnost zanesljive meritve stroškov, ki se pripišejo pripoznanemu neopredmetenemu sredstvu.

Vir: lastno delo na podlagi računovodskih standardov (SRS), IFRS Foundation (2021) in FASB (2022).

2.5 Aktualna problematika intelektualnega kapitala v računovodstvu

Podatki in statistike so v obdobju 2001–2014 zaznali velik premik v smeri naložb v neopredmetena sredstva, ki so v tem obdobju začela presežati naložbe v opredmetena sredstva, vendar se je po letu 2009 rast neopredmetenih sredstev začela upočasnjevati (British Business Bank PLC, 2018). Neopredmetena sredstva so leta 2020 predstavljala kar 90 % vrednosti vseh sredstev po S&P 500. Do največjega preskoka je prišlo med letoma 1985 in 1995, ko se je vrednost neopredmetenih sredstev z 32 % povzpela na 68 % vrednosti vseh sredstev (Ocean Tomo, J. S. Held, 2020). Vlaganje v neopredmetena sredstva in intelektualni kapital lahko spodbuja rast podjetja. Vlaganje v znanje, izkušnje, ideje in novosti se lahko prenese tudi na druge dele poslovanja podjetja ali gospodarstva, zato takšne naložbe lahko dosežejo še višjo donosnost, kot smo sprva pričakovali. Intelektualni kapital podjetja lahko spodbuja rast tudi iz razloga, da prvotno nastalih stroškov, ki so se pojavili pri razvoju določenega znanja, ni treba ponovno vključevati in se ti ne pojavijo ponovno, kadar isto ali že pridobljeno znanje uporabimo ponovno v proizvodnji ali storitvi. Investiranje v intelektualno premoženje ima za podjetja precejšen pomen, vendar imajo večja podjetja večjo verjetnost, da zaščitijo svoj intelektualni kapital in preprečijo odtok pomembnih informacij iz podjetja. Hkrati imajo večja podjetja tudi prednost pri zavarovanju financiranja, saj imajo pogosto kritično maso opredmetenih sredstev. Manjša podjetja, ki so lahko prav tako bogata z intelektualno lastnino in znanjem, se pri prijavi intelektualne lastnine srečujejo s težavami (British Business Bank PLC, 2018).

V tabeli 3 so predstavljene vrednosti, ki prikazujejo podjetja z največjimi vlaganji v patente, znamke, avtorske pravice in pravice do baz podatkov v Veliki Britaniji. Med sabo so primerjana podjetja različnih velikosti, iz česar ugotovimo, da v zaščito patentov največ vlagajo velika podjetja, ostala podjetja vlagajo dokaj malo. V zaščito lastnih blagovnih

znamk ogromno vlagajo velika podjetja in multinacionalke, saj so njihove blagovne znamke po navadi že dobro uveljavljene in imajo visoko vrednost. Manjša podjetja vlagajo toliko manj, saj nimajo svetovno uveljavljenih blagovnih znamk, vendar pa vlagajo ogromno v zaščito avtorskih pravic (okoli 60 %).

Tabela 3: Odstotek patentov, znamk, avtorskih pravic in pravic do baz podatkov v podjetjih

Število zaposlenih v podjetju	0–9	10–49	50–249	250+	Vsa podjetja
Patenti	9	16	28	31	10
Znamke	24	48	65	81	28
Avtorske pravice	60	48	47	63	59
Pravice do baz podatkov	14	21	25	29	15

Vir: British Business Bank PLC (2018).

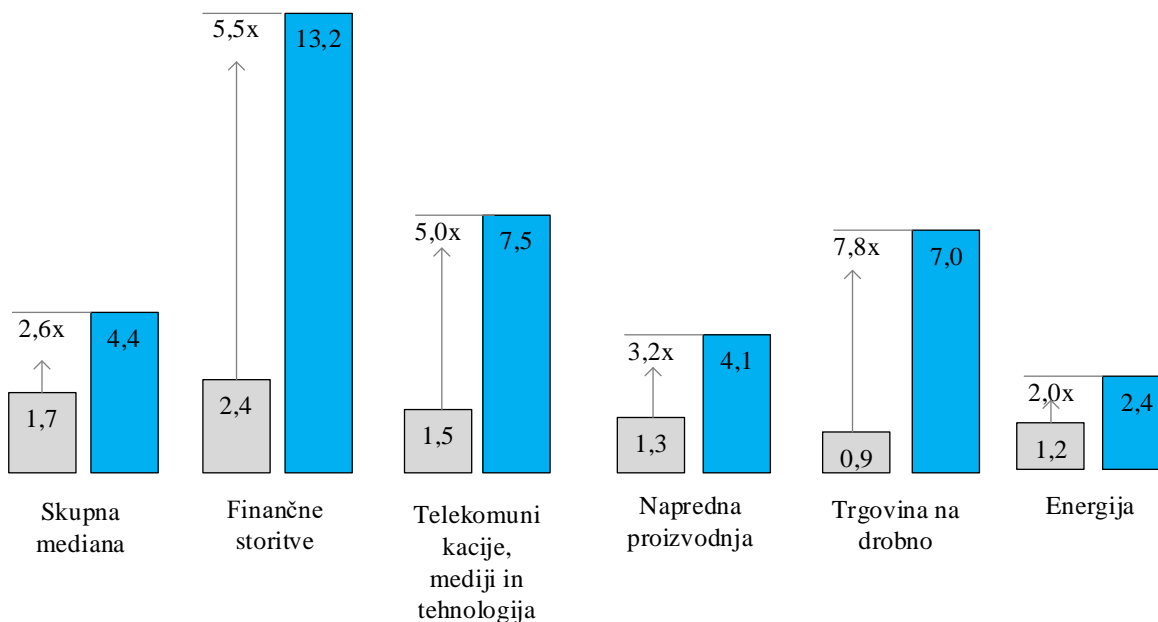
Majhna podjetja imajo veliko težav pri zagotavljanju različnih oblik financiranja za vlaganje v rast. Potencialna posojila za intelektualno lastnino bi lahko imela velik pomen za zagotavljanje financiranja manjših podjetij, ki so bogata z intelektualno lastnino, kar bi pomenilo velik gospodarski učinek. Po podatkih 16 večjih britanskih bank je neopredmetena sredstva v praksi zelo težko ovrednotiti, predvsem iz razloga, ker so inovativna in zato še precej nepreverjena in neraziskana. Po podatkih raziskave naj bi leta 2010 le okoli 4 % majhnih in srednje velikih podjetij poskušalo oceniti vrednost svojega intelektualnega kapitala. Težave se pojavljajo predvsem z neenotnimi metodami izračunavanja in kompleksnostjo vrednotenja. Na tem področju naj bi v Veliki Britaniji delovalo le 600 oseb, zato izračun vrednosti intelektualnega premoženja podjetja povzroča velike stroške za podjetje. Posojilodajalci so negotovi pri odobritvi posojil podjetjem, saj zaradi negotove vrednosti intelektualnega premoženja ne morejo jasno vedeti, koliko posojila bi lahko bilo povrnjenega v primeru neplačila. Če bi se pri podjetjih pojavila težava pri nesposobnosti realizacije projekta ali intelektualnega premoženja, to morda v primeru prodaje ne bi imelo vrednosti v drugem podjetju. Za posojilodajalca bi preverjanje in iskanje možnosti pomenilo povišanje upravnih stroškov, kar bi intelektualnemu premoženju znižalo vrednost (British Business Bank PLC, 2018)

Neopredmetena sredstva so danes pomemben vir prihodnjih gospodarskih koristi za podjetja, vendar jih zaradi omejevalnih računovodskih pravil ni možno vključiti v izkazu finančnega položaja. To za podjetja pomeni, da morajo stroške, povezane z razvojem intelektualnega kapitala, vključiti med stroške na izkazu poslovnega izida, kar pomeni za podjetja, ki ogromno vlagajo v neopredmetena sredstva, zmanjšanje dobička oziroma finančnega položaja. Današnji računovodski poudarek še vedno sloni na opredmetenih sredstvih. Neopredmetena sredstva in s tem intelektualni kapital je težko vključiti v računovodska poročila predvsem, ker jih je težko preveriti in z gotovostjo napovedovati prihodnost, kar predstavlja velik izziv za finančno poročanje. Upravni odbor IASB pri tem za glavni razlog navaja stopnjo tveganja, ki se pojavlja z verodostojnostjo informacij o intelektualnem kapitalu kot posledico pri identifikaciji transakcij in uporabe ter načrtovanja

tehnik. Nepripoznanje intelektualnega kapitala v računovodskih izkazih lahko povzroča velike razlike med vrednostjo podjetja s strani vlagateljev in vrednostjo, prikazano v računovodskih izkazih (Minovski & Jancevska, 2018). Novejše raziskave so dokazale, da investiranje v intelektualni kapital in neopredmetena sredstva (intelektualno lastnino, raziskave, tehnologijo, človeški kapital ipd.) pomenijo višje stopnje rasti za podjetja. To dokazuje tudi podatek, da prvih 10 % podjetij z največjo rastjo bruto dodane vrednosti investira 2,6-krat več v neopredmetena sredstva kot spodnjih 50 % podjetij (Hazan & Smit, 2021). Slika 5 prikazuje, kako podjetja, ki so med top rastočimi in nizko rastočimi, vlagajo v neopredmetena sredstva. Največjo razliko je zaznati v maloprodaji, finančnih panogah in telekomunikacijskih panogah, kjer je vlaganje v neopredmetena sredstva top podjetij 7,8-krat, 5,5-krat in 5-krat višje (Hazan & Smit, 2021).

Slika 5: Vlaganja v neopredmetena sredstva v različnih sektorjih

Razmerja med naložbami v neopredmetena sredstva ter prihodki po sektorjih v 2019

Prirejeno po Hazan in Smit (2021).

Raziskava je dokazala, da so sektorji, ki so v neopredmetena sredstva investirali več kot 12 % svoje bruto domače vrednosti, dosegli 28 % višjo rast v primerjavi z ostalimi sektorji. Avtorja sta mnenja, da je iz razloga povezave med vlaganji v neopredmetena sredstva in rastjo podjetja potrebna ponovna opredelitev neopredmetenih sredstev. Neopredmetena sredstva so tradicionalno obravnavana kot intelektualna lastnina, dobro ime in programska oprema. Nova opredelitev bi po avtorjevem mnenju morala vključevati še človeški kapital kot skupek talentov in spretnosti ter digitalno, organizacijsko in vodstveno znanje (Hazan & Smit, 2021). Negotovosti, ki jih prinese nepriznavanje intelektualnega kapitala, se kažejo kot višji stroški kapitala in obrestnih mer ter višja stopnja negotovosti dohodkov. Prav tako lahko prinese večje napake v napovedovanju prihodkov in povzroča asimetrijo informacij

med managerji in delničarji ter pušča veliko svobodo za notranje dobičke in upravljaljske zasluške (Minovski & Jancevska, 2018).

Na 10. Evropski konferenci o neopredmetenih sredstvih in intelektualnem kapitalu (ECIIC), leta 2019 je Martin Piber dejal, da je zaenkrat neopredmetena sredstva zaradi dvoumnih računovodskih pojmov neopredmetenih sredstev nemogoče izmeriti. V zadnjih 20. letih se tako računovodstvo intelektualnega kapitala zaradi še vedno prevladujoče negotovosti in dvoumnosti s koncepti merjenja neopredmetenih sredstev in obveznosti s svojim razvojem ni premaknilo naprej. Leta 2019 je Svet za finančno poročanje Avstralije (angl. Financial Reporting Council) opravil posvetovanje glede prihodnjih izboljšav poročanja neopredmetenih sredstev. Izvršni direktor je povzel, da je pričakovati, da bo celotna vrednost podjetja, predstavljena v izkazu finančnega položaja podjetja, nerealna ter bo zaradi tega vedno obstajala razlika med bilančno vrednostjo podjetja in tržno vrednostjo. Dumay in Guthrie (2019) menita, da so predpisi glede neopredmetenih sredstev ustrezni in so glavni razlog, da se intelektualni kapital ne pripoznava v izkazu finančnega položaja. Hkrati sta mnenja, da bi bilo treba urediti poročanje o intelektualnem kapitalu v poslovnih poročilih. Podjetja bi morala slediti praksi vključevanja nefinančnih kazalnikov v letna poročila, s katerimi bi dodatno pojasnili računovodske kazalnike ter vključili informacije o vrednotenju neopredmetenih sredstev podjetja. Prav tako se strinjata glede dejstva, da finančno računovodstvo ne temelji več samo na izkazu finančnega položaja, ampak se njegov pomen kot glavno računovodsko poročilo vse bolj zmanjšuje (Dumay & Guthrie, 2019).

Študija avtorjev (Al-Htaybat, Hutaibat & von Alberti-Alhtaybat, 2019) raziskuje nove oblike računovodstva in računovodske prakse za podporo novim tehnologijam in »pojavom«, ki ustvarjajo vrednost za podjetje ter prispevajo k trajnostnemu razvoju. Tehnološki intelektualni kapital je najbolj uporabljen del neopredmetenih sredstev, ki v zadnjih desetletjih vodi h konkurenčnim prednostim podjetij. Najbolj znani primeri so zgodbe o uspehu podjetij Uber, Amazon, Facebook, Apple in drugih. Študija predlaga nove prakse v računovodstvu in poslovnih modelih, ki bi odpravile pomanjkljivosti dosedanje prakse in omogočile boljšo poslovno podporo. Namen študije je najti način, kako odpraviti z intelektualnim kapitalom povezano vrzel med knjigovodsko vrednostjo in tržno vrednostjo podjetja (Moll & Yigitbasioglu, 2019). Študija obravnava novo prakso t. i. integriranega poročanja (angl. integrated reporting), ki podpira notranje nastajanje vrednosti za podjetje, hkrati pa povečuje potrebo po preobrazbi računovodske prakse. Mednarodni svet za integrirano poročanje (angl. International Integrated Reporting Council, v nadaljevanju IIRC) daje veliko težo poslovnemu modelu podjetja, trajnosti ter ustvarjanju dolgoročne vrednosti podjetja, s čimer se usmerja na intelektualni kapital. Študija je podala ugotovitve o potrebi po dopolnitvi obstoječih računovodskih praks z upoštevanjem razširjene realnosti. Integrirana poročila bi omogočila preglednejši in enostavnejši prikaz povezav med vložki in rezultati. Kot primer je naveden najem človeškega kapitala, ki s svojim delom, znanjem, izkušnjami ter drugimi vložki za podjetje ustvarja vrednost, kar bi lahko predstavili na vizualni način, ki bi ponazarjal določen človeški kapital, vrsto usposabljanja in vrednost, ki

jo ustvarjajo. Sklepna misel študije je, da je treba računovodske prakse v prihodnje poučevati v smeri ustvarjanja vrednosti, celostnega razvoja in trajnega poročanja. To bo študentom omogočilo nov pogled na računovodstvo in vključevanje intelektualnega kapitala v računovodske prakse (Al-Htaybat, Al-Htaybat, Hutaibat & von Alberti-Alhtaybat, 2019).

CPA Canada meni, da so neopredmetena sredstva ključnega pomena za svetovno gospodarstvo in da je vprašanje predvsem, kako jih pošteno izmeriti. S tem vprašanjem se soočajo mnogi ekonomisti in računovodje. CPA Canada poudarja, da težavo pri ocenjevanju vrednosti neopredmetenih sredstev predstavlja predvsem to, da se neopredmetena sredstva ne amortizirajo na način kot opredmetena sredstva. Za neopredmetena sredstva pogosto ne obstaja aktivni trg, težko jim je pripisati lastništvo ter je njihova vrednost kontekstualna in odvisna od gospodarskih pritokov, ki jih bodo prispevala podjetju. Neopredmetenim sredstvom je težko pripisati tudi začetno vrednost, kadar niso pridobljena po nabavni vrednosti, ampak so notranje ustvarjena. Pri tem McKinsey Global Institute navaja, da so neopredmetena sredstva ocenjena šele, ko jih podjetje proda in se na tak način zanje oblikuje trg (Jones, 2022).

Poročanje o intelektualnem kapitalu zasledimo v letnih poročilih, poslovnih poročilih ali prospektih IPO za namene informiranja notranjih in zunanjih uporabnikov. Notranjim uporabnikom te informacije služijo kot orodje pri upravljanju kapitala, medtem ko zunanji uporabniki, kot so investitorji, poslovni partnerji ali posojilodajalci, potrebujejo te informacije za izračun in določitev potenciala podjetja in njegove vrednosti. Nekatere raziskave so namreč pokazale, da prostovoljno razkrivanje informacij podjetij vodi k zmanjšanju asimetrije informacij, prav tako pa vodi k nižjim stroškom lastniškega kapitala (Boujelbene & Affes, 2013). Zasebna podjetja lahko podajajo informacije o intelektualnem kapitalu prek poslovnega poročila in to uporabijo kot komunikacijski kanal za komuniciranje z ostalimi deležniki podjetja (Stropnik, Korošec & Tominc, 2017). Asimetrija informacij, do katere pripeljejo konfliktni interesi med lastniki in managerji podjetij, za podjetje pomenijo agencijske stroške. Z namenom zmanjšanja agencijskih stroškov se podjetja zavezujejo k razkritju dodatnih informacij finančne in nefinančne narave, s tem pa omogočijo lažje in boljše spremljanje in razumevanje poslovanja vlagateljem, poslovnim partnerjem in ostalim zainteresiranim skupinam (Stropnik, Korošec & Tominc, 2017).

Na trgu zaenkrat ni sekundarnih trgov za intelektualno premoženje podjetja, zato se pri posojilodajalcih, ki vzamejo intelektualno premoženje kot sredstvo za zavarovanje, pojavi tveganje, da tega sredstva ne bodo mogli prodati, saj intelektualno premoženje podjetja nima takojšne likvidne denarne vrednosti. Naslednjo pomanjkljivost predstavlja omejena pogostost transakcij v povezavi z neopredmetenimi sredstvi zaradi pomanjkanja infrastrukture, ki bi te transakcije podpirala (pomanjkanje cenilcev, agentov ipd.) (British Business Bank PLC, 2018). Če povzamemo, je največja težava, ki se pojavlja pri intelektualnem premoženju podjetij, nedostopnost virov financiranja. Predvsem pri manjših in srednjih podjetjih, kjer podjetja nimajo veliko osnovnih sredstev, s katerimi bi lahko zavarovala posojila, se pojavlja problem nezaupanja s strani posojilodajalcev, saj zanje

takšno posojilo predstavlja tveganje, hkrati pa tudi zaradi asimetrije informacij na finančnih trgih. Zaščititi bi bilo treba majhna in inovativna podjetja, ki imajo velik potencial za uspeh. To bi lahko reševali na način, da bi posojilodajalci takšnim podjetjem ponudili nižje obrestne mere.

3 POROČANJE IN RAZKRIVANJE INTELEKTUALNEGA KAPITALA

Mnogo avtorjev računovodske literature meni, da je prostovoljno razkrivanje o intelektualnem kapitalu odraz pomanjkljivega pripoznavanja neopredmetenih sredstev. Schiemann, Richter in Günther (2015) so raziskali povezavo med obsegom neopredmetenih sredstev v izkazu finančnega položaja in obsegom prostovoljnega razkrivanja o intelektualnem kapitalu ter ugotovili, da je namen prostovoljnih razkritij podjetij o intelektualnem kapitalu zmanjšati negotovosti vlagateljev predvsem z vidika prihodnjih dobičkov (in denarnih pritokov) ter zmanjšanja stroškov kapitala. Empirične raziskave so dokazale, da je razkrivanje o intelektualnem kapitalu pozitivno povezano s ceno delnice podjetja. Empirično je dokazano, da višji izdatki za raziskave in razvoj pozitivno vplivajo na ceno delnice podjetja, kar sta raziskala Amir in Lev (1996), medtem ko sta Ittner in Larcker (1998) dokazala, da večje zadovoljstvo kupcev prav tako povečuje vrednost delnice. Ni presenetljivo, da se podjetja odločajo za prostovoljno razkrivanje intelektualnega kapitala, saj s tem svojim vlagateljem in zunanjim deležnikom poročajo o povečanju prihodnjih gospodarskih pritokov (Schiemann, Richter & Günther, 2015).

3.1 Pomen poročanja intelektualnega kapitala

Podjetja, temelječa na neopredmetenih sredstvih, znanju in izkušnjah, so vodilo ekonomije znanja. Nekateri sektorji evropskega in globalnega gospodarstva se na neopredmetena sredstva zanašajo v večji meri kakor na tradicionalna opredmetena sredstva. Tudi v sektorjih, ki še vedno temeljijo na tradicionalnih opredmetenih sredstvih, je uspešnost podjetij v veliki meri odvisna od vzajemnega delovanja med intelektualnimi viri in opredmetenimi sredstvi. Računovodske prakse, ki so se razvile iz korporativnega poročanja, morajo zagotoviti poročanje intelektualnega kapitala ter za zunanje deležnike pojasniti upravljanje podjetja. Za korporativno poročanje imajo razkritja in pojasnila o intelektualnemu kapitalu bistven pomen, saj bi bila brez njega neučinkoviti mediji poročanja. Zainteresirane strani se zanašajo na poslovna poročila v primerih vlaganja, posesti ali prodaje delnic. Pomanjkanje pomembnih informacij lahko za podjetje pomeni napačne odločitve in izgubo investicij ter posledično izgubo podjetja. Poslovna poročila in računovodstvo so postavljeni pred vprašanje, kako ohraniti ali povečati svojo učinkovitost pri poročanju o ključnih vidikih poslovne uspešnosti podjetij v ekonomiji znanja, saj tradicionalne metode ne predstavljajo več dovoljšnjega zagotovila (Unerman, Guthrie & Striukova, 2007).

3.2 Nefinančno poročanje v Evropski uniji

Direktiva o nefinančnem poročanju je v vseh državah članicah EU v uporabi od leta 2018. Države so jo morale vključiti v nacionalno zakonodajo, hkrati pa je bila vključena v pogodbo o delovanju EU. Regulativne pobude glede nefinančnega poročanja se povečujejo, kar dokazuje podatek, da se je obseg predpisov, povezanih z nefinančnimi razkritji, od leta 2013 do leta 2018 povečal za 72 %. Ob tem se povečujejo tudi stroški, povezani z nefinančnim tveganjem. V obdobju 2008–2012 je prvih 10 največjih svetovnih bank izgubilo 200 milijard dolarjev za sodne odškodnine in namene operativnih nesreč. Eden izmed bistvenih razlogov regulacije nefinančnega poročanja je torej zmanjšanje tveganja. Nefinančna direktiva EU (v nadaljevanju NFR) regulira predvsem razkritja, povezana z okoljskimi zadevami, socialnim in kadrovskim vidikom, spoštovanjem človekovih pravic, bojem proti korupciji in raznolikosti v upravnem odboru. Direktiva NFR je le ena izmed 4.000 pobud o nefinančnem poročanju, ki se pojavljajo po svetu. Ob tem so glavne svetovne organizacije, kot so Svetovni gospodarski forum, Svetovna zveza izmenjav in Odbor sponzorskih organizacij Treadwayjeve komisije ter Svetovni poslovni svet za trajnostni razvoj, objavile poročila o tem, kaj bi morale nefinančno poročanje zajemati in vključevati (Datamaran, Ltd, 2022).

Mnoge države EU so nefinančno poročanje še nekoliko zaostrole. Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Finska, Nemčija, Irska, Italija, Portugalska in Španija so k nefinančni direktivi EU dodale še zahteve glede razkrivanja informacij o raznolikosti upravnega odbora, podatkov zaposlenih glede starosti, spola ter prejemkov vodstvenih zaposlenih. Francija je k direktivi dodala še poročanje socialnih vidikov, in sicer podatkov o zadržanju zaposlenih in raznolikosti delovne sile (Datamaran, Ltd, 2022).

Potreba po nefinančnem poročanju se pojavlja zaradi zahtev zainteresiranih strani, kot so vlagatelji, vlada, regulatorji in druge nevladne organizacije. V Sloveniji so k nefinančnemu poročanju zavezana le določena večja podjetja, ki imajo status javnega interesa in katerih povprečno število zaposlenih na bilančni presečni dan je višje kot 500 po Zakonu o gospodarskih družbah in v skladu z evropsko direktivo NFR (Modrič, 2022).

V Sloveniji in EU je nefinančno poročanje urejeno z Evropsko direktivo o nefinančnem poročanju 2014/95/EU. Direktiva je bila sprejeta 5. decembra 2014, podjetja pa so bila prvič primorana poročati leta 2018 za leto 2017. Omenjena direktiva zavezuje velika podjetja z več kot 500 zaposlenimi k razkritju določenih nefinančnih informacij za namene boljšega informiranja zainteresiranih strani. Podjetja morajo razkriti informacije o okoljskih, socialnih in kadrovskih zadevah, o spoštovanju človekovih pravic ter protikorupcijskih zadevah. Hkrati morajo v izjavi o nefinančnem poročanju pojasniti, kadar politika podjetja katerega izmed naštetih področij ne vključuje. Podjetja so zavezana k razkritju omenjenih podatkov v letnem poročilu, nekatere države EU pa podjetjem izrecno dovolijo, da te informacije predstavijo v ločenem poročilu (Schulz & Della Vedova, 2014). Evropska direktiva o nefinančnem poročanju 2014/95/EU v Evropi trenutno zavezuje 11.700 velikih podjetij, vključno z bankami, zavarovalnicami, subjekti javnega interesa in podjetji, ki

kotirajo na borzi. Direktiva zavezuje k obveznemu poročanju okolijskih zadev, povezanih z delovanjem podjetja, socialnih zadev in obravnavo zaposlenih znotraj podjetja, spoštovanju človekovih pravic, boju proti korupciji ter raznolikosti upravnega odbora podjetja glede na starost, spol, izobrazbo in poklicne izkušnje. EU je 2017 izdala zbirko napotkov za pripravo nefinančnega poročila (European Union, 2022). Smernice so za podjetja nezavezujoče, njihov glavni namen pa je pomagati podjetjem pri pripravi nefinančnega poročanja in razkrivanju ustreznih visokokakovostnih in uporabnih nefinančnih informacij na način, ki bo spodbudil trajnostni razvoj, rast in zaposlovanje podjetja. Podjetjem, ki so po Direktivi 2014/95/EU zavezana k nefinančnemu poročanju, služijo kot podpora za pripravo skladnih, ustreznih in jedrnatih nefinančnih izkazov. Hkrati so smernice namenjene tudi vsem podjetjem, ki niso zavezana k nefinančnemu poročanju. Smernice so bile razvite in pripravljene s strani Evropske komisije z oblikovanjem metodologije, temelječe na načelih za vse gospodarske sektorje ter najboljših praksah in pobudah na ravni EU in mednarodni ravni (European Commission, 2017). Smernice predlagajo, da bi nefinančni izkazi morali upoštevati in predstaviti ugodne in neugodne vidike ter podati ključne informacije (European Commission, 2017).

Nefinančni izkazi morajo biti pripravljene na nepristranski način ter prikazati vse razpoložljive vložke podjetja. Posredovane informacije morajo biti resnične, nepristranske in nezavajajoče za deležnike. Podjetja ne smejo izpuščati bistvenih informacij, pomembnih za podjetje. Informacije so lahko podkrepjene z ustreznimi dokazi in odgovornimi osebami v podjetju. Posredovane morajo biti preprosto in razumljivo z uporabo dosledne terminologije. Podjetja v nefinančnem poročilu razložijo pomembne teme podjetja, predvsem dolgoročno strategijo in pomembna tveganja ter predstavijo glavne kvalitativne in kvantitativne informacije. V nefinančnem poročilu podjetja pojasnijo svoje glavne cilje in strategije za prihodnost. Podjetja predstavijo svojo poslovno okolje, organizacijo in strukturo, okolje oziroma trg, na katerem poslujejo. Dodatno razložijo strategije za poslovanje in zadovoljevanje potreb kupcev in doseganje odličnosti. Ob tem so predstavljeni tudi pomembni dejavniki okolja, ki bi lahko imeli vpliv na prihodnje poslovanje podjetja. Pojasniti morajo, kako so proizvodi ali storitve pripravljene, ter obrazložiti, kaj dela njihove izdelke in pripravo bolj trajnostno naravnano. Ob tem so obravnavane teme, kot so interno delovno okolje za zaposlene, pravila na delovnem mestu, pravne obveznosti ter viri za informiranje, usposabljanje, spremljanje in sodelovanje z lokalnimi in poslovnimi partnerji. Ena izmed pomembnih tem, ki jo podjetja poročajo, so vplivi na okolje, kot so npr. emisije ogljika, uporaba okolju in zdravju nevarnih snovi, kemikalij in biocidov. Podjetja morajo pojasniti vplive na okolje skozi čas ter načrte in strategije za zmanjšanje negativnega vpliva na okolje v prihodnosti. Prav tako spodbujajo, da bi podjetja razkrivala načine preprečevanja in nadzora onesnaževanja ter vpliv na okolje, atmosfero, ravnanje z odpadki ter vplive na okolje zaradi razvoza ali odstranjevanja izdelkov, kakor tudi razvoj zelenih izdelkov. Smernice predlagajo, da podjetja vključijo pomembne informacije o okvarjenih izdelkih in izdelkih z napako ter pojasnijo možne učinke, povezane z varnostjo za uporabnike. Hkrati priporočajo razvoj in opis politike reševanja morebitnih težav. Smernice se zavzemajo, da

bi podjetja pojasnila svoj vpliv na podnebje z uporabo analiz in okoliščin poslovanja. V zadnjem delu se smernice dotikajo tem ključnih finančnih kazalnikov podjetja, za katere bi nefinančno poročilo dodalo bistvene opise in razkritja. Smernice predlagajo, da bi morala podjetja pojasnjevati in razkrivati ključne kazalnike uspešnosti (angl. Key Performance Indicators, v nadaljevanju KPI), kar bi zagotovilo pošten pregled in boljše razumevanje finančnih informacij. KPI veljajo za odlično orodje za povezavo med kvantitativnimi in kvalitativnimi informacijami ter omogočajo lažje spremljanje trendov in napredka v več poročevalskih obdobjih. Smernice se dotikajo tudi socialnih zadev in zadev v zvezi z zaposlenimi v podjetju ter predlagajo, da podjetje izvaja temeljne konvencije Mednarodne organizacije dela, pošteno in enako obravnavo ne glede na spol, starost, spolno usmerjenost, vero, etično poreklo ipd. Podaja smernice za upravljanje s človeškim kapitalom, kot so upravljanje prestrukturiranja, kariera in zaposljivost, usposabljanje, nagrajevanje ipd. Kot primere ustreznih KPI za podjetje predlagajo raznolikost spolov, narodnosti, število delavcev, upravičenih do starševskega dopusta, število nezgod pri delu, fluktuacija zaposlenih, razmerje zaposlenih za določen/nedoločen čas (tudi po spolu), povprečne ure usposabljanja zaposlenega in procesi posvetovanja z zaposlenimi (European Commission, 2017).

Standard ISO 26000 je mednarodni standard, ki podaja smernice družbene odgovornosti za podjetja ter prispeva k trajnostnemu razvoju. Ureja področja organizacijskega upravljanja, človekovih pravic, delovne prakse, naravnega okolja, poštene poslovne prakse, uporabnikov in vključevanje podjetja v skupnost. Narekuje osnovna načela družbene odgovornosti za podjetja, ki so odgovornost, transparentnost, etično ravnanje, spoštovanje interesov deležnikov, prava, mednarodnih norm delovanja in spoštovanje človekovih pravic. Standard pomaga podjetjem doseči konkurenčno prednost, zadržati dober kader ter izboljšati ugled in odnose z deležniki (Ekvilib Inštitut, 2022).

Novembra 2019 je Evropski parlament sprejel Uredbo EU 2019/2088 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. novembra 2019 o razkritjih, povezanih s trajnostnostjo, v sektorju finančnih storitev, Uradni list EU, L 317/1, ki ureja nefinančna razkritja, povezana s trajnostjo za podjetja v finančnem sektorju. Uredba ureja pravila, povezana z vključevanjem tveganj, povezanih s trajnostjo, ki jih morajo podjetja vključevati v procese ob upoštevanju povezanih škodljivih vplivov. Podjetja, ki nastopajo na finančnem trgu, morajo po pravilih direktive razkriti informacije o vključevanju tveganj glede trajnosti v svoje investicijske odločitve. Ob tem morajo razkriti tudi pregled škodljivih vplivov investicijskih odločitev na dejavnike trajnosti. Priložiti morajo informacije o prednostnih razvrščenjih škodljivih virov na trajnost, opise glavnih škodljivih virov ter sklicevanje na spoštovanje kodeksov odgovornega ravnanja s podjetji. Nazadnje morajo razkriti še preglednost politik prejemkov v zvezi z vključevanjem tveganj, povezanih s trajnostjo, ter pregled vključevanja teh tveganj v investicijske odločitve.

Junija 2020 je bila sprejeta Uredba EU 2020/85, Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2020 o vzpostavitvi okvira za spodbujanje trajnostnih naložb ter spremembi Uredbe

(EU) 2019/2088, Uradni list EU, L 198/13, ki ureja področje vzpostavitve okvira za spodbujanje trajnostnih naložb. Ureja spremembe Uredbe EU 2019/2088. Predstavlja merila, po katerih se določi, ali se gospodarska dejavnost šteje kot trajnostna, ter njeno pripadajočo stopnjo trajnosti. K uporabi zavezuje udeležence na finančnem trgu in podjetja, ki so zavezana k nefinančnemu poročanju. Okoljski cilji, za katere se navedena uredba zavzema, so blažitev podnebnih posledic, prilagajanje podnebnih spremembam, trajnostni rabi ter varstvu vodnih in morskih virov, prehod na krožno gospodarstvo, preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja ter varstvo in ohranjanje biološke raznovrstnosti in ekosistemov.

Nova evropska direktiva o trajnostnem razvoju podjetij (angl. Corporate Sustainability Reporting Directive, v nadaljevanju CSRD), bo k nefinančnemu poročanju zavezovala še več podjetij. Z novo direktivo CSRD se bo v EU k nefinančnemu poročanju zavezalo 50.000 podjetij. Direktiva bo k nefinančnemu poročanju zavezovala podjetja, ki bodo izpolnjevala 2 od 3 kriterijev: več kot 250 zaposlenih, več kot 40 milijonov EUR prihodka ali več kot 20 milijonov EUR kapitala. Prav tako bodo morala nefinančna poročila posredovati vsa podjetja v EU, ki kotirajo na borzi (z izjemo mikropodjetij). Predlog o novi direktivi je bil sprejet 21. 4.2021. (Modrič, 2022) Direktiva je bila sprejeta januarja 2023. Države članice EU naj bi uskladile svojo zakonodajo do sredine leta 2024. (European Commission, 2023)

Novosti, ki jih prinaša nova direktiva o nefinančnem poročanju, so podrobnejše zahteve o poročanju v skladu z evropskimi standardi o trajnostnem poročanju, revizija sporočenih informacij ter poročanje o dvojni bistvenosti. Podjetja bodo s tem morala prikazati vplive trajnostnih vprašanj na poslovanje ter vpliv podjetja na ljudi in okolje. Glavni cilji, za katere se zavzema nova direktiva, so izboljšati trajnostno poročanje, zagotoviti javen dostop do informacij o tveganjih, zmanjšati sistemska tveganja, izboljšati alokacijo finančnega kapitala in zmanjšati stroške trajnostnega poročanja. Prizadeva si, da bi bilo nefinančno poročanje skladno z evropskim zelenim dogovorom, boljšim trajnostnim razvojem, ter ozavestiti in povečati odgovornost podjetij za njihov vpliv na okolje in ljudi ter zmanjšati socialne, zdravstvene in okolijske problematike (Modrič, 2022).

3.3 Nefinančno poročanje v Združenih državah Amerike

Nefinančno poročanje zajema vsa zakonsko določena in regulirana nefinančna poročila. Zahteve za poročanje se v ZDA razlikujejo glede na pravno obliko podjetij. Npr. pri bankah se nefinančna poročila nanašajo predvsem na tveganja in upravljanje tveganj ter skladnost poročanja o transakcijah. V bližnji prihodnosti se pričakuje, da se bodo podjetja v povezavi z nefinančnim poročanjem ukvarjala predvsem s tremi večjimi izzivi, ki bodo: usklajevanje prizadevanj o nefinančnem poročanju v podjetju, vzpostavitev robustnega upravljanja s podatki ter upravljanje zahtev nefinančnega poročanja. Trenutno se kaže velika pomanjkljivost z uskladitvijo podatkov in procesov nefinančnega poročanja, ki so npr. razdrobljeni po podjetju (med oddelki, poslovnih funkcijah ipd.). Pri tem se pojavlja

regulativno tveganje, saj ločene ekipe samostojno pripravljajo podatke, ki jih nato med sabo primerjajo, kar lahko vodi v ročne ali ad-hoc popravke, kar vpliva na postopek poročanja o napakah. Predvsem razdrobljenost podatkov vpliva na nenatančnost poročanja (Beveridge & Diamond PC, 2021).

Nefinančno poročanje postaja vse pomembnejše zaradi povečanih zahtev investitorjev in deležnikov podjetja. S tem postajajo teme okoljskega, socialnega in upravljalnega vidika vse pomembnejše za investitorje, na katerih slonijo odločitve o naložbah. Ob tem se povečuje tudi prostovoljno poročanje predvsem zaradi pritiskov zainteresiranih strani. V letu 2020 je 96 % od 250 največjih podjetij na svetu poročalo o trajnosti ter o podnebnih tveganjih. Evropska unija je v istem letu začela s pregledom obstoječih zahtev nefinančnega poročanja z namenom okrepitve svetovnega okvirja nefinančnega poročanja. Okoljsko, družbeno in upravljalno poročanje (angl. Environmental, Social and Governance, v nadaljevanju ESG) je v ZDA še vedno prostovoljno, vendar se vse bolj krepi prepričanje, da so merila nefinančnega poročanja ESG ključna za oceno tveganja in uspešnosti podjetja. Trenutno v ZDA javna podjetja pripravljajo nefinančna razkritja po merilu pomembnosti. Merilo pomembnosti je Ameriška komisija za vrednostne papirje pojasnila tako, da je pomembno vse, za kar obstaja večja verjetnost, da bo razumen vlagatelj nanje gledal kot pomembno (Beveridge & Diamond PC, 2021).

V ZDA ESG poročilo ureja razkritja glede okolja, socialnega vidika in upravljanja podjetja. Razkritja, povezana z okoljem, vključujejo razkritja emisij toplogrednih plinov, onesnaževanja zraka in vode, ravnanja z odpadki ipd. Razkritja, povezana s socialni vidikom, urejajo poročanje in upoštevanje človekovih pravic, zagotavljanje in upoštevanje delavskih pravic in delovne pogoje zaposlenih ter zdravje in varstvo pri delu, odnose med zaposlenimi in enakopravnost pri zaposlovanju, raznolikost med spoloma in plačilo glede na spol. Razkritja, povezana z upravljanjem, pa se nanašajo na lastniško in strukturno preglednost, pravice delničarjev, nadzor upravnega odbora ipd. (Harrington & Garzon, 2022).

Največja posodobitev zahtev v obdobju 2010–2021 je bila glede razkritij človeškega kapitala, s tem pa glede števila zaposlenih, morebitnih ukrepov in ciljev človeškega kapitala, na katere se podjetje osredotoča pri poslovanju. Ta zahteva je začela veljati novembra 2020 in vpliva na vloge javnih družb, kot so npr. letna poročila (Harrington & Garzon, 2022).

Vodilne svetovne organizacije si prizadevajo h globalnemu poenotenju nefinančnega poročanja ESG. Leta 2020 se je pet vodilnih organizacij, odgovornih za standarde, sestalo in zavezalo k sestavi poenotenega sistema poročanja. Vodilna računovodska podjetja – Deloitte, EY, PwC in KPMG, so istega leta izdala načrt z napotki za merjenje in razkrivanje ESG. Ob tem je IFRS istega leta izrazil namero o ustanovitvi odbora za trajnostne standarde. NASDAQ je napovedal pričakovanje, da se bodo izdatki ameriških podjetij za ESG do leta 2025 s 500 milijonov USD povzpeli na 5 milijard USD. Ob tem Deloitte dodaja, da je

pričakovati, da bodo sredstva po zahtevah ESG do leta 2025 predstavljala 50 % vseh upravljalnih sredstev v ZDA (Beveridge & Diamond PC, 2021).

Pričakuje se, da se bodo zahteve nefinančnega poročanja še zaostriale. Predlagana nova razkritja se dotikajo razkritij glede raznolikosti upravnih odborov, upravljanja človeškega kapitala (raznolikosti delovne sile, fluktuacije delovne sile, spretnosti in razvojnega usposabljanja, nadomestil in ugodnosti) in obvladovanja kibernetne varnosti (Harrington & Garzon, 2022).

3.4 Prostovoljno poročanje in razkrivanje intelektualnega kapitala

Razkrivanje intelektualnega kapitala kot celote še zaenkrat ni urejeno z zakonodajo. Kot smo spoznali v magistrskem delu, je del nefinančnega poročanja že urejen z evropsko direktivo NFR v EU in v ZDA z ESG-poročilom. Trenutno lahko prostovoljno poročanje intelektualnega kapitala poteka prek treh različnih pristopov. Prvi pristop predstavlja vključitev tradicionalnih računovodskih informacij, ki so že vključene v tradicionalna računovodska poročila z namenom podrobnejše pojasnitve neopredmetenih sredstev. Drugi pristop zajema dodatna finančna razkritja neopredmetenih sredstev s posebnimi dokumenti (poročili in dokumenti intelektualnega kapitala). Zadnji, tretji pristop pa vsebuje druge dokumente, ki pojasnjujejo dodatna finančna razkritja, ki so povezana z intelektualnim kapitalom (Badia, Dicuonzo, Petruzzelli & Dell'Atti, 2018).

Razloge za prostovoljna razkritja podjetij pojasnjuje teorija principala in agenta, ki razlaga odločitve o razkritjih podjetij na splošno in se dotika predvsem stroškov razkritja. Kadar stroškov razkritja ni, naj bi se podjetja prostovoljno odločala za razkritja, razen tistih z najslabšimi rezultati. Na tak način se uspešna podjetja ločijo od manj uspešnih, saj se neuspešna podjetja ne bodo odločala za prostovoljna razkritja. Kadar z razkritjem nastanejo stroški, se za razkritja ne odločajo vsa podjetja, temveč pretehtajo stroške razkritja s koristmi, ki jih bo razkritje prineslo (Schiemann, Richter & Günther, 2015).

Schiemann, Richter in Günther, (2015) so ugotovili, da je namen prostovoljnega poročanja podjetij o intelektualnem kapitalu zmanjšati negotovosti vlagateljev, predvsem z vidika prihodnjih dobičkov (in denarnih pritokov) ter zmanjšanja stroškov kapitala. Avtorji pojasnjujejo empirične raziskave, ki so dokazale, da je razkrivanje o intelektualnem kapitalu pozitivno povezano s ceno delnice podjetja. Prav tako je empirično dokazano, da višji izdatki za raziskave in razvoj pozitivno vplivajo na ceno delnice podjetja, ter raziskave, ki so dokazale, da večje zadovoljstvo kupcev prav tako povečuje vrednost delnice, zaradi česar se več podjetij odloča za prostovoljno razkrivanje intelektualnega kapitala, saj s tem svojim vlagateljem in zunanjim deležnikom sporočajo o povečanju prihodnjih gospodarskih pritokov (Schiemann, Richter & Günther, 2015).

Goebel (2019) je na podlagi agencijske teorije raziskala dejavnike prostovoljnega poročanja intelektualnega kapitala podjetij. Raziskavo so izvedli na podlagi regresijske analize

428 nemških poslovnih poročil, pri katerih so raziskovali razmerje med poročanjem intelektualnega kapitala in vrednostjo intelektualnega kapitala ter vpliva na vrednotenje podjetja. Vidiki intelektualnega kapitala v podjetju lahko vodijo v asimetrijo informacij, zato se Goebel (2019) opira na teorijo agencijskih stroškov, ki predlaga, da podjetja prostovoljno razkrivajo svoj intelektualni kapital, da bi s tem zmanjšala asimetrijo oziroma vrzel informacij v agencijskem odnosu med managerji in lastniki. Poročanje intelektualnega kapitala naj bi se povečevalo z napačnimi cenami (vrednotenjem) podjetij in večjim deležem dolga. Največje gonilo poročanja intelektualnega kapitala predstavlja torej skrb za napačno vrednotenje podjetja. Avtorica hkrati poudarja, da je glavni razlog za poročanje in razkrivanje intelektualnega kapitala zmanjšati asimetrijo informacij med lastniki in managerji. Za podjetja z veliko lastniki oziroma razpršenim kapitalom je namreč pomembno, da vsi vlagatelji dostopajo do ustreznih informacij, zato bodo ta podjetja podrobneje in pogosteje poročala o intelektualnem kapitalu, da bi s tem zmanjšala vrzel informacij in s tem odpravila agencijske stroške (Goebel, 2019).

Podjetja z velikim deležem dolga prostovoljno razkrivajo o svojem intelektualnem kapitalu, da bi s tem odpravila asimetrijo informacij in hkrati, da upnike obvestijo o svojih naložbah v intelektualni kapital in neopredmetena sredstva. Eden izmed razlogov za prostovoljna razkritja je, da želijo podjetja prikazati in pojasniti vrednost svojega intelektualnega kapitala, ki ni vključena v tradicionalne računovodske izkaze. V povezavi s tem pa se pojavlja še razlog za napačno ocenjeno vrednost podjetja kot posledico neučinkovitosti trga. Z vidika kapitalskih trgov predstavlja prostovoljno poročanje intelektualnega kapitala orodje za realnejše vrednotenje podjetij (Goebel, 2019).

Beattie in Smith (2012, str. 474) sta v svoji študiji ugotovila, da se razkrivanje o intelektualnem kapitalu uporablja za popravke vrednosti podcenjenih delnic. S tem naj bi bilo prostovoljno poročanje o intelektualnem kapitalu pomembno orodje za korporativno odločanje in obrambo podjetja. Raziskava, ki jo je izvedla Goebel (2019), je dokazala, da največji delež prostovoljnih razkritij intelektualnega kapitala v vseh industrijah predstavlja relacijski kapital, in sicer 48 % (Goebel, 2019). Naslednji izsledki raziskav poročajo, da je največ prostovoljnega razkrivanja intelektualnega kapitala v farmacevtski industriji, kar so podkrepile tudi predhodne raziskave, ki so ugotovile, da se poslovni modeli podjetij v farmacevtski in visokotehnoloških industrijah veliko bolj opirajo na neopredmetena sredstva, kar pomeni tudi večjo potrebo po poročanju intelektualnega kapitala v primerjavi z ostalimi panogami (Goebel, 2019).

V povezavi s problematiko poročanja neopredmetenih sredstev in intelektualnega kapitala se je pojavila pobuda t. i. integriranega poročanja, katerega namen je poudarek na ustvarjanju vrednosti za podjetje. Veliko raziskav je bilo izvedenih predvsem s teoretičnega vidika, pri katerem so se raziskovalci ukvarjali z vprašanjem sestavin intelektualnega kapitala, veliko manj pa je raziskav, ki bi se ukvarjale s tem, kako intelektualni kapital upravljati in poročati. Pojavlja se namreč potreba po poročanju in vključevanju intelektualnega kapitala v integrirana poročila podjetij. Potreba se pojavlja predvsem iz razloga, da vodstvo podjetja

pridobi ključne informacije, na podlagi katerih sprejema odločitve v povezavi z upravljanjem z neopredmetenimi sredstvi in intelektualno lastnino podjetja z upoštevanjem priložnosti in kritičnosti (Zambon, Marasca & Chiucchi, 2019).

3.5 Integrirano poročilo

Pri analizi strokovne literature za namene prostovoljnega poročanja podjetij o lastnem intelektualnem kapitalu se pogosto srečamo s pojmom integriranega poročila. Integrirano poročilo je računovodsko poročilo, s katerim deležnikom podrobno pojasnimo, kako podjetje kratkoročno, srednjeročno in dolgoročno ustvarja svojo vrednost. Integrirano poročilo prikazuje in pojasnjuje razvoj in izkoriščanje intelektualnega kapitala v podjetju. Mednarodni svet za integrirano poročanje (v nadaljevanju IIRC) je podal okvirje, ki podjetjem podajajo smernice za poročanje. IIRC integrirano poročanje opredeljuje kot poročanje z namenom boljšega pretoka informacij in hkrati učinkovitejše preglednosti poslovanja podjetja in vpliva na poslovanje, ki ga je s sabo prinesel razvoj tehnologije. S temi informacijami bo podjetje vlagateljem pomagalo k boljšemu odločanju o dodelitvi kapitala in prispevalo k dolgoročnejšemu donosu naložb (IIRC, 2020).

Namen integriranega poročanja je povečanje odgovornosti, upravljanja, zaupanja, izkoriščanja pretoka informacij in preglednosti poslovanja. Izboljšanje kakovosti in zanesljivosti informacij predstavlja za vlagatelje podporo za učinkovitejše odločanje o razporeditvi kapitala in prinaša boljšo dolgoročno donosnost naložb. Integrirano poročilo podaja jasne in jedrnate informacije o tem, kako organizacija ustvarja vrednost zdaj in kako bo vrednost ustvarjala v prihodnosti. Hkrati je podprto z obsežnimi meritvami in temami razkritja z uporabo standardov SASB. Integrirano poročanje zajema informacije o strategiji podjetja, upravljanju, uspešnosti in možnosti podjetja na način, da se odraža družbeni, komercialni in okoljski kontekst. S tem integrirano poročanje omogoča boljše razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na ustvarjanje vrednosti podjetja v kratkem, srednjem in dolgoročnem časovnem vidiku. Integrirano poročilo je torej bistvena podpora za korporativno odločanje. Podjetja, ki so se odločila za takšno poročilo, poročajo o boljšem razumevanju ustvarjanja vrednosti, večjem sodelovanju delovnih ekip, bolj informiranem odločanju in pozitivnih učinkih pri odnosih z deležniki (Value Reporting Foundation UK, 2022).

V letu 2021 so bili izdani Mednarodni okvirji integriranega poročanja s strani IIRC, ki ga sestavljajo globalni regulatorji, vlagatelji, oblikovalci standardov, računovodska stroka, akademski krogi in nevladne organizacije. Glavni namen integriranega poročanja je nadaljnji razvoj korporativnega odločanja v podjetju. Dolgoročna vizija IIRC je, da bi integrirano poročanje postalo norma za korporativno odločanje, kar bi prineslo učinkovito alokacijo kapitala, finančno stabilnost in trajnostni razvoj. Glavni cilji integriranega poročanja so izboljšanje kakovosti informacij, izboljšanje odgovornosti za kapital (finančni, proizvedeni, intelektualni, človeški, družbeni ter naravni), spodbujanje razumevanja

soodvisnosti različnih vrst kapitala, podpiranje integriranega razmišljanja in spodbujanje integriranega poročanja. Mednarodni okvirji integriranega poročanja zajemajo glavne cilje, okvir, načela in pristope poročanja intelektualnega kapitala, namene in uporabnike integriranega poročila ter odgovornost za integrirano poročilo. Poročilo je sestavljeno iz dveh delov. V prvem delu so predstavljeni uporaba in koncepti integriranega poročila, medtem ko so v drugem delu predstavljeni smernice, glavni elementi in napotki za pripravo integriranega poročila (IIRC, 2021).

Integrirano poročilo je jedrnato poročilo, ki obsega predstavitev strategije, upravljanja, uspešnosti in načrtov podjetja za prihodnost. Namen je prikazati, kako podjetje ustvarja vrednost in kako namerava ustvarjati vrednost v kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni prihodnosti. Integrirano poročilo mora biti pripravljeno v skladu z okvirom integriranega poročanja (v nadaljevanju IR), ki določa informacije, ki jih mora poročilo vsebovati. Okvir IR ne predpisuje kazalnikov uspešnosti, metod merjenja ali razkritja. Pri pripravi integriranega poročila se podjetje samo odloči, katere zadeve so materialne vrednosti in kako jih predstaviti. Podjetja ga pripravijo kot samostojno poročilo ali pa kot razviden ločen del, vključen v drugo poročilo. Integrirano poročilo je namenjeno za deležnike, ki želijo pridobiti vpogled v sposobnost ustvarjanja vrednosti podjetja skozi čas (IIRC, 2021).

Cilj integriranega poročila je omogočiti razumevanje zunanjega okolja, ki vpliva na podjetje, in vpogled v vire in odnose, ki jih podjetje uporablja in nanje vpliva, ter ugotoviti, kako podjetje sodeluje z zunanjim okoljem. V prvem delu poročila se predstavi, kako so med seboj prepleteni različni tipi kapitala (v okviru IR; finančni, proizvedeni, intelektualni, človeški, družbenoodnosni in naravni) podjetja in njihov medsebojni vpliv. Kapital je zaloga vrednosti, ki se lahko poveča, zmanjša ali preoblikuje z različnimi dejavnostmi. Kot npr. finančni kapital se poveča, kadar podjetje ustvarja dobiček. Kakovost človeškega kapitala se poveča, kadar so zaposleni bolje usposobljeni, izobraženi ali motivirani, s tem povezani stroški (usposabljanja, dodatnega izobraževanja ipd.) pa zmanjšujejo finančni kapital. Ta se nato preoblikuje v človeški kapital. Ta primer prikaže stalno interakcijo med različnimi vrstami kapitala v podjetju. Na takšen način številne dejavnosti povzročajo zmanjšanja in povečanja različnih tipov kapitala in njihove interakcije, ki so včasih lahko bolj kompleksne (IIRC, 2021).

Temeljna načela in navodila za pripravo integriranega poročila narekujejo, da se mora integrirano poročilo osredotočiti na poročanje strateške usmerjenosti v prihodnosti, povezljivost informacij, odnose z deležniki, materialnost, jedrnatost, zanesljivost in popolnost ter doslednost in primerljivost informacij. Strateško usmerjenost v prihodnost podjetje prikaže z izpostavljanjem pomembnih tveganj, priložnosti in odvisnosti, izhajajoč iz poslovnega modela ali tržnega položaja. Ob tem predstavi, kaj se je podjetje naučilo iz preteklih izkušenj, kako so oblikovani kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni cilji, analiza obstoječe razporeditve virov ipd. Povezljivost informacij pomeni, da podjetje prikaže povezljivost strategije in poslovnega modela s spremembami v zunanjem okolju, analizo preteklih, sedanjih in prihodnjih dejavnosti, finančne informacije, kvalitativne in

kvantitativne informacije ipd. (npr. znižanje stroškov zaradi energetske učinkovitosti, nove poslovne okolijske politike, povišanje prihodkov zaradi dolgoročnih odnosov s strankami ipd.). Pri razkrivanju bistvenih informacij je potrebna presoja z različnih zornih kotov (IIRC, 2021).

3.6 Prednosti in slabosti prostovoljnega razkrivanja intelektualnega kapitala

Glavne prednosti prostovoljnega razkrivanja o intelektualnem kapitalu predstavljajo zmanjšanje informacijske asimetrije med lastniki in managerji, zmanjšanje agencijskih stroškov ter podajanje realnejše slike o vrednosti podjetja (Goebel, 2019). Prostovoljno nefinančno poročanje zagotavlja pregledno in celostno razkritje. Raziskava je ugotovila, da večina anketiranih britanskih finančnih direktorjev meni, da razkritje intelektualnega kapitala igra bistveno vlogo pri popravku vrednosti podcenjenih delnic, hkrati pa razkritje omogoča boljši pretok informacij med podjetjem in njegovimi deležniki ter s tem zmanjšanje informacijskega tveganja ter omogoča boljšo predvidljivost prihodnjih možnosti (Smith, 2018). Prav tako so raziskave v ZDA ugotovile, da prostovoljno razkrivanje intelektualnega kapitala zmanjša tveganje informacijske asimetrije in povečuje ceno delnic. Raziskava je pokazala, da finančni direktorji prostovoljno razkrivajo informacije o intelektualnem kapitalu z namenom spodbujanja preglednega in natančnega poročanja, s katerim podjetja povečujejo svoj ugled. Prednost nefinančnega poročanja človeškega kapitala je po mnenju strokovnjakov za človeške vire v tem, da zadržimo, pa tudi privabimo visokokakovostno in izobraženo delovno silo v podjetje. Po mnenju trženjskih strokovnjakov s prostovoljnim razkrivanjem relacijskega kapitala pridobimo večje zaupanje kupcev (Smith, 2018). Za investitorje je poročanje intelektualnega kapitala pomembno predvsem zato, da lahko na podlagi teh informacij lažje razumejo proces ustvarjanja vrednosti za podjetje in trajnostnega razvoja. Banke lahko lažje razumejo vrednost tveganja za posojila, dana podjetju. Za kupce pa je poročanje intelektualnega kapitala pomembno, da dobijo vpogled v moči podjetja in njihovih razmerij z dobavitelji (Smith, 2018).

Nekateri menijo, da je največji strošek oziroma pomanjkljivost, ki jo za sabo prinese prostovoljno razkrivanje intelektualnega kapitala, škodovanje konkurenčni prednosti podjetja ter razkritje podjetju pomembnih skrivnosti, saj so v sektorjih, v katerih poslovanje podjetij temelji na konkurenčni prednosti, prisotna nenehna vohunjenja s strani konkurentov. Naslednjo slabost predstavlja ustvarjanje nerealnih pričakovanj, ki lahko s sabo prinese potencialne stroške. Unerman, Guthrie in Striukova (2007) so ugotovili, da so finančniki v podjetjih zaskrbljeni, da bi analitiki in vlagatelji razumeli prostovoljno razkrivanje o intelektualnem kapitalu podjetja preveč optimistično ali pa pesimistično in na podlagi tega razvili nerealna pričakovanja. Strokovnjaki za človeške vire so mnenja, da se lahko strošek razkritja človeškega kapitala pojavi kot njegova izguba. Nekatera podjetja se izognejo razkritjem o človeškem kapitalu, saj vedo, da prihaja do zaposlovanja s strani konkurence. Marketinški strokovnjaki se strinjajo, da lahko razkritja o relacijskem kapitalu predstavljajo

stroške, povezane z izgubo konkurenčnega položaja. Stroške razkritja predstavljajo tudi razkritja o odnosu s kupci, saj nekateri želijo, da so ti zasebni (Smith, 2018).

4 PRAKTIČNI DEL: IZRAČUN INTELEKTUALNEGA KAPITALA

4.1 Predstavitev podjetja

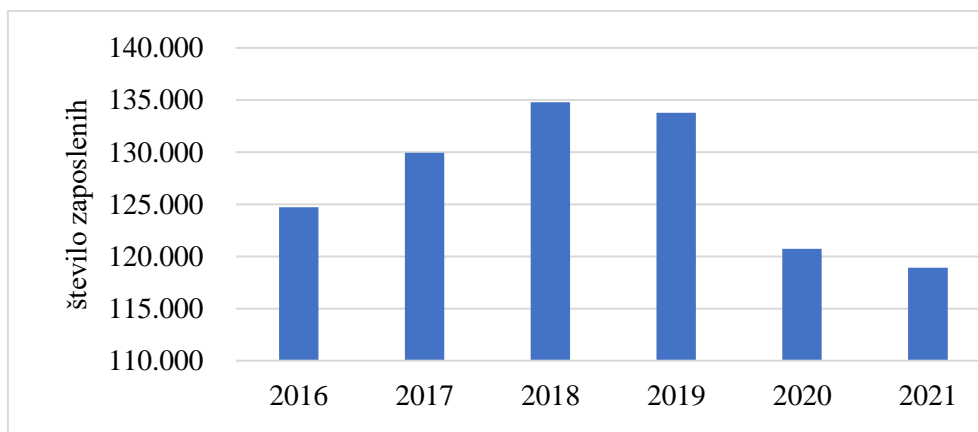
Skupina Bayerische Motoren Werke AG (v nadaljevanju podjetje BMW) je svetovni proizvajalec vrhunskih avtomobilov in motociklov ter ponudnik vrhunskih finančnih storitev. Podjetje je v letu 2021 zaposlovalo 118.909 ljudi 113 različnih narodnosti iz 110 držav. Od tega je bilo 89,9 % zaposlenih v avtomobilskem segmentu, 7,1 % v segmentu finančnih storitev in 2,9 % v motociklističnem segmentu. V pripravi in različnih programih za mlade talente je sodelovalo 4.517 mladih udeležencev. V istem letu je podjetje kupcem skupno dostavilo 2.521.514 avtomobilov, od tega 328.314 električnih, ter 194.261 motorjev (BMW Group, 2022a).

Podjetje upravlja proizvodnjo z 31 proizvodnimi obrati v 15 državah in je s tem tudi eden izmed vodilnih globalnih proizvajalcev avtomobilov. Prizadeva si spodbuditi svoje zaposlene k iskanju novih idej in rešitev, s katerimi soustvarjajo prihodnost in spremembe znotraj podjetja. S tem razlogom podjetje nagrajuje ideje zaposlenih že skoraj 80 let. V letu 2019 so od zaposlenih prejeli preko 8.000 idej, od katerih so jih v poslovanje implementirali okoli 2.150 in z njimi prihranili 60 milijonov EUR (BMW Group, 2020a). V letu 2020 so implementirali 1.561 idej zaposlenih. Zraven prihrankov pri stroških so nove ideje s strani zaposlenih prispevale še k izboljšavi kakovosti, varovanju okolja, varnosti in večjemu zadovoljstvu strank (BMW Group, 2021a). V letu 2021 je bilo prejetih 4.810 idej zaposlenih, od katerih je bilo več kot 25 % povezanih s trajnostnimi procesi. V istem letu so implementirali 1.318 idej in s tem prihranili 30,4 milijona EUR (BMW Group, 2022a).

Podjetje BMW že dolga leta vlaga v usposabljanje delavcev ter kvalificiranje inženirjev in tehnikov za delo z električnimi in hibridnimi napravami. Do leta 2019 je bilo usposobljenih nekaj več kot 1/3 zaposlenih (46.000). Podjetje tudi mladim študentom, diplomantom in dijakom omogoča sodelovanje v programih za mlade talente, ki se jih je v letu 2021 skupno udeležilo 4.517. Prav tako povprečno letno investira okoli 370 milijonov EUR za usposabljanje in nadaljnje izobraževanje zaposlenih. V letu 2019 je povprečno število dni usposabljanja in treningov na zaposlenega znašalo 3,3 dneva (BMW Group, 2020b). Podjetje je v istem letu ustvarilo 16.061 milijonov EUR dobička pred davki. EBIT v avtomobilskem segmentu se je v letu 2021 povečal za 10,3 % in v motociklističnem za 8,3 % glede na leto prej. V segmentu finančnih storitev se je donosnost kapitala (ROE) povečala za 22,6 % glede na leto 2020. Prav tako je podjetje povečalo število dostavljenih avtomobilov in motociklov ter za 13 % povečalo število dostavljenih električnih avtomobilov (BMW Group, 2022a).

V letu 2021 je podjetje zaposlovalo 118.909 oseb, kar glede na leto prej predstavlja 1,5 % upad delovne sile. Podjetje je upad pojasnilo kot posledico naravne fluktuacije in ukrepov za prestrukturiranje delovne sile (BMW Group, 2022a). V letu 2021 je bila delovna sila najmanj številčna v zadnjih šestih letih, kar ponazarja slika 6. Podjetje kot razlog za zmanjšanje delovne sile navaja usmerjanje na povečanje kompetenc zaposlenih, hkrati pa izboljšanje osredotočenja na glavne teme prihodnosti, kot so umetna inteligenca, električni avtomobili, električna mobilnost in avtonomnost vozil. Podjetje BMW se želi usmeriti na pametno proizvodnjo in logistiko, analizo podatkov, razvoj programske opreme in ostale inovacije (BMW Group, 2020a).

Slika 6: Število zaposlenih v BMW v zadnjih šestih letih

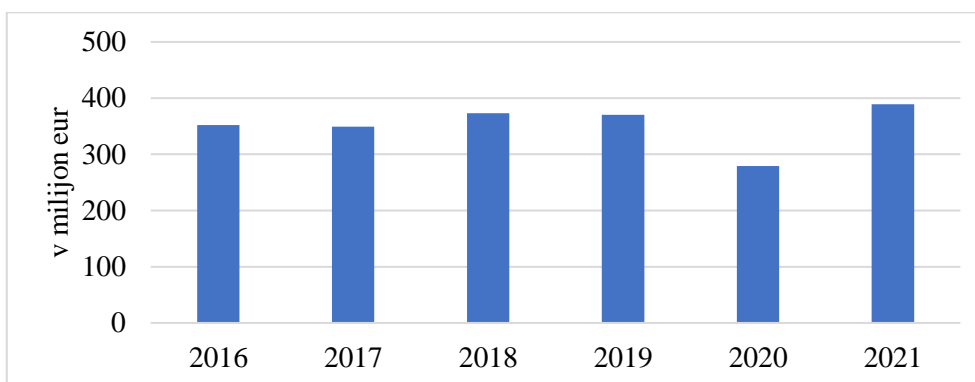

Prirejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a) in BMW Group (2022a).

Največje povečanje zaposlenih je bilo opaziti v letu 2018, in sicer 3,7 % glede na leto poprej, kar je bila posledica širjenja svetovne proizvodne mreže. Ob tem pa je nekaj povečanja možno pripisati tudi implementaciji nove strategije podjetja, pod katero so začeli zaposlovati predvsem strokovnjake z že prej omenjenih področij, kot so umetna inteligenca, avtonomnost itd. (BMW Group, 2020a). Leta 2018 so v podjetju pričeli z izvajanjem novega programa usposabljanja in učenja zaposlenih z namenom uspešnejšega doseganja postavljenih ciljev za prihodnost. Nov program usposabljanja je namenjen predvsem digitalni preobrazbi poslovanja podjetja, ki temelji na treh stebrih: sodobna in mobilna oprema, novo digitalno sodelovanje in učne platforme ter široko zasnovan sistem razvoja talentov, ki je namenjen novim praktikantom in vajencem (BMW Group, 2020a).

V letu 2021 je podjetje za izobraževanje namenilo 389 milijonov EUR, kar je skoraj 30 % več kakor v letu 2020, kar prikazuje slika 7. V letu 2020 so v izobraževanje in razvoj zaposlenih skupno vložili 279 milijonov EUR, kar je približno 25 % manj kakor v letu prej (370 milijonov EUR). Podjetje je zmanjšanje v letu 2020 pojasnilo kot posledico pandemije koronavirusa, pri čemer je bil velik del načrtovanih izobraževanj predstavljen v virtualno obliko, kar je predstavljalo bistveno zmanjšanje stroškov.

Slika 7: Vlaganje v izobraževanje zaposlenih

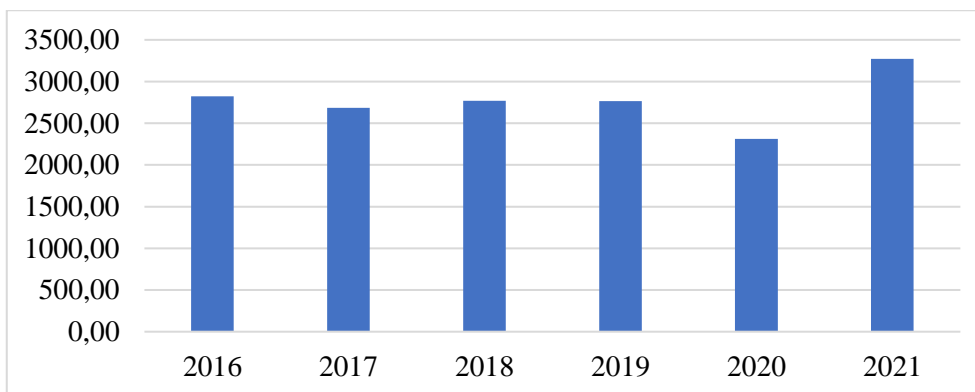

Prirejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a) in BMW Group (2022a).

Podjetje BMW spodbuja vseživljenjsko učenje zaposlenih, zato so v letu 2019 uvedli novo ponudbo tečajev za ključna strateška področja prihodnosti z namenom doseganja dolgoročnih ciljev podjetja. Ponudba se je razširila na področje električne mobilnosti, robotike in analitike podatkov. Poudarek dajejo predvsem spretnosti, ki so ključnega pomena v digitalni dobi (BMW Group, 2022a).

Slika 8 prikazuje povprečen vložek za izobraževanje in usposabljanje na zaposlenega, ki je v letu 2021 znašal 3.271,41 EUR, kar predstavlja najvišjo vrednost v zadnjih šestih letih.

Slika 8: Vlaganje v nadaljnje izobraževanje in usposabljanje na zaposlenega

Prirejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a) in BMW Group (2022a).

Po podatkih letnega poročila 2020 je podjetje BMW v zadnjih petih letih skoraj polovično znižalo povprečne dni usposabljanja na zaposlenega (BMW Group, 2020a). V letu 2016 je bilo povprečje nadaljnega usposabljanja zaposlenih skoraj 4 dni (3,8), nato pa je z leti upadlo, saj je bilo leta 2017 in 2018 povprečje 3,4 dneva, leta 2019 3,3 dneva in leta 2020 2 dni. Podjetje je glavni upad v letu 2020 pojasnilo kot posledico pandemije koronavirusa, ki je onemogočila nekatera načrtovana usposabljanja in izobraževanja (BMW Group, 2022a).

4.2 Izračun intelektualnega kapitala po metodi VAIC

Tabela 4 ponazarja izračun dodane vrednosti podjetja, kar je osnova za nadaljnji izračun učinkovitosti intelektualnega kapitala po metodi VAIC.

Tabela 4: Izračun dodane vrednosti za BMW Group v obdobju 2016–2021

V mio. EUR	Dodana vrednost	Dobiček iz poslovanja	Stroški zaposlenih	Amortizacija in deprecijacija
Oznaka v enačbi	$VA = OP + EC + A$	OP	EC	A
Leto 2021	37.444,00	13.400	12.286	11.758
Leto 2020	29.050,00	4.830	12.244	11.976
Leto 2019	30.611,00	7.411	12.451	10.749
Leto 2018	26.525,00	8.933	12.479	5.113
Leto 2017	26.773,00	9.899	12.052	4.822
Leto 2016	25.727,00	9.386	11.535	4.806

Prirejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a) in BMW Group (2022a).

Metoda VAIC dodano vrednosti izračuna kot vsoto dobička iz poslovanja, amortizacije in deprecijacije ter stroškov zaposlenih. Dodana vrednost je za podjetje BMW v letu 2021 znašala 37,44 milijarde EUR, kar je bila najvišja vrednost v zadnjih šestih letih.

Vrednost intelektualnega kapitala (IC) se po enačbi VAIC izračuna kot vsota človeškega kapitala (stroškov zaposlenih) in strukturnega kapitala. Vrednost intelektualnega kapitala za leto 2021 je znašala 37,44 milijard EUR in je predstavljena v tabeli 5.

Tabela 5: Izračun vrednosti intelektualnega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021

V mio. EUR	Intelektualni kapital	Stroški zaposlenih	Strukturni kapital
Oznaka v enačbi	$IC = EC + SC$	EC	$SC = VA - EC$
Leto 2021	37.444,00	12.286	25.158,00
Leto 2020	29.050,00	12.244	16.806,00
Leto 2019	30.611,00	12.451	18.160,00
Leto 2018	26.525,00	12.479	14.046,00
Leto 2017	26.773,00	12.052	14.721,00
Leto 2016	25.727,00	11.535	14.192,00

Vir: lastno delo.

Učinkovitost človeškega kapitala se po metodi VAIC izračuna kot razmerje med dodano vrednostjo in vrednostjo človeškega kapitala. Tabela 6 prikazuje nihanje učinkovitosti človeškega kapitala v obdobju 2016 in 2021. Tabela 6 obenem ponazarja, da učinkovitost človeškega kapitala za podjetje BMW v obdobju 2016 in 2021 narašča. Največjo rast na leto prej je opaziti predvsem v letu 2021.

Tabela 6: Izračun učinkovitosti človeškega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021

V mio. EUR	Učinkovitost človeškega kapitala	Dodana vrednost	Človeški kapital
Oznaka v enačbi	$HCE = VA/HC$	VA	HC
Leto 2021	3,05	37.444,00	12.286,00
Leto 2020	2,37	29.050,00	12.244,00
Leto 2019	2,46	30.611,00	12.451,00
Leto 2018	2,13	26.525,00	12.479,00
Leto 2017	2,22	26.773,00	12.052,00
Leto 2016	2,23	25.727,00	11.535,00

Vir: lastno delo.

Največjo rast na leto prej je opaziti predvsem v letu 2021. V letu 2021 je koeficient človeškega kapitala znašal 3,05, kar pomeni, da je za vsako vloženo denarno enoto v človeški kapital ta ustvaril 3,05 denarne enote. Manjše padce učinkovitosti je možno zaznati v letih 2018 in 2020. Slabost metode je, da nam ne prikaže razlogov za rast oziroma padec učinkovitosti.

Učinkovitost strukturnega kapitala se izračuna kot razmerje med vrednostjo strukturnega kapitala in vrednostjo dodane vrednosti. Učinkovitost strukturnega kapitala je bila v letu 2021 najvišja v zadnjih šestih letih. V tabeli 7 je prikazana učinkovitost strukturnega kapitala v podjetju BMW v obdobju 2016–2021. Ta tabela sovpada z zgornjima tabelama učinkovitosti intelektualnega in posebej človeškega kapitala in prikaže manjši upad strukturnega kapitala v letih 2018 in 2020. Rast strukturnega kapitala je zaznati v letih 2019 in ponovno v letu 2021. Prav tako ne dobimo razloga za rast in upad učinkovitosti strukturnega kapitala.

Tabela 7: Izračun učinkovitosti strukturnega kapitala za BMW Group v obdobju 2016–2021

V mio. EUR	Učinkovitost strukturnega kapitala	Strukturni kapital	Dodana vrednost
Oznaka v enačbi	$SCE = SC/VA$	SC	VA
Leto 2021	0,67	25.158,00	37.444,00
Leto 2020	0,58	16.806,00	29.050,00
Leto 2019	0,59	18.160,00	30.611,00
Leto 2018	0,53	14.046,00	26.525,00
Leto 2017	0,55	14.721,00	26.773,00
Leto 2016	0,55	14.192,00	25.727,00

Vir: lastno delo

Koeficient učinkovitosti strukturnega kapitala je v letu 2021 znašal 0,67. Rezultat pomeni, da je za vsako vloženo denarno enoto v človeški in finančni kapital, strukturni kapital ustvaril dodatno 0,67 denarne enote. Učinkovitost finančnega kapitala (bilančnega premoženja) je predstavljena v tabeli 8 kot razmerje med dodano vrednostjo in finančnim kapitalom.

Tabela 8: Izračun učinkovitosti finančnega kapitala (bilančno izkazanega premoženja) za BMW Group v obdobju 2016–2021

V mio. EUR	Učinkovitost finančnega kapitala	Dodana vrednost	Finančni kapital
Oznaka v enačbi	CEE = VA/CE	VA	CE
Leto 2021	0,16	37.444,00	229.527
Leto 2020	0,13	29.050,00	216.658
Leto 2019	0,13	30.611,00	228.034
Leto 2018	0,13	26.525,00	208.938
Leto 2017	0,14	26.773,00	193.483
Leto 2016	0,14	25.727,00	188.535

Vir: lastno delo.

Količnik učinkovitosti finančnega kapitala znaša za leto 2021 0,16 enote. To pomeni, da za vsako vloženo denarno enoto v finančni kapital ta ustvari 0,16 enote nove denarne vrednosti.

Tabela 9 prikazuje izračun učinkovitosti intelektualnega kapitala v obdobju 2016–2021. Izračuna se kot vsota učinkovitosti strukturnega in človeškega kapitala. Količnik učinkovitosti intelektualnega kapitala je za leto 2021 znašal 3,72, kar pomeni, da za vsako vloženo denarno enoto v intelektualni kapital ta ustvari 3,72 denarne enote nove vrednosti za podjetje.

Tabela 9: Izračun učinkovitosti intelektualnega kapitala v obdobju 2016–2021

Oznaka v enačbi	ICE	SCE	HCE
2021	3,72	0,67	3,05
2020	2,95	0,58	2,37
2019	3,05	0,59	2,46
2018	2,66	0,53	2,13
2017	2,77	0,55	2,22
2016	2,78	0,55	2,23

Vir: lastno delo.

Tabela 10 prikazuje izračun intelektualnega koeficienta dodane vrednosti po metodi VAIC za podjetje BMW od leta 2016 do leta 2021. Opazimo, da je koeficient od leta 2016 do 2021 narastel. Največjo rast je opaziti v letu 2021.

Tabela 10: Izračun intelektualnega koeficienta dodane vrednosti VAIC za BMW Group v obdobju 2016–2021

Intelektualni koeficient dodane vrednosti	VAIC	ICE	CEE
Leto 2021	3,88	3,72	0,16
Leto 2020	3,09	2,95	0,13
Leto 2019	3,19	3,05	0,13
Leto 2018	2,78	2,66	0,13
Leto 2017	2,90	2,77	0,14
Leto 2016	2,92	2,78	0,14

Vir: lastno delo.

Koeficient VAIC je v letu 2021 znašal 3,88. Ta rezultat pomeni, da je za vsako vloženo denarno enoto v intelektualni kapital in bilančno premoženje, podjetje ustvarilo 3,88 denarne enote dodane vrednosti. Rezultat > 2,50 po (Pulić, 2008) simbolizira uspešno poslovanje podjetij. Manjše upade koeficienta intelektualnega kapitala je možno opaziti predvsem v letih 2017, 2018 in 2020. Rast koeficienta VAIC simbolizira izboljšano učinkovitost sredstev v podjetju (Pulić, 2008). Slabost te metode je, da nam ne pokaže razloga za upad/rast koeficienta.

4.3 Izračun intelektualnega kapitala po metodi Tobinov Q

Metoda Tobinov Q je metoda, pri kateri primerjamo tržno vrednost podjetja z nadomestljivo vrednostjo sredstev podjetja. Ravnotežje je doseženo, kadar sta ti vrednosti enaki. Gre za metodo, s katero lahko ugotovimo, ali je določeno podjetje podcenjeno ali precenjeno. Analitikom je mnogokrat zelo težko oceniti nadomestljivo vrednost sredstev podjetja, zato se pogosto uporablja priredba enačbe. Ob predpostavki, da sta knjigovodska in tržna vrednost dolžniškega kapitala isti, se uporablja priredba, ki Tobinov Q izračuna kot razmerje med tržno vrednostjo lastniškega kapitala in knjigovodsko vrednostjo lastniškega kapitala. Kadar je Q med 0 in 1, to pomeni, da so stroški nadomestitve sredstev večji od vrednosti njegovih delnic in so zaloge podcenjene. Kadar je Q večji od 1, to pomeni, da so zaloge podjetja dražje od nadomestitvene vrednosti in so zaloge precenjene. Kadar je vrednost večja od 1, se to pripisuje intelektualnemu kapitalu (Hayes, 2021):

$$Tobinov\ Q = \frac{\text{tržna vrednost podjetja}}{\text{nadomestljiva vrednost podjetja}} \quad (13)$$

$$Tobinov\ Q = \frac{\text{tržna vrednost lastniškega kapitala}}{\text{knjigovodska vrednost lastniškega kapitala}} \quad (14)$$

Z metodo Tobinov Q smo izračunali, da je koeficient Q prvič močno upadel leta 2016, nato je v letu 2017 zaznati ponovno rast, leta 2018 je spet nekoliko upadel, potem pa je leta 2019 možno zaznati ponovno rast, kar ponazarja tabela 11. Tobinov Q znaša za skupino BMW v letih 2016–2019 pod vrednostjo 1, kar pomeni, da so sredstva podjetja nekoliko podcenjena.

Tabela 11: Izračun intelektualnega kapitala po metodi Tobinov Q za skupino BMW (2016–2021)

Leto	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Tržna vrednost lastniškega kapitala (v mlr. eur)	44,19	42,56	52,27	53,43	58,77	55,08	63,81
2. Knjigovodska vrednost lastniškega kapitala (v mlr. eur)	42,76	47,36	54,55	57,30	59,91	61,52	75,13
3. Tobinov Q	1,03	0,9	0,96	0,93	0,98	0,90	0,85

Prirejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a) in BMW Group (2022a).

Manjša rast se opazi v letu 2015, kjer vrednost Tobinovega Q le malo presega 1. Kadar je vrednost večja od 1, se to pripisuje intelektualnemu kapitalu. V našem primeru je intelektualni kapital možno zaznati le leta 2015, nato pa ta upade. V letu 2019 je bilo kljub temu možno zaznati manjše naraščanje intelektualnega kapitala.

4.4 Izračun intelektualnega kapitala po metodi ROA

Metoda ROA oziroma donos na sredstva je metoda, ki pokaže, koliko čistega dobička/ izgube je izkazanih na 1 denarno enoto vloženih sredstev. Rezultat se običajno izraža v odstotkih. Večji odstotek pomeni učinkovitejše vodenje podjetja. Metoda je uporabna predvsem za primerjanje podjetij s konkurenti v isti panogi, kjer višji ROA pomeni, da podjetje učinkovitejše izrablja svoja sredstva kakor konkurenti (Berk & deMarzo, 2017, str. 77).

$$Roa = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{sredstva}} \times 100 \quad (15)$$

Za natančnejši izračun se pogosto uporablja enačba:

$$Roa2 = \frac{\text{čisti dobiček}}{\frac{\text{sredstva}_{201x} + \text{sredstva}_{201(x+1)}}{2}} \quad (16)$$

V tabeli 12 je prikazan izračun intelektualnega kapitala po metodi ROA, ki nam je pokazal upad intelektualnega kapitala v letih 2018, 2019 in 2021. V letu 2021 je vrednost ROA znašala 5,59 %, kar je najvišje v zadnjih 6 letih. Metoda ROA se mnogokrat uporablja za primerjavo med konkurenti v isti panogi, zato smo vrednost primerjali z povprečnim ROA v panogi. Izračuni so pripravljani po vrednostih za 4. kvartal koledarskega leta 2015-2021.

Tabela 12: Izračun ROA za BMW (2015–2021)

Leto	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Čisti dobiček v mio. eur	6.396	6.910	8.706	7.064	5.022	3.857	12.463
Sredstva v mio. eur	172.174	188.535	193.483	208.980	228.034	216.658	229.527
ROA 1	3,71%	3,67%	4,5%	3,38%	2,2%	1,7%	5,43%
Povpr. sredstva v mio. eur	163.488,5	180.355	191.009	201.232	218.507	222.346	223.093
ROA 2	3,91 %	3,83 %	4,56 %	3,51 %	2,3 %	1,7 %	5,59 %
Povprečni ROA v sektorju	3,14%	2,96 %	0,41 %	2,18 %	2,24 %	0,05 %	5,86 %
Razlika med ROA 2 in ROA sektorja	0,77%	0,87%	4,55%	1,33%	0,06%	1,02%	-0,27%

Prerejeno po BMW Group (2017), BMW Group (2018a), BMW Group (2019), BMW Group (2020a), BMW Group (2021a), BMW Group (2022a) in CSIMarket (brez datuma).

ROA 1 in povprečni ROA sektorja so izračunani na zadnji presečni dan v koledarskem letu. Intelktualni kapital se pri izračunu ROA pojasnjuje kot presežek vrednosti ROA nad povprečnim ROA v industriji, saj to pomeni, da podjetje uspešnejše upravlja svoja sredstva kot konkurenti. Kadar je ROA manjši od povprečnega ROA v sektorju, to pomeni, negativni intelektualni kapital.

5 ANALIZA POROČANJA IN RAZKRIVANJA INTELKTUALNEGA KAPITALA NA PRIMERU BMW

Analiza poročanja in razkrivanja intelektualnega kapitala je izvedena na primeru skupine BMW, pri kateri smo se osredotočili na analizo poročanja in razkrivanja človeškega, strukturnega in relacijskega kapitala. Preverili smo, kako podjetje v svojih letnih poročilih podaja informacije o svojem intelektualnem kapitalu. Analize smo se lotili na način, da smo v letnem poročilu poizvedovali po različnih ključnih besedah, povezanih z intelektualnim kapitalom, in preverili, v kakšnem obsegu skupina poroča ter izdaja informacije o svojem intelektualnem kapitalu in kako ga pojasnjuje.

5.1 Človeški kapital

Analiza poročanja in razkrivanja človeškega kapitala bo potekala na podlagi šestih skupin kazalnikov, ki so: profil zaposlenih, pretok osebja, izobrazba, pripadnost in motivacija, izobraževanje in usposabljanje ter rezultat. Pri profilu zaposlenih smo analizirali podatke o spolu, starosti ter številu zaposlenih v določenih segmentih. Pri osebju smo se osredotočili na analizo podatkov o številu začetnikov in pretoku osebja. Pri izobrazbi so ključni podatki o stopnji izobrazbe zaposlenih in njihove izkušnje. Pripadnost in motivacijo smo analizirali na podlagi podatkov o napredovanju osebja. Pri analiziranju usposabljanja so pomembni podatki o številu dni usposabljanj na zaposlenega, investiciji v izobraževanje in

zaposlovanju na zaposlenega v letu. Končni rezultati pomenijo pri človeškem kapitalu indeks splošnega zadovoljstva zaposlenih (de Pablos, 2003).

V letnem poročilu družbe BMW je predstavljen profil zaposlenih, v katerem podjetje razkriva ključne podatke o profilu zaposlenih. V letnem poročilu podjetje sporoča, da je leta 2021 zaposlovalo 118.909 ljudi, kar je 1,5 % manj kot v letu 2020. V letu 2020 je število zaposlenih znašalo 120,726 osebe, kar je približno 4 % nižje kakor v letu 2019. V Poročilu trajnostne vrednosti 2019 skupina razkriva tudi število zaposlenih s polnim delovnim časom, s skrajšanim delovnim časom in z možnostjo dela od doma. V letu 2019 je delo od doma lahko opravljalo 36.066 zaposlenih. Pridobimo tudi podatek o starostnih skupinah zaposlenih v skupini BMW. V letu 2019 je skupina zaposlovala 11,1 % osebja, mlajšega od 30 let, 59,1 % osebja v starosti med 30 in 50 let in 29,8 % starejših od 50 let. V letnem poročilu 2020 BMW poroča, da je v letu 2020 zaposloval 10,4 % oseb, mlajših od 30 let, 59,9 % oseb med 30 in 50 let in 29,7 % oseb, starejših od 50 let.

Podjetje sporoča, da ima nizko stopnjo odpuščanja, kakor tudi nizko stopnjo odpovedi zaposlitve s strani zaposlenih. Ob tem prav tako poroča odstotek odpovedi in odhodov zaposlenih s pogodbo za nedoločen čas. V letu 2020 je odpoved od pogodbe o zaposlitvi podalo 5,51 %, leta 2019 pa 3,39 % zaposlenih. V letu 2018 je zaposlitev prekinilo 2,78 % zaposlenih, leta 2017 2,64 %, leta 2016 2,7 % in leta 2015 2,08 % vseh zaposlenih. Najnižja stopnja odpovedi je bila v zadnjih petih letih leta 2016, od tega leta pa je možno opaziti trend rasti (BMW Group, 2021a).

Podatkov o strukturi izobrazbe zaposlenih podjetje ne poroča. Skupina BMW ne razkriva števila napredovanj zaposlenih v določenem letu. Skupina v letnem poročilu razkriva, da je v letu 2020 število dni usposabljanj na zaposlenega znašalo 2 dni, kar je v zadnjih petih letih najnižje. (BMW Group, 2021a). V letu 2016 so bili zaposleni deležni 3,8 dneva usposabljanja. V letih 2017 in 2018 3,4 dneva in v letu 2019 3,3 dneva. (BMW Group, 2019).

Investicija za izobraževanje in razvoj zaposlenih je v letu 2021 znašala 380 milijonov EUR, kar je na podobni ravni kot v letu 2019. V letu 2020 je znašala 279 milijonov EUR, kar je najnižje v zadnjih petih letih. V letu 2019 je bil znesek 370 milijonov EUR. Podjetje je to razliko pojasnilo s pojavom koronakrize konec leta 2019, zaradi katere je bilo podjetje primorano prestaviti usposabljanja in izobraževanja v e-obliko, s katero je podjetje ogromno prihranilo, saj je e-izobraževanje cenejša alternativa.

Podatke o zadovoljstvu zaposlenih najdemo v Poročilu trajnostne vrednosti 2019 (BMW Group, 2020c) kjer skupina razkriva, da je v letu 2019 indeks splošnega zadovoljstva zaposlenih 82 %. Za primerjavo – v letu 2017 je ta indeks znašal 87 %, v letu 2015 je bila vrednost 88 %. Iz tega vidimo trend upada splošnega zadovoljstva zaposlenih v zadnjih treh letih. V Poročilu trajnostne vrednosti 2019 skupine BMW ta prav tako razkriva podatke o pogostosti poškodb/nesreč na delovnem mestu z najmanj 1 % dnevom odsotnosti z dela na

milijon opravljenih ur, ki znaša 3,5. Medtem pa je stopnja boleznih 5 % (ure odsotnosti zaradi boleznih/z vsemi pogodbenimi delovnimi urami) (BMW Group, 2020c).

Skupina BMW se pri poročanju najbolj pogloblja v profil zaposlenih, pretok osebja ter izobraževanje in usposabljanje zaposlenih kar prikazuje tabela 13. O teh kazalnikih razkriva podrobne informacije, ne razkriva pa informacij o izobrazbeni strukturi zaposlenih, pripadnosti in motivaciji zaposlenih (npr. številu napredovanj ipd.).

Tabela 13: Kazalniki človeškega kapitala skupine BMW

Kazalniki	Razkritja skupine BMW
Profil zaposlenih	
Število zaposlenih po segmentih	X
Število menedžerjev	
Odstotek raziskovalnega osebja	X
Delitev zaposlenih po spolu	X
Povprečna starost zaposlenih	X
Starost zaposlenih	X
Število zaposlenih za polni delovni čas	X
Število udeležencev v procesih najboljše prakse	
Število projektov upravljanja znanja	
Fluktuacija zaposlenih	
Število začetnikov	X
Število odstopov (angl. Resigned)	X
Odstotek gibanje zaposlenih	X
Izobrazba	
Število zaposlenih brez izkušenj	X
Število izkušenih zaposlenih	X
Pisarniško osebje	
Prodajno osebje	
IT-osebje	
Diplomanti	
Akademiki	
Osebje z doktoratom	
Število nagrad	
Število načrtov za razvoj kompetenc	X
Število razvojnih načrtov	
Mednarodne izkušnje	
Pripadnost in motivacija	
Povprečna delovna doba	
Sistemi predlogov (denarne nagrade, točka nagrade)	
Odstotek promoviranega osebja (napredovanja)	
Odstotek zaposlenih meni, da je njihovo mnenje upoštevano	
Odstotek osebja, zadovoljnega z delovnim okoljem	X
Izobraževanje in usposabljanje zaposlenih	
Število dni usposabljanja na zaposlenega	X
Razmerje med urami usposabljanja/delovnimi urami (letno)	
Razmerje med stroški usposabljanja/plačami (letno)	

Prirejeno po de Pablos (2003).

5.2 Strukturni oziroma organizacijski kapital

Pri analizi poročanja strukturnega kapitala smo se osredotočili na bistvene kazalnike strukturnega kapitala, kot so organizacijski procesi, baze, notranja pravila, podatkovne baze, kultura v podjetju, pravne pravice, avtorske pravice, patenti, poslovne skrivnosti, blagovne znamke ipd. Pri strukturnem kapitalu smo poročanje razvrstili v šest skupin, ki so: infrastruktura, infrastruktura, temelječa na znanju, inovacije, zagotavljanje kakovosti in izboljšave, podpora kupcem in administrativni procesi. Na področju infrastrukture so temeljni kazalniki poročanja tehnologija, oprema, računalniška kapaciteta in mobilne storitve, medtem ko na znanju temelječo infrastrukturo za podjetje predstavlja intranet, podatkovne baze ipd. Inovacije in izboljšave se kažejo kot investicije v nove izdelke, storitve ali njihove izboljšave, število novih izdelkov ali storitev, nove akreditacije in certifikati ipd. Podpora kupcem se kaže kot dostopnost kupcem in potencialnim novim strankam, medtem ko se administrativni procesi kažejo kot reševanje zahtev kupcev (de Pablos, 2003).

Podjetje BMW v svojem letnem poročilu 2019 podaja le posredne informacije o investicijah v pisarniško opremo in prostore, kjer za leto 2019 poda skupno vrednost za druge objekte (prostore), tovarniško in pisarniško opremo. Prav tako ne razkriva velikosti pisarn v svojem letnem poročilu, medtem ko smo na spletni strani skupine zasledili, da poroča nove investicije v razvoj kompetenčnih centrov, kjer razkrijejo velikosti pisarniških prostorov, laboratorijev, vrednost opreme itd. Prav tako ne razkriva novih naložb v računalniško opremo, podatka o številu osebnih računalnikov na pisarno, številu servisov na zaposlenega ali številu zadetkov na dan na spletni strani. Na njihovi spletni strani pa je vseeno možno zaslediti podatek o delu od doma, in sicer v trajnostnem poročilu 2019. Delo od doma je v letu 2019 opravljalo 36.066 zaposlenih.

Tudi v letnem poročilu 2020 podjetje poroča svojo infrastrukturo v posredni obliki. Poroča namreč, da je eden izmed glavnih ciljev prihodnosti vlagati v infrastrukturo, predvsem v infrastrukturo za polnjenje električnih avtomobilov. Podjetje poroča, da želi v letu 2021 namestiti 4.100 polnilnih postaj v nepremičninah skupine BMW v Nemčiji. Polovica postaj bo namenjenih za javno uporabo. Podjetje v letnem poročilu prav tako razkriva podružnice po svetu (BMW Group, 2020a).

V letnem poročilu 2019 je družba poročala, da je glavni dejavnik trajnostnega uspeha usmerjenost v prihodnost, katere glavni cilj so inovacije. Podjetje stremi k iskanju inovativnih rešitev za izboljšanje mobilnosti, zato menijo, da so inovacije gonilna sila podjetja. V tem segmentu letnega poročila podjetje pojasni svoje razloge za vlaganje v raziskave in razvoj (R&D) ter izrazi svoje načrte in cilje za prihodnost. Načrti podjetja so vlaganje v razvoj novih tehnologij za namene razvoja pogonskih sistemov za zmanjšanje emisij, digitalizacije, avtonomne vožnje in elektrifikacije. Julija 2019 sta podjetji BMW Group in Daimler AG podpisali sporazum o strateškem sodelovanju, ki sloni na področju avtomatiziranja vožnje. Njun namen je razviti novo tehnologijo za pomoč voznikom ter

avtonomno vožnjo po avtocestah in avtomatizirano parkiranje. Rezultati sodelovanja bodo ponujeni ostalim proizvajalcem kot licenca (BMW Group, 2020a).

V letnem poročilu 2020 družba razkriva novosti novih modelov avtomobilov BMW ex in i4. Poroča, da bo imel model i4 popolnoma integrirano programsko in strojno opremo. Prav tako poroča kupcem usmerjene inovacije, kot so lastno razvit elektromotor in nova generacija baterij, ki za uporabo zahteva dve tretjini manj kobalta kakor prejšnje generacije (BMW Group, 2020a).

Konec leta 2019 je raziskovalna in inovacijska mreža BMW Group zaposlovala 15.700 ljudi. V letu 2019 je družba v raziskave in razvoj investirala 6.419 milijonov EUR, kar znaša 6,2 % prihodkov. Kapitalizirani razvojni stroški so predstavljali 33,2 % vseh izdatkov za raziskave in razvoj (BMW Group, 2020a).

V letnem poročilu način zagotavljanja kakovosti in izboljšav ni neposredno poročan, je pa posredno omenjen pri različnih temah produkcije, pri kateri podjetje omenja, da je zanje zagotavljanje kakovosti velikega pomena. V trajnostnem poročilu podjetje poroča pridobljene certifikate ISO 9000 in ISO 9001, ki se nanašata na kakovost sistema.

O podpori kupcem podjetje poroča skromno. Ne poroča namreč povprečne odzivnosti na zahteve strank, števila zahtevkov na zaposlenega ipd.

BMW v letnem poročilu v poglavju »Kombinirano poslovodno poročilo« poroča sistem vodenja poslov, za katerega pravi, da je osredotočenost na donosnost, rast, povečanje vrednosti za lastnike kapitala in varnost delovnih mest. Ugotovitve prikazuje tabela 14.

Tabela 14: Kazalniki strukturnega kapitala skupine BMW

Strukturni kapital	Razkritja skupine BMW
Pisarniški prostor v m ²	
Investicije prostore in pisarniško opremo	X
Investicije v računalniško opremo	X
Stroški IT na zaposlenega	
Število osebnih računalnikov na pisarno	
Število zadetkov na spletni strani na dan	
Število strežnikov na delavca	
Povprečno število zadetkov domače strani na mesec	
Zaposleni z možnostjo dela na daljavo	X
Podpora, pomoč strankam	
Število pisarn v državi	x
Število pisarn v tujini	x
Povprečni odzivni čas za klice	
Odstotek poizvedb, obdelanih v istem dnevu	
Število novih izdelkov, storitev v letu	X
Inovacije	
Število izdelkov	X

se nadaljuje

Tabela 14: Kazalniki strukturnega kapitala skupine BMW (nad.)

Strukturni kapital	Razkritja skupine BMW
Število novih izdelkov in storitev	
Naložbe v razvoj izdelkov	X
Odstotek prometa segmenta	X
Kakovosti in izboljšave	
Akreditacije in certifikati	X
Število certifikatov ISO-9000	X
Število skupin za izboljšanje	
Število zaposlenih, ki sodelujejo v projektih izboljšav in tehnoloških inovacijah	X
Na znanju temelječa infrastruktura	
Število najboljših praks na intranetu	
Skupni dokumenti na intranetu	
Število posodobljenih dokumentov o znanju na intranetu	
Število zbirk podatkov, ki jih imajo podjetja	

Prirejeno po de Pablos (2003).

5.3 Relacijski kapital

Relacijski kapital združuje odnos podjetja do zaposlenih, odnose s kupci in dobavitelji, organizacijsko kulturo in vrednote podjetja. Pomembni pa so tudi mreženje, kolaboracije in povezljivost. Relacijski kapital smo analizirali na podlagi štirih skupin kazalnikov: profil strank, stranke in zainteresirane strani, širjenje in mreženje ter sodelovanje in povezljivost. (de Pablos, 2003).

Skupina BMW ne poroča profila strank v letnem poročilu 2019, prav tako ga ne poroča v poročilu trajnostne vrednosti. Ne razkriva števila javnih strank in števila zasebnih strank. Podjetje razkriva le število prodanih proizvodov v letu. V poročilu o trajnostni vrednosti razkriva, da se povečuje število uporabnikov storitev mobilnosti, s katerimi ponujajo v 14 državah in 27 mestih v partnerstvu z Daimler AG storitev souporabe električnih avtomobilov, kjer naj bi v letu 2019 že nekaj več milijonov uporabnikov uporabilo storitev (BMW Group, 2020a).

Število pogodb z maloprodajnimi strankami se je z leta 2018 na leto 2019 povečalo za 4,5 % (na skupno 4.064.561 pogodb) (BMW Group, 2019). V letnem poročilu 2020 razkrivajo 1.845.271 novih pogodb z maloprodajnimi strankami v segmentu finančnih storitev, kar predstavlja 7,9 % upad glede na leto 2019. Prav tako poročajo tržni delež v celotni evropski prodaji po državah Evrope. Največji tržni delež je v decembru 2019 imela Nemčija z 31,4 %, sledi Velika Britanija z 22,2 % nato Francija z 8,6 %, Italija s 7,5 % in Estonija s 6 % (BMW Group, 2021a).

Skupina BMW ne razkriva števila udeleženih konferenc, vseeno pa poroča ključne konference, ki so se jih udeležili. Razkriva svoje dolgoročno sodelovanje na konferencah

Združenih narodov o podnebnih spremembah, katerih zadnji dogodek je potekal leta 2019 v Madridu. Ob tem razkriva namero o sodelovanju s svojimi vlagatelji in analitiki na konferencah o družbeno odgovornih naložbah v svetovnih finančnih središčih v letu 2020. (BMW Group, 2021a).

V »Kombiniranem menedžerskem poročilu«, ki je del letnega poročila 2019 (str. 104–105) skupina BMW razkriva sklenjene pogodbe o sodelovanju z mnogimi podjetji, kot so: Mercedes Benz AG v zvezi z razvojem tehnologij za avtomatizirano vožnjo, s podjetjem Great Wall Motor Company Limited, z Intel Corporation in Mobileye Vision Technologies Ltd. prav tako v zvezi z razvojem tehnologij za namene avtomatiziranih vozil. Ob tem poroča tudi pogoje, pod katerimi lahko pride do izpodbijanja pogodbe z obeh strani. Razkriva tudi svojo globalno prodajno mrežo, ki jo sestavlja 3.500 prodajnih mest (od tega jih je 1.600 za MINI in 150 za Rolls-Royce). Podjetje ponuja svoje izdelke in storitve po vsem svetu, motocikli so se v letu 2019 prodajali v 90 državah sveta, finančne storitve podjetja pa v 60 državah (BMW Group, 2020a).

V letnem poročilu 2019 družba razkriva podatke o svojem relacijskem kapitalu. V drugem delu letnega poročila – »Kombinirano poslovodno poročilo« podjetje predstavi poglavje, imenovano Nabavna in dobaviteljska mreža (angl. Purchasing and Supplier Network). V tem delu poročila se podjetje dotika tem zagotavljanja dostopa do virov, trajnosti in učinkovitosti vrednostne verige ter povezovanja trgov javnih naročil (BMW Group, 2020a).

Skupina sicer ne poroča relacijskega kapitala na način, da bi podala neposredne informacije, vendar se posredno dotika delov relacijskega kapitala, ki jih pojasni. Vendar pa nam skupina vseeno predstavi primer, na kakšen način potekajo odnosi z dobavitelji v nabavni verigi. (BMW Group, 2020a).

Primer – nabava kobalta (kemični element Co): »Ker je kobalt ključna komponenta za proizvodnjo elektrificiranih vozil, si BMW Group prizadeva doseči največjo možno raven preglednosti v dobavni verigi. Skupina je v stalnem stiku s proizvajalci baterijskih celic in zahteva razkritje izvora te kritične surovine. Skupina BMW je svoje informacije o temi kobalta, kot so talilnice in države izvora, objavila javno in jih redno posodablja. Naslednji korak bo prestrukturiranje dobavnih verig, s katerimi se pridobiva kobalt. Od leta 2020 dalje skupina načrtuje nakup kobalta za baterijske celice pete generacije neposredno iz rudnikov v Maroku in Avstraliji ter ga da na voljo svojim partnerjem v dobavni verigi« (BMW Group, 2020a). V tabeli 15 je prikazano katere kazalnike relacijskega kapitala podjetje poroča in katerih ne.

Tabela 15: Kazalniki relacijskega kapitala skupine BMW

Relacijski kapital	Ali BMW poroča relacijski kapital?
PROFIL strank - število javnih strank - poljavne stranke - število zasebnih strank - drugo	
Kupci, zainteresirane strani	
Število pogodb	X
Prodajna mesta	
Novi kupci	X
Nove zainteresirane strani	
Izpostavljenost medijem	
Indeks zvestobe kupcev	
Tržni delež	X
Pet največjih kupcev v letu	
Trajanje obstoječih odnosov s strankami	
Odstotek kupcev, ki bi priporočili storitev oziroma izdelek	
Nove strateške stranke	
Relacijsko trženje	
Zaznavanje vrednosti	
Število nezaželenih vlog	
Omrežje	
Število udeleženi konferenc	X
Predavanja na znanstvenih konferencah	
Intenzivnost, sodelovanje in Povezanost	
Število operacij, opravljenih po telefonu	
Število zavezništev s poslovnimi šolami	
Število držav, v katerih podjetje posluje	X
Število trgovskih zavezništev	

Prيرهjeno po de Pablos (2003).

5.4 Prikaz intelektualnega kapitala v letnem poročilu

V letu 2020 je pri podjetju opaziti spremembe v poročanju intelektualnega kapitala. Beseda intelektualni kapital se prvič pojavi v letnem poročilu podjetja BMW. Podjetje v letnem poročilu s kratkim poglavjem in grafično shemo predstavi način ustvarjanja vrednosti za podjetje, pri katerem izpostavi šest ključnih delov kapitala podjetja, in sicer:

- finančni kapital,
- človeški kapital,
- intelektualni kapital,
- relacijski kapital,
- produkcijski kapital,
- naravni kapital.

Podjetje v letnem poročilu sporoča, da je trdna ekonomska podlaga tesno povezana s človeškim in intelektualnim kapitalom, ki predstavljata ključni dejavnik uspeha skupine in imata ključno vlogo pri spopadanju s prihodnjimi izzivi. Pri človeškem kapitalu gre za združitev znanja, spretnosti, sposobnosti, moči in talentov zaposlenih, kar predstavlja najpomembnejši dejavnik vrednosti za skupino. Podjetje razkriva, da se visoka stopnja motivacije in inovacije kaže s skupinskim upravljanjem z idejami ter z zadovoljstvom zaposlenih (BMW Group, 2021b).

Razkrivanje intelektualnega kapitala podjetje vključuje v svojo poslovno poročilo na način, da s shemo predstavi vložke in izloške podjetja. Kot vložke podjetja prikaže finančni kapital, katerega vrednost predstavi z vrednostjo vseh sredstev podjetja (216.658 mio EUR) ter vrednostjo kapitala (61.520 mio EUR). Pri razkrivanju človeškega kapitala predstavi število zaposlenih v letu 2020 (120.726) in znesek, porabljen za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih (279 mio EUR). Naslednji vložek predstavlja intelektualni kapital, ki ga prikaže kot število implementiranih idej zaposlenih (1.561) in porabljen znesek za raziskave in razvoj (6.279 mio EUR). Vložek relacijskega kapitala predstavi kot obseg nabave (55,5 mio EUR) in odstotek nabave, ki je neposredno povezan z proizvodnjo in nabavno verigo (79 %). Na strani vložkov se ob tem pojavi še proizvodni kapital, ki je predstavljen kot število tovarn (31 enot) in od tega število proizvodnih obratov, ki proizvajajo električne avtomobile (13 enot). Kot zadnji vložek je prikazan še naravni kapital, ki je predstavljen kot poraba energije na proizvedeno enoto (2,12 MWh) in odstotek porabljene energije iz obnovljivih virov (100 %). Na strani izložkov pa se za finančni kapital pojavlja EBIT (4.830 mio EUR) ter skupne dividende. Pri človeškem kapitalu izloške predstavi kot znesek plač in socialnih prispevkov (12.244 mio EUR) ter zadovoljstvo zaposlenih (82 %). Izložek intelektualnega kapitala podjetje predstavi kot zaslužek v 1. letu iz izvedenih idej zaposlenih (18,2 mio EUR) ter razmerja raziskav in razvoja v podjetju (6,3 %). Izložki relacijskega kapitala so delež ustvarjanja vrednosti pri dobaviteljih (60 %) in delež dobaviteljev v programu nabavne verige. Proizvedeni kapital je ustvaril izloške dostave proizvedenih enot (2,33 mio enot) in dobavo elektrificiranih vozil (192.662 enot). Na zadnje shema prikaže še izloške naravnega kapitala kot zmanjšanje porabe virov in emisij proizvodnje in avtomobilov (-56,7 %). (BMW Group, 2021b).

SKLEP

V magistrskem delu smo spoznali razloge, zakaj se intelektualnega kapitala ne pripoznava v izkazu finančnega položaja. Prvi razlog je, da ga je težko opaziti zaradi njegove nefizične oblike. Naslednji razlog je, da ga je težko ovrednotiti. Kot smo spoznali, obstaja že veliko enačb za izračunavanje intelektualnega kapitala, vendar ni enačbe, ki bi nam dala dejansko objektivno, zanesljivo izračunano vrednost. Računovodje delujejo na zanesljivosti in objektivnem vrednotenju podatkov in zaradi nezanesljivosti izračuna intelektualnega kapitala ne vključujejo v svoje izkaze, saj bi s tem kršili eno izmed pomembnejših načel računovodstva. Zaradi abstraktnosti in nefizične oblike intelektualnega kapitala se pojavljajo

dvomi v zvezi z zanesljivostjo obravnavanja merjenja, prepoznavanja in njegovega pojasnjevanja. Intelektualni kapital ni stabilen, temveč dinamičen. Njegovo dinamiko pojasnjuje dejstvo, da je odvisen od vzajemnega delovanja z drugimi sredstvi v podjetju. Njegova nestabilnost lahko pogosto vodi v napake v podjetju. Zaradi nejasnih opredelitev intelektualnega kapitala je težko pojasniti njegove meje v podjetju. Hkrati predstavlja slabost nezanesljivo napovedovanje pritoka prihodnjih gospodarskih koristi iz neopredmetenega sredstva, kar je v nasprotju s tradicionalnimi računovodskimi standardi, ki temeljijo na zanesljivosti in kjer so pritoki prihodnjih gospodarskih koristi lahko natančno izmerjeni.

Glede na dejstvo, da tradicionalna računovodska poročila ne nudijo podpore intelektualnemu kapitalu, se zdi prostovoljno razkrivanje tega smiselno. S prostovoljnim razkrivanjem pojasnimo finančne rezultate podjetja in podamo dodatne bistvene informacije za deležnike podjetja. Raziskali smo mnoge prednosti, pa tudi slabosti prostovoljnih razkritij intelektualnega kapitala. Ugotovili smo, da se mnoga podjetja zavedajo svojega intelektualnega kapitala in njegove vrednosti, vendar ga ne razkrivajo predvsem z vidika stroškov, ki se pri tem pojavijo. Podjetja se v veliki meri zavedajo, da je intelektualni kapital njihova konkurenčna prednost, vendar so v skrbeh pri razkrivanju informacij, zato so posebej previdni pri prostovoljnih razkritjih. Pri prostovoljnem razkrivanju intelektualnega kapitala se namreč pojavi nevarnost izgube konkurenčne prednosti. Pri razkritjih človeškega kapitala se pojavi nevarnost izgube, saj se ga bodo trudili zaposliti konkurenti. Pri razkrivanju relacijskega kapitala se pojavi nevarnost s strani kupcev, ki so lahko precej nezadovoljni, kadar podjetja preveč razkrivajo o razmerjih s kupci. Prostovoljna razkritja pa imajo tudi svoje prednosti. Najpomembnejše prednosti so zmanjševanje asimetrije informacij, večji ugled v družbi in podajanje realnejše slike o vrednosti podjetja. Ugotovili smo, da se podjetja za prostovoljna razkritja intelektualnega kapitala odločajo predvsem, kadar je njihov namen prikazati realnejšo vrednost podjetja, kadar so mnenja, da so delnice podjetja podcenjene. Menim, da je pomembno, da se podjetja ukvarjajo s svojim intelektualnim kapitalom, ga izračunajo in razumejo. Pri prostovoljnih razkritjih je pomembno predvsem, da se podjetja zavedajo, kaj želijo s prostovoljnimi razkritji doseči. Pomembno je, da pretehtajo potencialne koristi kot izgubo, ki jo lahko to prinese s sabo. Kadar koristi odtehtajo stroške, je primerno, da se odločijo za določena razkritja.

Tradicionalno računovodstvo le s težavo sledi trendom, ki jih prinašata globalizacija in tehnološki razvoj. Tradicionalna računovodska poročila namreč ne nudijo podpore za nove koncepte, katerih izraziti primer je intelektualni kapital. Opaziti je, da podjetja vanj vlagajo, saj se zavedajo njegove vrednosti in pomena za podjetje, vendar ga s težavo vključijo v računovodska poročila in prikažejo njegovo vrednost. Pri primerjavi različnih računovodskih standardov smo se usmerili predvsem na obravnavo neopredmetenih sredstev, med katere bi zaenkrat zaradi svoje neopredmetene oblike sodil tudi intelektualni kapital. Pri primerjavi računovodskih standardov smo ugotovili le manjše razlike pri pravilih obravnave neopredmetenih sredstev, npr. v prevrednotenju neopredmetenih sredstev, v praksi pa dejanskih razlik načeloma ni. SRS, IFRS ali US GAAP ne ponudijo inovativne

rešitve za obravnavo intelektualnega kapitala, saj zahtevajo natančno vrednost pritoka gospodarskih koristi, unovčljivost in ločljivost kategorije od podjetja za namene prodaje, menjave, dajanja v najem ipd. Menimo, da so najpomembnejši razlogi, da se intelektualni kapital ne upošteva kot računovodska kategorija, predvsem razlogi nenatančnega izračuna vrednosti intelektualnega kapitala in negotovega ter nenatančnega napovedovanja prihodnjih gospodarskih koristi iz tega. Prav tako je mnogokrat intelektualni kapital težko ločiti od podjetja in ga unovčiti kje drugje, saj se vrednost mnogokrat ustvarja iz sinergije med različnimi deli ter sredstvi podjetja.

V praktičnem primeru smo ugotovili, da intelektualni kapital podjetja v zadnjih petih letih raste. Ob tem je zaznati tudi rast tako količnika učinkovitosti človeškega kapitala kot strukturnega. Padci rasti se kažejo predvsem v letih 2018 in 2020. Najbolj strmo rast v zadnjih petih letih je po metodi izračuna VAIC^{TM} zaznati v letu 2021. V letu 2020 je podjetje za usposabljanje in izobraževanje zaposlenih vložilo najmanj v zadnjih petih letih, prav tako so bili zaposleni deležni najmanj izobraževanj dnevno. Intelektualni kapital smo izračunali po metodi VAIC^{TM}. Slabost metode je, da ne prikaže razlogov za rast ali padec intelektualnega kapitala.

Analiza poročanja in razkrivanja intelektualnega kapitala na primeru podjetja BMW nas je pripeljala do naslednjih ugotovitev: podjetje v zadnjih letnih poročilih, vključno s poročili o trajnostni in poslovodskem poročilu, ki so od leta 2020 vključena v letno poročilo, načeloma razkriva predvsem obvezna razkritja, ki so v EU urejena z Direktivo 2014/95/EU o nefinančnem poročanju. V letu 2021 je podjetje v svojem letnem poročilu namenilo odstavek intelektualnemu kapitalu, kjer je pojasnilo, kako ustvarja vrednost s strani finančnega in nefinančnega (nevidnega) kapitala. S tem se je ob finančnem kapitalu dotaknilo še intelektualnega, človeškega, relacijskega, produkcijskega in naravnega kapitala, kar nam da verjeti, da se podjetje začne vse bolj ukvarjati z nevidnimi dejavniki, ki ustvarjajo njegovo vrednost. Poročanje intelektualnega kapitala je nekoliko skopo, vendar nam da vedeti, da se podjetje s to tematiko aktivno ukvarja in ji daje pomen

Ugotovili smo, da se podjetja odločajo za prostovoljno razkrivanje intelektualnega kapitala, s katerim želijo izboljšati mnenje deležnikov podjetja o podjetju. Za prostovoljno poročanje se tako v veliki meri odločajo podjetja, katerih vrednosti delnic so po njihovem mnenju podcenjene in jim razkritje tovrstnih podatkov prinese koristi, ter tista, ki želijo pridobiti ugled. Ostala podjetja se prostovoljnega poročanja intelektualnega kapitala ne poslužujejo predvsem zaradi slabosti, ki jih to lahko prinese, pojavijo se namreč tveganja, da konkurenti dodatne informacije izkoristijo v svoj prid, ukradejo ideje, zbabijo pomembne zaposlene iz podjetja ali pa izkoristijo informacije o pomembnih dobaviteljih ali kupcih. Spoznali smo, da ima prostovoljno poročanje intelektualnega kapitala svoje prednosti in slabosti, ki jih mora vsako podjetje dobro pretehtati. Pomembno je, da podjetja poznajo svoj namen za prostovoljno poročanje intelektualnega kapitala in kaj želijo z njim doseči. Kadar prednosti pretehtajo slabosti oziroma potencialne nevarnosti, je primerno, da se podjetje odloči za primerna razkritja.

LITERATURA IN VIRI

1. Abdul, R., Kamal, N., Kamal, M., Mat, M. & Mat, C. (2011, 5. december). Structural capital and its effect on organizational performance: A case study of Telekom Malaysia Berhad (TM) headquarters. *ResearchGate*. Pridobljeno 15. marca 2020 iz https://www.researchgate.net/publication/239765735_Structural_capital_and_its_effect_on_organizational_performance_A_case_study_of_Telekom_Malaysia_Berhad_TM_headquarters
2. Al-Htaybat, K., Hutaibat, K. & von Alberti-Alhtaybat, L. (2019). Global brain-reflective accounting practices: Forms of intellectual capital contributing to value creation and sustainable development. *Journal of Intellectual Capital*, 20(6), 733–762.
3. Ali, A. (2020, 12. november). Visual Capitalist. *The Soaring Value of Intangible Assets in the S&P 500*. Pridobljeno 16. julija 2022 iz <https://www.visualcapitalist.com/the-soaring-value-of-intangible-assets-in-the-sp-500/>
4. Amir, E. & Lev, B. (1996), "Value-relevance of nonfinancial information: The wireless communications industry", *Journal of Accounting & Economics*, 22 No. 1-3, 3-30.
5. Andriessen, D. (2004). *Making Sense of Intellectual Capital: Designing a Method for the Valuation of Intangibles* (1. izd.). London: Elsevier Butterworth-Heinemann
6. Badia, F., Dicuonzo, G., Petruzzelli, S. & Dell'Atti, V. (2018). Integrated reporting in action: mobilizing intellectual capital to improve management and governance practices. *Journal of Management & Governance*, 23, 299–320.
7. Berk, J. & deMarzo, P. (2017). *Corporate Finance* (4. izd.). London: Pearson Education.
8. Beattie, V.A. & Smith, S.J. (2012). Evaluating disclosure theory using the views of UK finance directors in the intellectual capital context. *Accounting and Business Research*, 42, 471–494.
9. Beveridge & Diamond PC. (2021, 16. februar). *ESG on the Rise: Non-Financial Reporting will Introduce New Corporate Pressures in 2021*. Pridobljeno 30. septembra 2022 iz <https://www.bdlaw.com/publications/esg-on-the-rise-non-financial-reporting-will-introduce-new-corporate-pressures-in-2021>
10. BMW Group. (2017, marec). *Letno poročilo 2016*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2017/GB/2016-BMW-Group-Annual-Report.pdf
11. BMW Group. (2018a, marec). *Letno poročilo 2017*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2018/gb/BMW-GB17_en_Finanzbericht_ONLINE.pdf
12. BMW Group. (2019, marec). *Letno poročilo 2018 BMW Group*. Pridobljeno 11. septembra 2021 https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2019/gb/BMW-GB18_en_Finanzbericht_190315_ONLINE.pdf
13. BMW Group. (2020a, marec). *Letno poročilo 2019 BMW Group*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2020/gb/BMW-GB19_en_Finanzbericht.pdf

14. BMW Group. (2020b). *Sustainability Factbook, 10x10 Facts*. Pridobljeno 4. maja 2020 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/responsibility/downloads/en/2020/2020_Factbook_en.pdf
15. BMW Group. (2020c, marec). *Sustainable Value Report 2019*. Pridobljeno 12. julija 2020 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/responsibility/downloads/en/2020/2020-BMW-Group-SVR-2019-Englisch.pdf
16. BMW Group. (2021a, marec). *Letno poročilo 2020*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2021/bericht/BMW-Group-Bericht-2020-EN.pdf
17. BMW Group. (2021b). *Report on the BMW Group's economic performance and its ecological and social contributions*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz <https://report2020.bmwgroup.com/data/pdf/en/BMW-Group-Bericht-2020-EN.pdf>
18. BMW Group. (2022a, marec). *Letno poročilo 2021 BMW Group*. Pridobljeno 11. septembra 2021 iz https://www.bmwgroup.com/content/dam/grpw/websites/bmwgroup_com/ir/downloads/en/2022/bericht/BMW-Group-Report-2021-en.pdf
19. Boujelbene, M. A. & Affes, H. (2013). The impact of intellectual capital disclosure on cost of equity capital: A case of French firms. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 18(34), 45–53.
20. British Business Bank PLC. (2018, oktober). *Using intellectual property to access growth funding*. Pridobljeno 5. aprila 2020 iz https://www.british-business-bank.co.uk/wp-content/uploads/2018/11/502-IP-Report_singles_v2.pdf
21. Çalhan, Ö., Akdağ, G. & Oter, Z. (2020, oktober). Readings in management. *Readings in management*, 13, 252–267,
22. Chen, J. (2021, februar). *Intellectual Capital*. Pridobljeno 10. septembra 2022 iz https://www.investopedia.com/terms/i/intellectual_capital.asp
23. CIMA. (2001, september). *Understanding corporate value: managing and reporting intellectual capital*. Pridobljeno 10. septembra 2022 iz <https://www.cimaglobal.com/Documents/ImportedDocuments/intellectualcapital.pdf>
24. CPAclass.comTM. (2020). *U.S. GAAP Codification of Accounting Standards*. Pridobljeno 4. maja 2021 iz <https://cpaclass.com/gaap-accounting-standards/codification-300/asc-codification-topic-350.htm>
25. CSIMarket. (brez datuma). *Auto & Truck Manufacturers Industry*. Pridobljeno 4. februarja 2023 iz https://csimarket.com/Industry/industry_ManagementEffectiveness.php?ind=404&hist=32
26. Datamaran, Ltd. (2022). *The Non-Financial Reporting Directive: What You Need To Know*. Pridobljeno 14. avgusta 2022 iz <https://www.datamaran.com/non-financial-reporting-directive>
27. Deloitte. (2022, 16. januar). *IAS 38 – Intangible Assets*. Pridobljeno 5. junija 2022 iz <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias38>
28. Dovžan, H. (2003). Izobraževanje v učeči se organizaciji; Kakšni načini učenja spodbujajo delovno učinkovitost? *Andragoška spoznanja*, 9(1), 63–70.

29. Dumay, J. & Guthrie, J. (2019). Reflections on interdisciplinary critical intellectual capital accounting research: Multidisciplinary propositions for a new future. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 32(8), 2282–2306.
30. Ekvilib Inštitut. (2022, april). *Kaj je mednarodni standard ISO 26000?* Pridobljeno 2. oktobra 2022 iz <https://www.ekvilib.org/sl/druzbeno-odgovornost-podjetij/mednarodni-standard-druzbene-odgovornosti-iso-26000/>
31. European Commission. (2017). *Guidelines on non-financial reporting*. Pridobljeno 23. oktobra 2022 iz [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705(01))
32. European Commission. (2023). Corporate sustainability reporting. Pridobljeno 7. maja iz https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en
33. European Union. (2022). *Corporate sustainability reporting*. Pridobljeno 14. novembra 2022 iz https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en
34. FASB. (2022, marec). *350 - Intangibles, Goodwill and Other*. Pridobljeno maj 2022 iz <https://asc.fasb.org/topic&trid=2144416>
35. Ghazzawi, I., Tuna, M. & Acar, A. (2020). Readings in Management. *University of South Florida M3 Center Publishing*, 13(9), 184–215
36. Goebel, V. (2019). Drivers for voluntary intellectual capital reporting based on agency theory. *Journal of Intellectual Capital*, 20(2), 264–281.
37. Hargrave, M. (2022, 14. junij). *Return on Assets—ROA*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://www.investopedia.com/terms/r/returnonassets.asp>
38. Harrington, G. & Garzon, V. (2022, 1. februar). *Preparing for the SEC's Continued Focus on ESG in 2022*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://www.arnoldporter.com/en/perspectives/advisories/2022/01/preparing-for-secs-continued-focus-on-esg>
39. Hayes, A. (2021, 30. april). *Q Ratio: Tobin's Q*. Pridobljeno 5. januarja 2022 iz <https://www.investopedia.com/terms/q/qratio.asp>
40. Hazan, E. & Smit, S. (2021, julij). World Economic Forum. *How defining intangible investments can help grow the knowledge economy*. Pridobljeno 12. marca 2022 iz <https://www.weforum.org/agenda/2021/07/defining-intangible-investments-grow-knowledge-economy/>
41. Iazzolino, G. & Laise, D. (2013). Value added intellectual coefficient (VAIC): A methodological and critical review. *Journal of Intellectual Capital*, 14(4), 547–563.
42. IFRS Foundation. (2017). *International Accounting Standard 38- Intangible assets*. Pridobljeno septembra 2021 iz https://www.icab.org.bd/icabweb/webNewsEventNoticeCir/viewPdf?fileWithPath=/app/share_Storage/Attachments/icabwebcommonupload/images/upload/webupload/general_file/general_file/IAS_38_2017.pdf
43. IFRS Foundation. (2021). *Intangible Assets*. IFRS Foundation. Pridobljeno 20. novembra 2021 iz <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>

44. IIRC. (2020, 3. november). *Why? The need for change*. Pridobljeno 12. marca 2022 iz <https://integratedreporting.org/why-the-need-for-change/>
45. IIRC. (2021, januar). *International Framework*. Pridobljeno 12. marca 2022 iz <https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>
46. Ittner, C. D. & Larcker, D. F. (1998), "Are Nonfinancial Measures Leading Indicators of Financial Performance? An Analysis of Customer Satisfaction.", *Journal of Accounting Research*, 36 št. 3, 1-35.
47. Jones, S. N. (2022, januar). *Long-term view helps in finding true value of intangible assets*. Pridobljeno 12. marca 2022 iz <https://www.cpa-canada.ca/en/news/accounting/the-profession/2022-01-12-intangible-assets>
48. KPMG. (2017). *Fair value measurement*. Pridobljeno 15. marca 2021 iz <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/12/fair-value-qa-2015.pdf>
49. Laing G., Dunn J. & Hughes-Lucas S. (2010). Applying the VAIC™ model to Australian Hotels. *Journal of Intellectual Capital*, 11(3), 269–280.
50. Martín-de Castro, G., Díez-Vial, I. & Delgado-Verde, M. (2019). Intellectual capital and the firm: evolution and research trends. *Journal of Intellectual Capital*, 20(4), 556–573.
51. Marzo, G. (2022). A theoretical analysis of the value added intellectual coefficient (VAIC). *Journal of Management and Governance*, 26(2), 551–577
52. MBA Brief. (2021, november). *MBA Brief Concept Definitions – Relational Capital*. Pridobljeno 14. decembra 2021 iz https://www.mbabrief.com/what_is_relational_capital.asp
53. Mercer, A. (2018, 19. junij). *How to Measure and Manage Your Law Firm's Relationship Capital* [objava na blogu]. Pridobljeno 23. marca 2021 iz <https://www.introhive.com/blog/measure-manage-law-firm-relationship-capital>
54. Mihalič, R. (2002). Menedžment intelektualnega kapitala: Prvi poskusi upravljanja in merjenja znanja podjetij. *Andragoška spoznanja*, 8(3/4), 80–87.
55. Mihalič, R. (2009). *Izmerimo in razvijmo intelektualni kapital organizacije*. Ljubljana: Mihalič in partner.
56. Minovski, Z. & Jancevska, I. (2018). The role on intellectual capital and its accounting recognition and measurement. *Journal of Contemporary Economic and Business Issues*, 5(1), 67–76.
57. Modrič, B. (2022, 6. januar). Trajnostno poročanje kmalu obvezno za širši nabor podjetij. *Svet kapitala – Delo*. Pridobljeno 25. oktobra 2022 iz <https://svetkapitala.delo.si/b2b/trajnostno-ozroma-nefinancno-porocanje-kaj-je-in-kdo-je-obvezan/>
58. Moll, J. & Yigitbasioglu, O. (2019) The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. *British Accounting Review*, 51(6), 214–226.
59. Nicholls, J. & Nicholls, S. (2022, januar). *Long-term view helps in finding true value of intangible assets*. Pridobljeno 4. februarja 2022 iz <https://www.cpacanada.ca/en/news/accounting/the-profession/2022-01-12-intangible-assets>

60. Ocean Tomo, J. S. Held. (2020). *Intangible Asset Market Value Study*. Pridobljeno 26. junija 2022 iz <https://www.oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study>
61. de Pablos, P. O. (2003, marec). *Intellectual Capital Reports In Spain: A Case Study*. Pridobljeno 30. oktobra 2021 iz <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.317.9665&rep=rep1&type=pdf>
62. Patentni biro AF, d. o. o. (brez datuma). *Intelektualna lastnina*. Pridobljeno 24. marca 2022 iz <https://www.patentni-biro-af.si/kaj-je-intelektualna-lastnina.html>
63. Pulić, A. (2008). *The Principles of Intellectual Capital Efficiency – A Brief*. Zagreb: Croatian Intellectual Capital Center.
64. Pulić, A. & Kolakovic, M. (2003). Value creation efficiency in the new economy. *Global Business and Economics Review*, 5(1), 111–128.
65. PwC. (2018, junij). *IFRS and US GAAP: similarities and differences*. Pridobljeno 26. mara 2022 https://www.pwc.at/de/newsletter/ifrs/in-brief-in-depth/2018/20181031_IFRS%20and%20US%20GAAP%20-%20similarities%20and%20differences_Version%20Webseite.pdf
66. Rant, Ž. (2005). Vrednost znanja. *Organizacija*, 38(10), 619–623.
67. Roos, J., Roos, G., Edvinsson, L. & Dragonetti, N. C. (2000). *Intelektualni kapital: Krmarjenje po novem poslovnem svetu*. Ljubljana: Inštitut za intelektualni kapital.
68. Schiemann, F., Richter, K. & Günther, T. (2015). The relationship between recognised intangible assets and voluntary intellectual capital disclosure. *Journal of Applied Accounting Research*, 16(2), 240–264.
69. Schulz, M. & Della Vedova, B. (2014, 22. oktober). *Direktiva 2014/95/EU evropskega parlamenta in sveta z dne 22. oktobra 2014 o spremembi Direktive 2013/34/EU glede razkritja nefinančnih informacij in informacij o raznolikosti nekaterih velikih podjetij in skupin*. Pridobljeno 16. marca 2020 iz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>
70. Smith, S. J. (2018). *IC disclosure: what benefits, what costs, is it voluntary?* London: Routledge.
71. Spacey, J. (2017, 16. november). *6 Types of Relational Capital*. Pridobljeno 23. marca 2021 <https://simplicable.com/new/relational-capital>
72. Stähle, P., Stähle, S. & Aho, S. (2011). Value added intellectual coefficient (VAIC): a critical analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 12(4), 531–551.
73. Stropnik, N., Korošec, B. & Tominc, P. (2017). The Relationship Between the Intellectual Capital Disclosure and Cost of Debt Capital – A Case of Slovenian Private Audited Organisations. *Naše gospodarstvo*, 63(4), 3–16.
74. Stuart, R. (2020, februar). *U.S. GAAP vs. IFRS: Intangible assets other than goodwill*. Pridobljeno 16. marca 2021 iz https://rsmus.com/pdf/us_gaap_ifrs_intangible_assets_other_than_goodwill.pdf
75. Sveiby, K. E. (2001, januar). *Methods for Measuring Intangible Assets*. Pridobljeno 2. oktobra 2022 iz <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangiblemethods.pdf>
76. Turk, I. (2013a). *Pojmovnik – Intelektualno premoženje*. Pridobljeno 2. oktobra 2022 iz <https://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar?pojem=intelektualno%20premozenje>

77. Turk, I. (2013b). *Mednarodni standardi računovodskega poročanja*. Pridobljeno 2. oktobra 2022 iz <https://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar?pojem=mednarodni%20standardi%20ra%C4%8Dunovodskega%20poro%C4%8Danja,%20MSRP>
78. Turk, I. (2013c). *Pojmovnik – odtujitev sredstva*. Pridobljeno 2. oktobra 2022 iz <https://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar?pojem=odtujitev%20sredstva>
79. Turk, I. (2013d). *Nadomestljiva vrednost opredmetenega osnovnega sredstva*. Pridobljeno 10. septembra 2022 iz <https://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar?pojem=nadomestljiva%20vrednost%20opredmetenega%20osnovnega%20sredstva>
80. Unerman, J., Guthrie, J. & Striukova, L. (2007). *UK Reporting Of Intellectual Capital*. Pridobljeno 14. julija 2020 iz <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/products/financial-reporting/uk-reporting-of-intellectual-capital.ashx>
81. Value Reporting Foundation UK. (2022, marec). *What? The tool for better reporting*. Pridobljeno 30. septembra 2022 iz <https://www.integratedreporting.org/what-the-tool-for-better-reporting>
82. Zambon, S., Marasca, S. & Chiucchi, M. S. (2019). The role of intellectual capital and integrated reporting in management and governance: a performative perspective. *Journal of Management & Governance* is a copyright of Springer, 23, 291–297.
83. Zelenika, R., Zečević, S. & Kamnik Zebec, S. (2007). Merjenje intelektualnega kapitala v podjetjih terciarne logistike. *Naše gospodarstvo*, 53, 86–97.